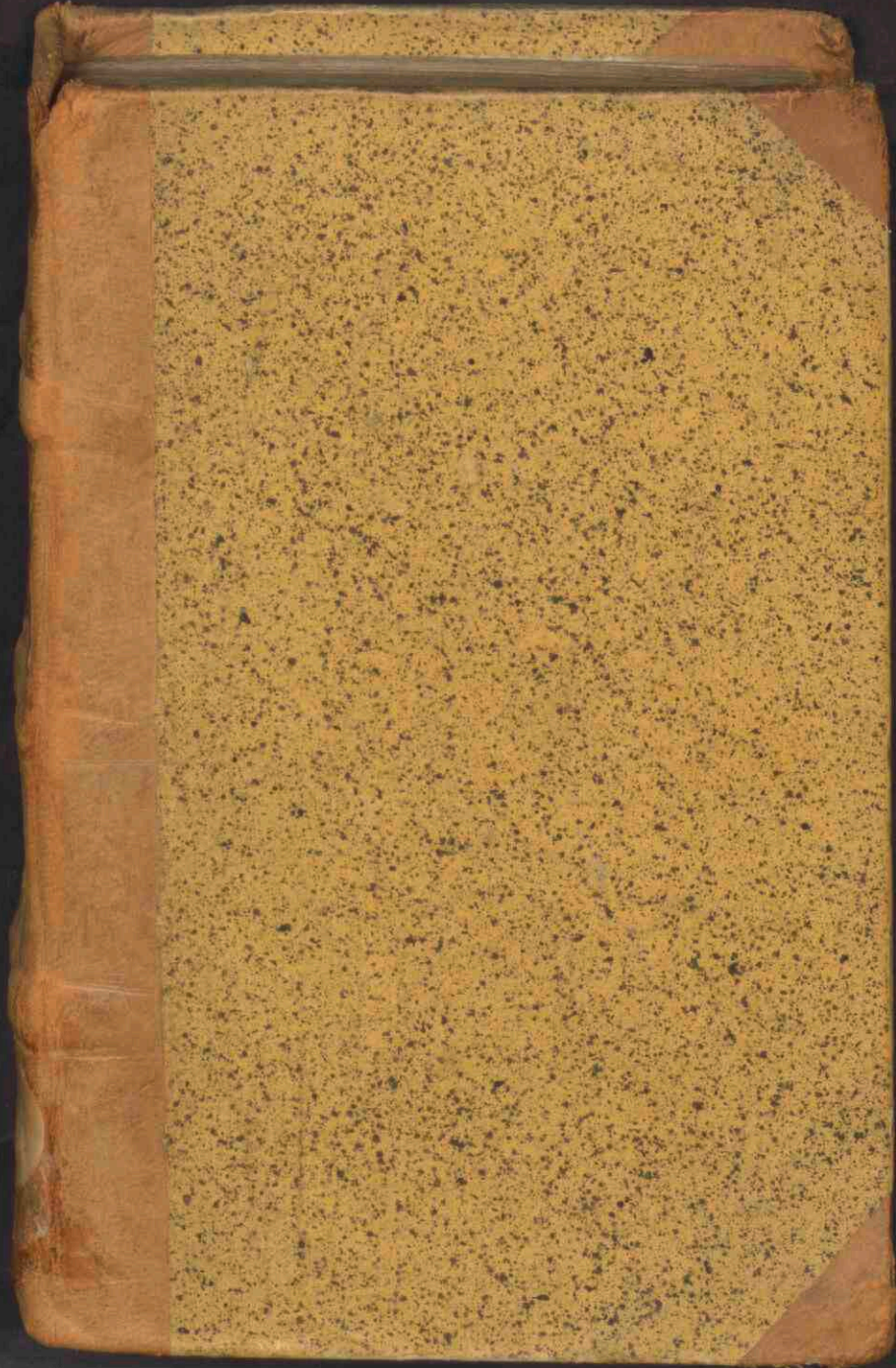

Georgii Trapezuntii De re dialectica libellus

<https://hdl.handle.net/1874/421425>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

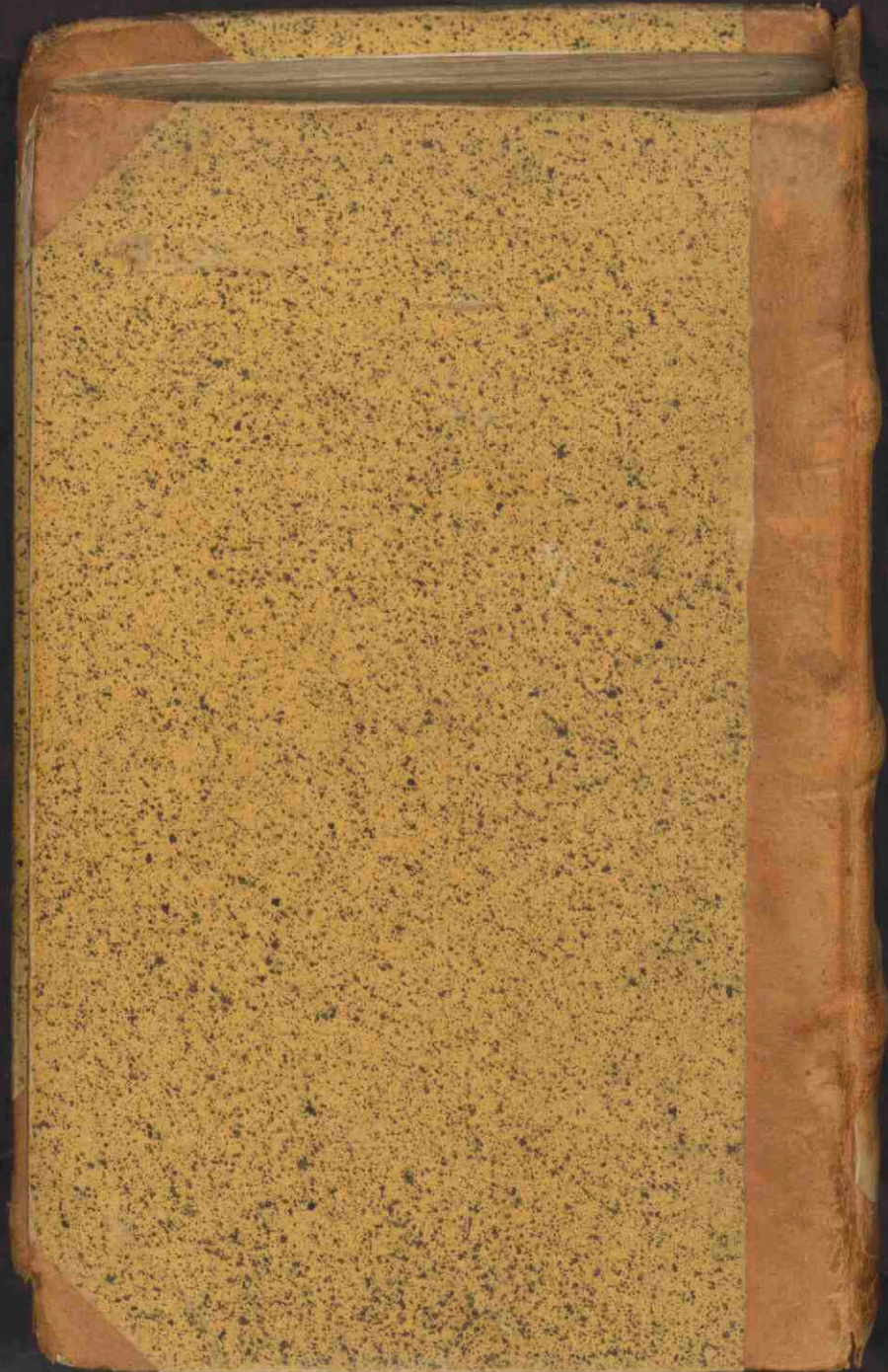
ALTRA ABUVTION
de 7°
Dialectica
I. P. STANUS
de Sa. m. m. m. m. m.
I. CAT. P. R. II
Dialectica

Y. oct.
77

Philosophici Theoretici

Octavo n°. 77.

NIET UITLEENEN

grosa. cap.
a. furo. a.
gante. a.
u. 2. v. de
num. ce. li
menseur
= q
h
ip
= t
det
ad
lex
h
= t
= t
de. rta
mac
F. de
a. ca. lra
ab. rta
lacras
p. no. g.
indore
edear
= cosp
= d. m.
at. e.

con
a
e
o
t
r

ri
u
o

u
o

u
o

u
o

u
o

u
o

u
o

u
o

N 113. B.

pa

GEORGII

TRAPEZVNTII DE RE

DIALECTICA LIBELLVS, VNA

cum scholijs Ioannis Nouiomagi nunc ab

eodem recognūis atque

locupletatis.

Adiectus est ab eodem Gyberti Poretani libel-
lus de sex principijs, interprete Hermolao Bar-
baro, nouis scholijs illustratus.

COLONIAE, IOANNES SO-
TER excudebat, ANNO
M. D. XXXVI.

ELENCHVS EORVM

quæ hoc libello continentur.

De enuntiatione.

De quinque uocibus, id est, prædicabilibus.

De prædicamentis.

De syllogismo cathgorico, id est, prædicatiuo.

De syllogismo hypothetico ac conditionali.

De enthymemate, id est, syllogismo imperfecto.

De diffinitione ac diuisione.

**De thesi, ne quid aut dicendo, aut scribendo absurdum
pugnans uel dicatur.**

**Gyberti Poretani supplementum sex principiorum in
Aristotelem.**

IOANNES NOVIO

MAGVS SPLENDIDAE VETV-

stissimaq; nobilitatis adolescentibus, IO-

ANNI ac CONSTAN-

TINO à Liskerchen,

S. D. P.

VM ANNI SVPERIORIS MEN-
sibus hybernis, Georgij Trapezuntij Dialecti-
cã, uobis ac reliquis auditoribus nostris pro-
fiterer, adolescentes ornatissimi, nimis uerum
esse cõperi, quod sæpenumero de multis etiam
doctis audiui mirum uideri, quod ex eo libello, iam in plerisque
ludis dialecticæ artis elementa pueris traderetur, qui (sive id
librariorum incuria factum putemus, sive quod auctori prius
opusculum hoc plene absoluisset, aliquid acciderit) tam menda-
sus, inutilis ac inconditus circumfertur, ut uix in toto libro
pagellam inuenias, quæ non insignes aliquot solœcismos, aut
hiulcam etiam habeat periodum, ex qua re non rudibus modo
sed & professoribus negotium exhiberetur. Doluimus itaque
aliquandiu & discipulorum molestos conatus, pariter et scripto-
ris uicem, à quo, cum reliqua omnia emendatè satis in lucem
emissa essent, hoc solum, quod ad captum puerorũ luculentissi-
mum emendatissimumq; oportuit, ita ut habemus remansit.
Deinde quod proximum erat, expectabam ex tot doctorum ho-
minum prouentu quo seculum hoc mirifice felix est, breui fo-
re, qui aut commentatione uel saltem censura aliqua Trape-
zuntio et iuuentuti consuleret, ne ille posteris uideretur esse, &
studiosi ambiguus & cæcis sæpe coniecturis illius senten-
tiam inquirere cogentur. Verum cum hac spe usque frustra
remur, nec quicquam ex Typographia tam sui simile q̃ Tra-
pezuntij Dialectica proueniret, & Mathias Aquensis uir in-
credibili morum modestia ac ingenij dexteritate (cui hoc no-

EPISTOLA.

mine iuuentus etiam multum debet, quod unum hoc curet quo grex sibi commissus, recte pieq; instituatur) sæpe nos hortaretur, ut iuuentuti, quæ per id tempus curæ nostræ cõmendabatur, in hoc authore studeremus, non ultra sustinuerimus discentium animos ab ingressu huiusce studij, tot mendarum monstris absterreri. Quod igitur hic primum erat, plurima ac uerustissima quæq; exemplaria consulimus, quorum unum nec ita lacerum nuper nobis exhibuit, ex Ioannis Murmelli libris, Ioannes Volscius Lunensis homo syncere doctus, deinde quicquid ab hoc authore de artium præceptiõibus relictum est, quam potui diligentissime perlustravi. Sic enim futurum sperabam, ut scriptoris τὸ ἡνωμένον ᾠδῶν subodoratus penitus ad hanc hydram conficiendam adreperem, quo labore cum non ita multum profecissem, commodum nobis in mentem uenit, Trapezuntium in locis plerisq; præsertim ubi de pronuntiatu cõiunctis, de finitionibus ac diuisionibus præcipitur: reliqua enim Aristotelis sunt) ex Seuerini Boethij traditõe scriptis, quare omnes ac prolixos illius de re dialectica commentarios accurate euoluere coacti sumus: Aristotelis etiam ingens illud ἡνωμένον uolumẽ, deinde Ciceronis & Fabij pleraq; quoniam illius exemplis, huius uero præceptionibus abstrusiora & in lucem & ad usum reuocare conatus est. Ex qua letione quoniam sensu plurimum præsidij, coepi primũ crassiora errata ex quibus sæpe ambiguus sæpe nullus aut ridiculus sensus efficiebatur, expugnare. Deinde clausulis passim semipennis, quod desiderabatur apponere, multas quoq; confusas peritodos, nec suo loco positas, in ordinẽ redigere. Breuiter exempla et quicquid lectorem remorabatur, ita ut ingenij nostri facultas ferebat, restituerẽ. Quem laborem (quoniam non omnino, ut speramus, infeliciter cadebat) auditoribus nostris, uobisque ingenui fratres, qui per id tempus nobis commissi eratis communicabam, passim adiectis more nostro adnotatiunculis,

quæ

EPISTOLA.

quæ uel ad usum uel ad explicationem præceptionum facere
 uidebantur. Eaq; docendi ratio cum studiosis qui usdam non
 displiceret, uobis, sed forte nimio nostri amore uehementer pro-
 baretur, intellexi uos suboptare, ut & huius libelli castigatio-
 nem & ea quæ partim mei admonendi, partim nostrorum co-
 natus iuuandi gratia collegeram, in publicum emitterentur.
 Sed utinam hic non tam erretis iudicio, quam cõmuni studio-
 sorum utilitati et nostro nomini impense fauetis. Petitis enim
 ut quæ de re dialectica hoc biennio studiosi quidam ex me au-
 diuissent, quæq; uobis domestica consuetudine effundere sole-
 bam, ad omnes perueniant, uos etiam absentes consequantur.
 A quo negotio etsi eruduum hoc seculum, delicatum hominũ
 iudicium, ætatem meam absterrere possint, uincũ tamẽ uester
 amor, impellit affectus, ut nostrarum uirium periculum non
 absq; periculo faciens, uestris precibus (quæ sanẽ apud me plu-
 rimum possunt) inserviam. Recognita igitur nostra castiga-
 tione, collectisq; subũo in unum aceruũ, quæ sparsi in signata
 reperi, emitto hoc quicquid est libelli, ne uoto uestro dicar de
 fuisse. Quæ sane opera, & si minus elaborata est, uobis tamen
 ingenui adolescentes, quibus impulsoribus negotium hoc susce-
 pi, in primis dedicanã erat, quod utriq; uestrum iuxta gra-
 tissimum esse cognoui, si quo per absentiam uti nõ liceret, eum
 in his qualibuscunq; commentariolis quoties liberet (libebit au-
 tem sæpissime) absentes cerneretis, & nostri erga uos amoris
 pignus peregre utrunq; consequatur. Accipito igitur charis-
 sima indoles Trapezuntij nostri libellum pusillum quidẽ hũc,
 sed cura controuersiam uel ad maxima utilem, nostra castiga-
 tione restitutum & scholijs hisce utcunq; illustratum, ex quo
 si aliqua ad studiosos manarũ utilitas, uobis pro me habeatur
 gratia, sin res aliter ceciderũt, candidum lectorem rogatũ uo-
 lumus, tantum ut conatum agnoscat, hanc chartarum iacturã
 ferat animo non iniquo, exemplari emendatiore (si forte nõ

EPISTOLA.

*Quis fuerit) ut hanc operam uel obscuret uel etiam extinguat
 non inuidemus. Vos ualete, & ad pulcherrimam bonarum ar-
 tium laudem unæq; integritatem fortiter (ut facitis) aspira-
 te, quo maiorum uestrorum imagines ac stemmata, quæ clara
 accepistis in uobis non desinant, præsertim materni aui insi-
 gnis modestiæ uiri, quem nuper Cõsulem Christus ex hac Co-
 lonia in ueram illam suorum ciuium Coloniam non absque ma-
 gno totius penè ciuitatis luctu transtulit. Cuius summam pro-
 bitatem & si uincere non possitis, efficiet tamen seculum quod
 uos quam ille nacti estis felicius, ut si adhuc apud mor-
 tales ageret, nepotum eruditione se longe supe-
 ratum gloriaretur. Rursum ualete, CO*

LONIAE ANNO M.

D. XXXIII: Calend. Mar.

E' Gymnasto Mon-

tano.

VITA GEORGII

TRAPEZVNTII.

GEORGIVS TRAPEZVNTIVS

Græcus natione è Trapezunte (quæ ciuias Ponti est in Cappadocia, iuxta latus Euxinû clarissima) Rhomam uenit, quo tempore Eugenius huius nominis quartus Pontificatû haberet. Vir circa omnes disciplinas assidui laboris, utriusque linguæ interpres diligentissimus, ac studiosissimus Aristotelicæ philosophiæ. Rhetor etiam non ignobilis. Ob id Rhomæ gymnasto præfectus, salario publico multû annis rhetoricam ac philosophiam docuit. Deinde à Nicolao quinto Eugenij successore scriba apostolicus factus. Scripsit multa quibus eruditionem posteris commendauit. Nostra ætate hæc extant: Quinque rhetoricorum libri, quorum bonam partem (ut uidetur) ex Hermogene transtulit. Commentarius perelegans in oratione Ciceronis pro Q. Ligario ad Victorinum. De re dialectica ad Petrum Medicem Florentinum, hic libellus. Veritè autem Aristotelis librum de animalibus, eiusdem de arte dicendi, Eusebij de præparatione euangelica, multoq; plura theologica. Veritè & mathematica quædam, Centû uidelicet Ptolemæi aphorismos, quos & commentarijs illustrauit, quod opus nondum impressum, apud Soterem nostrum latuit, breui fortè proditurû. Eiusdem quoq; ingens illud opus, quod Ἰσπὶ μυσάλλω πραγμάτων τίετῃ inscribitur, in quod pariter & commentaria scripta reliquit, quæ reprehendunt unâ cû uersione ab Ioâne de Monte Regio, his libris quibus Theon Alexandrinus defenditur, qua re tantam sibi inuidiam comparasse scribitur, ut à Trapezuntij filijs Rhomæ ueneno extirctus quibusdam credatur. Aemulos habuit, præter eum quem diximus, Theodorum Gazam, ac Ioannem Episcopum Aleriensem, utrunque iuxta infestum. De Gazæ aduersus Trapezuntium similitate sic ferunt: Scripsit Theodorus in præfatione librorum de animalibus Aristot-

VITA TRAPEZUNTII

*Plotin, in quibus præcipue commèdatur, sese à nullo adiutù,
 nec adeo certare cum cæteris interpretibus, quos uincere in-
 quit, nullum erat negotium, cum libros eosdem Trapezuntius
 ante ipsum tam luculenter uertisset, ut Latino Aristoteli par-
 deor additus quibusdam uideatur. De Episcopo Alerienti, se
 quis causam requirat, legat epistolam illam quæ ab eo præfi-
 xa est Straboni. Tradunt Trapezuntium in extrema senectute
 literarum omnium obliuim fuisse: quod forte non uera uerum
 uidebimur, si quis epistolam nuncupatoriam legat, qua An-
 dreas Trapezuntius patris sui uersione Ptolomei de magna
 compositione summo Pontifici Sixto dedicat, scribens patrem
 Roma ob æmulorum inuidiã Neapolim discessisse, comuerq;
 ab Alfonso rege, addito liberali stipendio, susceptum: pauloq;
 post morte præuentum cuius, quam quod in manibus
 erat perficeret, modo non sit suspectum filij pro
 patre testimonium. Obijt autem hac pro-
 le una superstite Andrea Trape-
 zuntio, cuius nunc memi-
 nimus.*

ARS NE SIT DIALCTI-
CA, DEINDE QUID DIF-
ferant dialectice ac logice.

PHILOSOPHIAE PARTITIONEM

(quã omnes fere qui in dialecticis, uel Aristoteli, uel aliorum, operam aliquam sumunt, recensent) si quis requirat, Angeli Politiani præfationem in Aristotelem, quæ πανπιστημονικὸς

inscribitur, consulat. Nobis satis erit, qui οὐλοῦν tantum scribimus, ea saltē apponere, quæ uel in hac arte peculiariter sunt, aut citra quæ hic libellus non rite à iuuentute intelligi potest. Id fiet, si paucis ostendimus, ars ne sit dialectica. Porro Quintilianus non obscure significat artem esse, quoniam hinc sumpto argumento rhetoricã sub arte cōtineri censuit. idem & hæc uoces Διαλεκτικὴ & λογικὴ (ambo enim hæc noia sortita est) satis indicant. Quæ quoniam declinatione apposita sunt, absolute non usurparentur, & quidem in hoc genere, nisi perpetua subintellectione δ' επιστημῶν δ' τέχνης, quorum hoc artem illud scientiam significat. Verum ut propius accedamus, paucis aperiemus, si quid discriminis sit inter logicen ac dialecticē, & cur hæc ars utrunque nomen acceperit, quorum hoc à Græco, Διαλέγεσθαι, quod est differere: illud ἀπὸ τοῦ λόγου, quod modo orationem, modo rationem significat. Sed dialectica, ut uidetur, antiquius, ac olim non perfectæ artis, sed partim duntaxat nomen erat, tantum in iudicando sita, ut quid uerum, quid falsum, quid prauum, quid rectū in oratione esset, distingueret. Quæ ars primum à Zenone, qui Pythagoræ temporibus fuit, excogitata fertur, quam Cicero de Oratore libro secundo Διαλεκτικὴν dictam à Stoicis scribit, & ab iisdem multis uoluminibus traditam, in quibus nullum de inueniendo uerbum esset. Postea Aristoteles huic parti scientiam perspicendi, quid in quaq; re probabile esset, adiecit, quam artē λογικὴν

ARS NE SIT DIALECTICA.

uocauit: quod ea ars rationis, id est, probationis seu argumen-
 ti syluam suppeditaret. Ex quo colligi potest ueteres studium
 hoc in duas partes fregisse, quod & Cicero quarto de finibus
 docet in hunc modum: Cum duæ, inquit, sint artes, quibus per
 fecte ratio ac oratio compleatur, una inueniendi, altera disse-
 rendi, hanc posteriorem Stoici & Peripatetici, priorem au-
 tem illi egregie tradiderunt, hi omnino ne attigerunt quidem.
 Ex quibus liquet Aristotelem differendi rationem, quam Stoi-
 ci solam dialecticam nuncupant, & inuentionem, partes qui-
 dem non tam natura quam tractatione discretas, in unius ar-
 tis corpus coëgisse, quam promiscue logicam ac dialecticã uo-
 care solet, etsi posteriore utatur sepius. Quin & Logicen idẽ
 author accipit pro ea probandi ratione quæ è communi sensu &
 dialectica sumitur: aliam namq; quæ ex principijs eius sciẽtiæ
 ducitur cui demonstrandæ adhibetur, ἀναλυτικὴν appellat,
 id quod non obscurũ est his qui legerunt libros de demonstra-
 tionibus. Alij uolunt ita late patere logicam, ut omnes eas artes
 cõplectatur, quæ in oratione uersantur. Cũ tamen φυσικῶν τε
 non repugnet, nescio tamen an apte dicatur, grammaticã, poe-
 ticam, aut rhetoricam artes esse λογικὰς, cum tamen hæc in ora-
 tione uersentur. Quare logica à ratione, id est, argumẽto (nã
 hoc Græca uox etiam significat) nomen habet. Ammonius dia-
 lecticam actionis, logicam uero inspectionis esse scribit, perinde
 atq; rhetorica & eloquentia distat, sed nec hoc obseruari puto.
 Quare solum illud hic perpetuum esse potest, elegantioris
 lingue scriptores sepius dialecticos, quam logices uocabulo
 uti. Item hoc epitheton, illud artis nomen esse sepius præ-
 fertim Aristoteli. Porro de artis utilitate, mate-
 ria, & fine. Itẽ quid à rhetorica
 distet, Rodolphi dialecti-
 ca uidea
 tur,

GEORGII

TRAPEZVNTII

DIALECTICA.

IALECTICA EST DI
ligens differendi ratio.
Differere uero nemo po
terit diligenter, nisi quæ
inuenerit, dicendaq; iudicauerit, ea
sic coniunxerit, ut illis datis, quod in
tendit necessario consequatur, quam
orationem Græci *συλλογισμὸν* dicunt,
Latini uero ratiocinationem appella
re possunt. Ea propositionibus con
stat. Omnis propositio, si simplex
est, duobus terminis, subiecto atq;
prædicato connectitur. Quoniam er
go syllogismorum elementa sunt, ex
quibus constant, & ad quos resoluun
tur (nec enim componendo altius re
petere, nec resoluendo longius abire

*Duplex potest
esse propositio
una & simplex
itaque prædicata
et subiecta
itaque prædicata
et subiecta
itaque prædicata
et subiecta
itaque prædicata
et subiecta*

TRAPEZVNTII.

possumus) de his primum dicamus. Verum dialecticorum more, ut de quo termino sermo nobis habetur intelligas, uocem in significationes suas primum diuidamus. Termini ergo, locorum fines appellati sunt, qui locum à loco distinguant atq; separant. Vnde Græci similitudine ducti ^{ἔπειτα} id est, uerbum de uerbo, terminos, diffinitiones appellarunt. Disiungunt enim atq; disseparāt diffinitiones uniuscuiusq; substantiam, cū differentias tanquam terminos generi adiiciunt. Terminos etiam simplicis propositionis partes dicimus, quoniam significatione, quasi conscriptam rem ostendunt, quam significant. Hinc est quòd rerum nomina implicitas diffinitiones, & diffinitiones, explicita nomina rerum multiac clari philosophi solent appella-

Termini significationū
enumeratio

DIALECTICA.

re. Terminum ergo quem hic dicimus, propositionis partem intelligimus, quæ ita definit Aristoteles: Terminus est in quem resoluitur propositio. Est autem omnis terminus uel complexus uel incomplexus. Complexus est oratio imperfecta, quæ constat multis simplicibus terminis, ut scientia iuris ciuilibus. Incomplexus, ut homo, scientia, ut facit, currit. Incomplexus autem & simplex terminus omnis, aut nomen est, aut uerbum: & aut infinitum, aut finitum. Nomen est uox ex institutione hominum sine tempore significans, cuius nulla pars seiuncta separataque significat. Verbum est uox ex institutione hominum cum tempore significans, cuius nulla pars seiuncta separataque significat. Infinita uero nomina uel uerba, sunt quibus negatio adiuncta est. Finita, quæ abs-

Termini
nisi.

Nomen

Verbum

TRAPEZVNTII.

que negatione proferuntur. Finita, ut homo, animal, legit, sentit. Infinita, ut non homo, non animal, non legit, non sentit. Nomina igitur appellat Aristoteles quæ nominatiuo casu efferuntur, quemadmodum uerba ea quæ solum indicant præsens tempus. Cætera casus nominum & uerborum esse asserit, ut hominis homini, agebas, agebat, agerem agere. Oratio est, institutione hominum significans, cuius aliqua pars seiuncta separataq; significat.

Orationum quinque sunt genera: Enuntiatiua, imperatiua, deprecatiua, interrogatiua, uocatiua. Vocatiua, ut:

Heus, inquit, iuuenes monstrate mearum

Vidistis siquam hic errantem for-
tè fororum. Interrogatiua, ut:

DIALECTICA.

Sed uos qui tandem, quibus aut uenistis ab oris?

Quo ue tenetis iter?

Deprecatiua, ut:

Sic pater ille deum faciat, sic altus Apollo.

Incipias conferre manum.

Imperatiua, ut:

Disce puer uirtutem ex me uerūq; laborem,

Fortunam ex aliis.

Enuntiatiua, ut:

Stat sua cuiq; dies, breue & irreparabile tempus.

Omnibus est uitæ, sed famam extendere factis,

Hoc uirtutis opus. Item:

Nescia mens hominum fati fortisq; futuræ,

Et seruare modum rebus sublata secundis,

Harum omnium sola enuntiatio ue-
rum à falso discernit. Quare sola hu-
ius negotii est, nam cæteræ ad rheto-
ricam magis uel poëticam doctrinã
pertinere uidentur.

Dialectica est diligens differendi ratio.) Sic Cice-
ro in Topicis dialecticam appellat: Omnis, in-
quit, diligens differendi ratio partes duas habet. Et
in principio de Fato dicit, se λογικὴν diligentem dif-
ferendi rationem uocare. Quod autem rationem
uocet dialecticam, nihil est aduersus id quod supe-
rius artem esse diximus, sæpe enim rationis uoca-
bulo artem intelligimus, ut apud eundem: Quod
et si ingenijs magnis præditi (de dialectica loquens)
sine ratione consequuntur, ars tamen dux est cer-
tior quàm natura. Est autem ut loqui quorumli-
bet, eloqui oratorum, ita dialecticorum differere:
in quo uerbo, ut Varroni placet, metaphora est ab
agricultura sumpta. Nam holitor, inquit, differit in
areas sicutulusq; generis in terra: sic qui oratione quid
proposito dissentaneum, aut cõsentaneum sit ape-
rit, differere dicitur. Sed quod ad diffinitionem hanc
attinet, uidetur potius esse explicatio uocis diale-
cticæ, quàm diffinitio rei: Quare illa Rodolphi apertior
est: Dialectica ars probabiliter de qualibet re pro-
posita differendi, prout cuiusq; natura capax esse
poterit. *Differere uero nemo poterit diligenter.*) Indi-
cat Trapezuntius differenti, seu disputanti duo
esse necessaria, alterum ut inueniat atq; excogitet
ea quibus quod defendendum, aut docendũ sum-
psit, aperiat, ac tueatur: alterum, ut ea quæ inuenit,

DIALECTICA.

satis ne ad rem probandam idonea sint: examinet. Ex quo fit, ut uniuersa differendi ratio duabus per *Dialecticæ partes.* ficiatur partibus, inuentione ac iudicio. Est autem inuentionis pars ea, quæ sedes & locos quosdam argumētorum docet, ex quibus ueluti thesauris ea educuntur, quibus res proposita probari in hanc uel illam partem possit. Hæc ab Aristotele, quod locos continet, *ἑπικύ* dicitur: atq; ab eodem octo *Topice.* uoluminibus, quæ inscribuntur Topica, diligentissime tradita. Altera est, quæ *κρίτικὴ* dicitur, ea *Inuentio.* regulas ac normas quasdam præscribit, quibus quæ nobis loci exhibuerunt, dijudicamus apud an inepta sint proposita: nec solum hoc, uerum etiã canones quibus ueluti perpendiculis scripta aut nota, aut aliorum, recte nec ne cohæreant, dispiciamus: atq; eam methodū qua in sua quisq; arte (rebus tamen præcognitis) quod pronuntiatum uerum sit, aut falsum iudicamus. Cui seruiunt præcepta de diuidendo, partiendo, distinguendo, & colligendo: id est, quod pronuntiatum, cui respondeat, quod sequatur: deinde argumentationū formulæ, quarum si quis plane rudis sit, non est quod speret se in ullo disciplinarum genere quicquam facturum. Hanc Aristoteles pro materiæ diuersitate in duas formas secuit: In priorē analyticen, quæ ratiocinationum dialecticorum uis & facultas tota absoluitur. In posteriorem analyticen, quæ est de demonstratione seu syllogismo epistemonico: Ultimam partem quæ est *ἡ ἐπιχειρηματικὴ*, hoc est, (ut Cicero interpretatur) de fallacibus conclusionibus, inuentioni adnumerant. Duabus his dialecticæ partibus elementaria adiecta est, quæ utriusq; partis, id est, argumentorum ac argumen

TRAPEZVNTII

tationū continet primordia, prædicabilia, & *κρυπτα*
πλοα, quæ Latine prædicamenta dicuntur, tradens.
 Ex his partibus Trapezuntius primam ac postre-
 mam succinctè in hoc libello tradidit. Quod inuē-
 tionem his non addiderit, causam esse credo, quo-
 niam pterique eam partem rhetori subiecerunt, atq[ue]
 ob id tertio libro rhetorices suæ locos diligenter
 tractauit. Porro id quod subijcit neminem disere-
 re posse, nisi quæ inuenerit, ea in syllogismi formā
 redigat, non ita intelligendum est, quasi necessariū
 sit dialecticum semper ratiocinatione uti. Nam &
 inductione, enthymemate, exēploq[ue] sepe colligit:
 sed quod syllogismus aliarum argumentationum
 sit examen, nec ullæ sint probationes, quæ in ratio-
 cinationis formam uenire non possunt. Ea *propositi-*
onibus constat.) Gradatione inquirat quid in diale-
 ctica principium ac minimum sit. *Omnia propositio*
si simplex est.) Duplex enim est propositio, una sim-
 plex, quæ nomine & uerbo cōtinetur, ut dies est:
 hæc prædicatoria uocatur Latine, Græce *κρυπτα*
πλοα. Altera composita quæ simplicibus constat, ut si
 dies est, lumen est; hæc uulgo conditionalis dici-
 tur, de qua loco suo copiosius. *Quoniam ergo syllogif-*
icorum elementa sunt.) Prima illa initia, e quibus res
 ueluti materia constant, elementa dicuntur, quo
 uocabulo Cicero in Academicis *στοιχεα* interpre-
 tatur: ut sunt terra, aër, aqua, ignis. Sunt & in arti-
 bus elementa primordia illa à quibus naturali or-
 dine principium sumitur, ut in grammatica literæ,
 & ex his syllabæ; in geometria punctus, linea, pla-
 num. In dialecticis quoque argumentationum mi-
 nimæ partes: hæc sunt uoces quibus oratio omnia
 constat, nomen uidelicet & uerbum: quæ dialo-

Elementa.

Etico & Ζωα sunt, syllabarum uero ac literarum cura grammatico commissa est. Vocē in significationes primum diuidamus.) Ambiguas enim uoces dialectica nō recipit. Quæ si forte inciderint, primum enumeratione significationum aperiendum est, quo significatu uisurari debeant: ne si significatio incerta sit, in dubiū ueniat, qua de re sermo habeatur. Quod quā turpe sit, Cicero indicat libro secundo de finibus; quō loco Epicurum lapsū ostendit, quod uocabulo uoluptatis nūc hoc, nunc illud absq; discrimine intelligeret. *Termini ergo locorum fines appellati sunt.*) Terminos uniuscuiusq; rei principium, finem, & extremum significat. Est item lapis aut stipes in agro defossus, quo agricolæ prædia sua à uicinis distinguunt, quem *τέρας* Græci uocant. Hunc, quōd post Saturnum exactum lites ac cædes rusticorum de diuidendis agris sustulisset, Deum faciebat gentilitas teste Nasone libro Fa-

*Terminus
deus.*

Et cantant laudes Termine sancte tuar.

Sacrificabant huic, mense Februario in æde qua super eum foramen in tecto patebat, quod nefas esse putarent Terminum intra tectum consistere, ut apud eundem:

Nunc quoq; se supra, ne quid nisi sidera cernat,
Exiguū templi tecto foramen habent.

Extat peruetustum ac lepidum ænigma apud Gellium libro duodecimo de Termino, quod ipse dicit se nolle soluere, ut legentium coniecturas acuat.

*Ænigma
de Termino.*

Versus hi sunt:

Semel minus ne, an bis minus, non fat scio,
An utrunq; horum, ut quondā audiui dicier,
Ioui ipsi regi noluit concedere.

b a

TRAPEZVNTII

Significatur hoc ænigmate Terminum fuisse, qui solus sibi cedere noluit, ingens quippe saxū erat. Non enim semel minus fuit, aut bis minus, sed utrūque minus, scilicet semel & bis minus, hoc est terminus, id est, Terminus. Vnde Græci similitudine ducti

ὄρος. (ὄρος.) ὄρος Græcis finem alicuius rei significat, & ἄκρον, quod Cicero extremum uertit, & μέγιστον pro finitione: eam enim nunc ὄρον nunc ὄριον ἄνθρωποι καλεῖται Aristoteles. Verum ὄρος, quamuis ad uerbum sit terminus Latine, non tamen quemadmodum apud Græcos ὄρος pro definitione accipitur, ita apud nos terminus: quare ubi in hac significatione Latini transferunt, finitionem dicunt, aut finem, ut Fabius libro quinto: Ducuntur, inquit, argumenta ex finitione, seu fine: nam utroque modo traditur. Et recentiores Latine loquentium ὄρον in hac significatione nunquam aliter quā finem transferunt, ut & ὄριον finitionem. Terminos enim simplicis propositionis partes esse dicimus.) Tertia, inquit, termini significatio est, qua dicitur pars propositionis simplicis. Compositi namque partes sunt antecedens & consequens. Hoc est, ut supra ὄρος pro definitione, ita hac tertia acceptione pro definito accipitur: id enim est rei simplex uocabulum definitionis indigens. Hanc autem significationem uult Trapezuntius superiori affinem: quod enim termini, id est, finitiones explicant latius, hoc ipsum rerum uocabula ostendunt inuoluitius: ut homo & animal intellectuale eandem rem significant, sed hoc explicatius, illud uero contractius. Quare uoces incomplexæ ob id dicerentur termini, quod in his latens esset finitio. Hinc est quod rerum nomina.) Platonem intelligit, qui in Cratilo existimat nomina ita rebus esse ac-

Plato in
Cratilo.

DIALECTICA.

commodata, ut ipse tenor uocis rei quam significare uideretur naturam, quodammodo ostēderet. Cuius Gellius meminit etiam libro decimo Noctium Atticarij capite quarto. Aristoteles quoq; uoces *ὀμολογίας* uocat, quas Cicero notas transfert, quasi id signis indicarēt, ad quod finitiones ueluti manuducunt. Quod quanquam uerum esse potest, tamen hæc ratio tam alta origine ducta, parum accommodata uidebitur præsentī negotio: nimirum ob id propositionum partes terminos dici, quod rerum nomina aliquo sensu finitioes dici possunt, finitiones autē Græcè dici *ὅροι*, *ὅροι* uero ad uerbum terminis sint. Verum quidem hoc est, sed pro definitione *ὅρος* acceptus, non apte terminus transfertur. Quare propositionum partes alia quadam ratione termini uidētur dici. Nam, ut ante diximus, terminus cuiusq; rei est extremū, finis, ac limes: sic propositio cōstat terminis duobus, id est, extremis seu limitibus: ut idem sit apud Aristotelē *ὅρος* quod *ἄκρον*. Nam utranq; propositionis partē *τὰ ἄκρα* dicere solet, similitudine nimirū ducta, à geometria, in qua termini dicuntur, quibus unaquæque magnitudo continetur: ut corporū superficies, & harū linearū termini dicuntur. Quare ut longitudinis termini puncta quibus terminatur, ita propositionis subiectū & prædicatū modo terminos, modo extrema dicimus. Libenter namq; Aristoteles mathematicorū similitudinibus, quippe quæ ad sensum maxime accommodantur, rem docere solet: quod satis testantur perpetua illa mathematices exēplana, nusquam illi non usurpata, de diametro, asymetro, de triangulo, circulo quadrato & hoc genus pluribus. Siquidem ita uniuersam dialectices metho-

*πρὸς ἑαυτὴν
ἴσως.*

*Propositio-
nū partes
quare termi-
ni dicantur.*

TRAPEZVNTII

Aristoteles
cur literis
dialecticā
tradiderit.

don cōcinnavit , ut perfectæ aliquod sciētix ostēderet specimen: quæ res fecit ut se non orationum exēplis alligaret , sed literis in exemplū productis, doceret hoc artificiū omnium orationū sermonūq; formis æque accommodari posse. Quin & ipse testatus dialecticā hoc esse rhetorica certiorē, quod illa firmā habeat καὶ ἀληθείαν, hæc vero opiniōibus nitat̃. Quod ob id apposuimus, ut Lau . Valle supra modū literas illas. i. Aristotelis dialectica inuadēti, paucis respōsum sit. Quæ hæc definit Aristoteles.) Primo libro prioris resolutionis terminum his uerbis finit: ὁρον δὲ καλεῶ, εἰς ὃν διακλύεται ἢ πρόκειται, ὅτιον ᾧ, τε κατηγορούμενον, καὶ καθεῖ ὅτι κατηγορεῖται ἢ πρὸς ἑαυτῶν ἢ διαπροσμύθων τὰ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι: id est, terminū uoco in quem dissoluitur propositio, ut prædicatum & id de quo prædicatur, ipso esse aut nō esse addito uel separato. Quibus uerbis admonuit Aristoteles, quo sensu terminum in dialecticis acciperet, nimirum pro partibus quibus propositio determinatur, & absoluit̃ determinatum enim & definitum dicitur id, quod perfectum est. Incomplexus autem & simplex terminus omnis aut nomen est, aut uerbum.) Hoc loco illud admodum uidetur, dialecticos duas tantum orationis partes facere, uerbum, scilicet, & nomen, ad quæ & pronomien & participium referri possunt: reliquas uero partes orationis, quas recensent grammatici, nexus esse partium tantum. Cuius etiam Fabius meminit libro primo institutionum, capite septimo, & Priscianus libro secundo de oratione, & libro undecimo de particip. Nomen est uox ex institutione hominum sine tempore significans.) Est erudita uocis explicatio apud vitruuium Architecturæ libro quinto capite tertio: Eam (siquidem fre-

quense est huius uocabuli in dialecticis usurpatio) adscribam. Reliqua in diffinitionibus nominis & uerbi satis uulgaria sunt. Vox autem est, inquit, spiritus fluens, & aëris ictu sensibilis auditui. Ea mouetur circulorum rotundationibus infinitis: ut si instantem aquam lapide immisso nascantur innumerabiles undarum circuli, crescentes à centro, & quàm latissime possint uagantes, nisi angustia loci interpellauerit, aut aliqua offensio, quæ non patiarut designationes earum undarum ad exitus peruenire. Itaq; cum interpellantur, primæ redundantes insequentium disturbant designationes. Eadem ratione uox ita ad circinum efficit motiones. Sed in aqua circuli æqua planitie in latitudinem mouentur, & uox in latitudinem progreditur, & altitudinem gradatim scandit. Igitur ut in aqua undarum designationibus, ita in uoce cum offensio nulla primam undam interpellauerit, non disturbat secundam nec insequentes, sed omnes sua resonantia perueniunt ad imorum & summorum aures. Hactenus Vitruuius. Cuius nulla pars seiuncta separataq; significat.) Aristoteles in libro *ἡσυχαστικῆς* sectione primâ, composita nomina asserit earum esse partium, quarum quæq; significare aliquid quidem uidebitur, si per se pars effe-
ratur: ut in dictione *ἡσυχαστικῆς*, per se quidem significat *ἡσυχῆς* equum, quem tamen in Callippo (quod hominis proprium est) significare ridiculum foret, ueluti in omnibus proprijs nominibus (quæ plerumq; ex partibus pluribus coaluerunt) partes per se positæ, & si alias ut integra significare possunt, partes tamen eius dictionis ut sint, nihil

Vox quomodo fit.

Partes nominis compositi an significant.

TRAPEZVNTII

significant: non magis quam in hoc nomine Isocra-
tes, Socrates & Crates, quæ ut totum respiciunt,
tantum syllabarum sunt comprehensiones, non
hominū propria. Sed in his ubi in composito par-
tes significationē retinere uidentur, maior erit dis-
soluendi difficultas: ut in hoc, res publica, tantū res
efficere uidetur, atq; si fiat ex eo res priuata, res
urbana, res rustica: nec minus in eodem publica,
quàm si dicas, negotiū publicum, locus publicus;
sed iniecto aculeo discedamus, quo puerorum
industria, relicta quærendi ulterius occasione so-
licitetur. *In finita uero nomina uel uerba sunt, quibus nega-
tio adiuncta est.*) Dialectici nomina quædam infi-
nita uocant, quibus, scilicet, à fronte negatio adie-
cta est, qua dictionis certa significatio tollitur: ut
non iustum, pro aliquo quod non sit iustum, non
homo, aliud ab homine, quemadmodum in hoc
Platonis ænigmate: Homo non homo, percussit
non percussit, lapide non la pide, auem non auem,
super arborem non arborem, quo significatur, Eu-
nuchus percussit pumice alam uespertilionis sed
tis super sambucum. Verum apud Latinos rarior
est hæc nominum usurpatio, præsertim in substan-
tiuis. Nam quod apud Ciceronē est in prima Aca-
demica. Nec uero aut quod efficeret aliquid, aut
quod efficeretur posse esse non corpus, e Græco
uersum est ad uerbum, ubi participium substanti-
uum in hoc genere sermonis intelligitur. Sed &
apud F. Quint. sine hac figura inuenies aliquoties
substantiuum per negationem infinitū. Adiectiua
uero nomina. etsi apud Latinos infinita inueniun-
tur, non tamen ita prorsus, quin ex contrario certa
significatio intelligitur, ut mons non magnus, pat

Platonis æ-
nigma.

In finitorum
nom quæ
usus

DIALECTICA.

nus aut mediocri intelligitur: homo non impro-
 bus, forma non mala, certam habent significan-
 tiam ex contrario. Verba autem infinita reddi non
 possunt ut aliquid significant. Nam in propositio-
 nibus si sumantur, non iam infinita sunt, sed nega-
 ta: ut piscis non spirat. Socrates non disputat: in
 quibus non infinita sunt, non spirat, non disputat,
 sed tantum negatur pisci inesse spiraculum, & So-
 crati sermo. Si uero per se sumatur uerba, hoc est,
 extra orationem, iam nomina sunt, teste Aristote-
 le. Verum id nō fit, nisi infinito modo, ut currere, ui-
 uere, moueri. Huiusmodi enim Græci omnium ca-
 suum præponunt articulos. Latini tantum in duo-
 bus pronomibus usurpant, in nominatiuo, uide-
 licet, & accusatiuo, ut:

*Verba, infi-
 nitā nomine
 sunt.*

Velle suum cuique est. Et: Velle tuum nolo.

(Orationum quinque sunt genera.) Diuisio est oratio-
 nis perfectæ: Illā enim qua oratio per perfectam
 & imperfectam diuiditur omisit. *Quare sola huius est
 negotij.)* Nam reliqua quæ affectibus mouendis,
 ac animis demulcendis accommodatiora sunt,
 oratoribus atque poetis magis in usu habentur.
 Sic enim scriptum est ab Aristotele in libro *india ipse
 vltis* sectione prima, nam reliquæ formæ oratio-
 num, ut sunt interrogatio, conquestio, exclama-
 tio, percontatio, imperatio, optatio, inuocatio, de-
 precatio, & hoc genus sexcenta, in tertia parte rhe-
 torices tractantur, ubi præcipiunt de uerborū &
 sententiarum exornatione, & partibus elocutio-
 nis: quæ cum dignitatem quandam ueluti colorem
 & speciosiore habitum adferant orationi, clarū
 est hanc tractationem non ad dialectices, qui fi-
 dei tantum & ueritatis inueniendæ artificium do-

TRAPEZYNTII

Enuntiatio.

cent, pertinere, sed ad eloquentiæ magistros. *Simplex enuntiatio est oratio quæ aliquid esse.*) Hoc est, enūtiatiua dicitur oratio qua asseritur, aut negatur quidpiam, ut anima est immortalis. Enuntiationes autem hæc uulgo uocantur, sic enim ad uerbum transferri uidetur, quo Aristoteles utitur: ἀπὸ φρονέως ἀπὸ τοῦ ἀπρόφρονος, quod enuntiare, pronuntiare, & proloqui aliquid significat. Quare ἀπὸ φρονέως etiam pronuntiationes & pronuntiatia transferunt. Enuntiationes enim esse putant, quas Græci ἐπαγγελίας uocant. A Stoicis uero ἀξιώματα dicuntur, quæ Cicero nunc effata, nunc pronuntiatia, & enūtiationes aliquando transfert, à M. Varrone proloquia dicuntur. Cæterum ἀξιώματα dicuntur Aristoteli non quæuis pronuntiatia, sed illa tantum, quibus absque ulla doctrina & probatione firmus ab omnibus habetur assensus: ut integrum est qualibet sua parte maius. Mala sunt deteriora bonis, turpia honestis. Hæc uulgo dignitates dicuntur. Cicero πρόληψις id est, prænotiones & anticipationes uocat, sine quibus nec intelligi quicquam, nec quæri, nec disputari potest. Sunt autem hæc, quæ ipsa natura duce, ab omnibus statim intelliguntur crediturque, ut totum est magis sua parte: seu quæ sensu uera deprehendimus, ut ignem esse calidum, niuem albam, mel dulce: tum quæ plurimorum hominum non insipientium iudicio comprobata & recepta sunt, ut deum esse, post hanc uitam expectari aliam: hæc postrema creduntur tantum: secundis, quod experimur, credimus: quæ primo loco posuimus, & quod ipsa natura dicet, & quod sensus doceat, non possumus ea non credere: qua-

ἀξιώματα.

Triplicia
principia.

re hæc sub contradictionem cadere non possunt, reliqua autem possunt, ut niuem Anaxagoras negauit albam, & Epicurus non uiuere post mortem animos, nec esse post hanc uitam aliam existimabat. Hæc obiter diximus, quod per hæc plerique Aristotelis in libris de Demonstrationibus & Ciceronis in philosophicis disputationibus rectius à studiosis intelligentur.

Enuntiatio uero, alia simplex, alia coniuñcta est. Coniuñcta ex simplicibus constat, ut si homo est, animal est. Simplex uero enuntiatio, est oratio quæ aliquid esse uel non esse significat, secundum quod ipsa tempora diuisa sunt, ut homo est animal. Omnis igitur oratio qua necesse est aliquid de aliquo uel asserere uel negare, si ut uel esse, uel non esse significat, consideratur, enuntiatio dicitur: sicut ut uerum uel falsum, propositio appellatur. Est enim propositio oratio, quæ uerum uel falsum significat.

Enuntiatio
duplex.

Propositionum quædam categoriæ nuncupantur, quas prædicatorias

Propositio.

TRAPEZVNTII

Latine appellare possumus, quædam
hypotheticæ, quæ conditionales no-
minantur.

Prædicato-
ria.

Prædicatoria propositio est, quæ
duobus terminis constat, subiecto
prædicatoq;.

Subiectum,

Subiectum est de quo aliquid di-
citur,

Prædicatū,

Prædicatum est quod dicitur de a-
liquo, ut homo est animal.

Subiectus terminus nunq̄ maior,
sed equalis uel minor prædicato sem-
per est.

Prædicatus uero terminus uel uer-
bum est, ut homo currit, uel nomen
simul cum uerbo, ut dies serenus est.
Præterea tam subiectum, q̄ prædica-
tum cōplexos terminos possunt cō-
tinere, ut scientia iuris est res utilis.

Omnis prædicatoria propositio,
uel affirmatiua uel negatiua est. Af-

DIALECTICA.

firmatiua est alicuius de aliquo enū- *Affirma-*
 tiatio. Negatiua est alicuius ab ali- *tiua.*
 quo enuntiatio. *Negatiua.*

Propositionum alia sunt uniuersales, alia particulares, alia sunt indefinita.

Uniuersalis est, quæ aut omni aut *Uniuersalis*
 nulli inesse significat, ut omnis ho-
 mo currit, nullus homo currit.

Particularis est, quæ alicui aut nō *Particu-*
 alicui inesse significat, ut aliquis ho- *laris.*
 mo currit, aliquis homo non currit.

Huic singularem annectimus: Ea est
 si dicas, Cicero disputat, hic audit. In
 definita est, quæ absq; uniuersali atq; *Indefinita.*
 particulari aut esse aut non esse signi-
 ficat, ut homo legit, homo non legit.

Hic illud dicendum est, huiusce-
 modi uoces, omnis, nullus, aliquis,
 quosdam iuniores signa, priscos *signa.*
σηματα appellare, quoniam terminis

TRAPEZVNTII

adduntur, ipsæ uero termini non sunt.

Ad hæc, propositionum quædam contrariæ & aliæ subalternæ, aliæ contradictoriæ nominantur.

Cōtrariæ. Vniuersalis igitur affirmatiua & uniuersalis negatiua, in quibus eadē omnino subiiciuntur ac prædicantur, inter se contrariæ sunt.

Subcontrariæ. Particularis uero affirmatiua & negatiua, in quibus eadem omnino subiiciuntur ac prædicantur, subcontrariæ dicuntur.

Subalternæ Vniuersalis uero & particularis affirmatiuæ, & similiter duæ negatiuæ, subalternæ dicuntur.

Contradictoriæ. Cum uero quantitati quantitas, & qualitati opponitur qualitas, eisdē subiectis & prædicatis, contradictoriæ nominantur. Quare uniuersalis affirmatiua & particularis negatiua,

ac rursum uniuersalis negatiua & particularis affirmatiua, in quibus eadē omnino subiiciuntur ac prædicantur, sibiipsis contradicunt.

Harum propositionum, si cui negatio præponitur, sunt contradictorię: si postponitur, præsertim uniuersali signo, contrarię: si uero eidem & præponitur & postponitur negatio, subalternæ uim & potestatem possidet. Quam rem iuniores propositio *Aquipollentia.*
num æquipollentiam appellare solent.

Verum de oppositione propositionum satis. Nunc de natura dicamus.

TRAPEZVNTII

Omnis ho-
mo currit.

Contrariæ

Nullus ho-
mo currit.

Subalterna

Contra

Contra

Subalterna

Contrariæ

Contrariæ

Aliquis ho-
mo currit.

Sub-contrariæ.

Aliquis homo
non currit.

Natura pro-
positionū op-
positarum.

Propositionum igitur quas con-
trarias appellamus, ea natura est, ut
cum nunquam simul ueræ inueniri
possint, si una uera est, falsam necessa-
rio alteram ostendat. Neq; retro uer-
tere licet: nec enim si alterutra falsa
est, idcirco quæ relinquitur, erit uera.
Nā falsas simul esse in iis rebus com-
prehendimus, quas contingentes ap-

pellant, ut omnis homo sedet, nullus homo sedet.

Subcontrarię uero cōtrario se modo habent: nam cum falsæ simul esse nō possint, ueræ possunt. Quare falsitas unius, ueritatem alterius ostendit, sed ueritas falsitatē minime. Possunt enim ambæ simul ueritatem in contingentibus rebus complecti: ut aliquis homo sedet, aliq̄s homo non sedet.

In subalternis si particularis falsa est, uniuersalis falsa est, nec retro agere licet. Vera enim esse potest particularis, cum uniuersalis est falsa, ut aliquis homo sedet, omnis homo sedet. Si autem uniuersalis uera est, & particularis necessario. Nam si oīs homo est animal & aliq̄s homo animal est.

At contradictorię semper uerum

à falso seiungunt & separant, nam si una ipsarum uera est, falsam alterā: si falsa altera, reliquam ueram esse necesse est.

Conuersio. His ita breuiter dictis, nunc de cōuersione propositionum dicendum esse uidetur. Conuersio igitur est, cū propositionis subiectus terminus in prædicatum, & prædicatum in subiectum trāsponitur. Ea est triplex. Simplex, per accidens, per contrapositionem.

Simplex. Simplex est, cum termini quidem trāsponuntur, quantitas uero & qualitas eadē omnino remanet. Hoc conuersiōis modo uniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua uertuntur: Nam si nullum animal est, nihil eorum quæ sunt, animal est: & si aliquis homo currit currentium utiq; aliquid homo est,

Per accidens autem est cōuersio, <sup>Per acci-
dens.</sup> cū transpositis terminis qualitas eadem manet, quantitas mutatur. Hoc modo tā uniuersalis affirmatiua q̄ negatiua conuertuntur. Nam si omnis homo est animal, et aliquod animal hominē esse necesse est. Et si hominum nemo uolare potest, corū certe quæ uolare possunt, quicquam homo non est.

Per contrapositionem couersio <sup>Per contra-
positionem.</sup> fit, cum quantitas quidē & qualitas eadem manet, termini uero transpositi in infinitos commutantur. Hoc modo cōuertuntur uniuersalis affirmatiua & particularis negatiua. Nā si omnis homo spirat, quicquid non spirat, est non homo: & si aliquis homo non sedet, quippiam quod nō sedet, non est non homo.

Harum conuersionum ista natu

TRAPEZVNTII

ra est, ut cum eadem maneat quanti-
tas, si una est uera uel falsa, & altera.
Cum uero mutatio quantitatis fiat,
uera semper in ueram conuertitur.
Falsa uero in qua superiora subiiciū-
tur, quoniā cum ex conuersione mu-
tata quantitate, recta fit prædicatio,
in ueram necessario conuertatur, ut
aliquis homo animal est, uera est, cū
tamen omne animal homo est, uera
non sit.

Hæc de prædicatoria propositio-
ne delibasse sufficiat.

Secundum quod tempora diuisa sunt.) Hoc est, qua
asseritur quidpiam fuisse, ut fuit Ilium: aut esse,
ut sol est in Geminis: aut fore, ut anima non mo-
rietur. Nihil enim necesse est uerbum esse præsen-
tis temporis, quoniam e uerborum casibus enun-
tiationes sunt, modo fuerint modi indicatiui, aut
saltem pro hoc accepti. *Omnis igitur oratio qua neces-
se est aliquid de aliquo uel asserere.)* Apparet ex hac dif-
ferētia orationem enuntiatiuam tūc rectius pro-
positionem uocari, cum argumētationis alicuius
pars esse constituitur: quādoquidem in ea huius-
modi orationes sumuntur, non quidem quod es-
se aut

se, aut non esse rem quampiã significant, sed quatenus veritatem, aut falsitatem cõtinerent. Cuius rei indicium est, quod Aristoteles vbi de hac oratione disputat, tanquam argumentationis parte non ἀπόφασις vt in libro πρὸς ἑρμηνεύσεις, sed πρὸς ἄσιν, vt in libris priorum resolutionum vocauit, quam nostri transferunt propositionem. Laurētius Val la libro dialectices tertio, propositionem dicit syllogismi initium: Enuntiationem autē genus propositionis, assumptionis, conclusionis & reliquorum quæ non tam materia differunt, quàm eloquēdi modo. Non tamen hoc semper obseruatur, quandoquidē dicitur ratiocinatio tribus constare propositionibus. Prædicatoria propositio est.) Propositio κενυσιον, quam Martianus prædicatiuam vocat, est qua unum uni aut tribuitur aut negat, seu quæ uno verbo contenta est, vt terra quiescit. Subiectum est de quo aliquid dicitur.) Prior propositionis pars cui posterior tribuitur, subiectum vocatur. Oportet autem prius esse intellectu, ordine vero non est necesse: ut vitium est omnis intemperantia. Intellectu prius illud, omnis intemperantia. Rursum, pium est tueri patriam: utile est erudire liberos, subiecta sunt, tueri patriam, erudire liberos. Subiectus terminus nunquam maior.) Ex Isagoge Porphyriana canon hic desumptus est. Intellegitur autem de enuntiatione affirmatiua & vera, in reliquis locum non habet. Aequale autem subiectum est prædicato, vbi idem de eodem dicitur, Socrates est Socrates, aut vbi iunguntur synonyma, vt ensis est gladius, lethum est mors: aut vbi definitio definito seu contrã, vt homo est animal rationale, rationale animal est homo: aut si

TRAPEZVNTII

propriū de subiecto suo, vt homo est risibilis. Præ-
 terea tan subiectum quā prædicatum.) Vbi in propo-
 sitionibus vltra verbum substantiuum aliquid ad-
 ditur, id prædicatum Græcis dicitur προσκετυροπέ
 ῖον, scholæ de est tertio adiacente, Latine nondū
 tralatum est. Omnis prædicatoria propositio uel affirma-
 tiua uel negatiua est.) Hæc enuntiationum diuisio se-
 cundum qualitatem est, superior est ex substātia,
 quæ sequitur, quantitatis est. Ac proinde tres que
 rendi modos diuersos propositioni accommodant.
 Veluti quærenti, quod sit pronuntiatum, prædica-
 torium vel conditionale redditur: Quale, affirma-
 tiuum aut negatiuum: Quantum vero, singulare,
 aut particulare, aut vniuersale. Cicero affirmati-
 uas & negatiuas, negantes & aientes vocat, Mar-
 tianus dedicatiuas & abdicatiuas. Affirmatiua est
 alicuius de aliquo.) Affirmatio alicuius de aliquo.
 Negatio alicuius ab aliquo est enuntiatio. Hoc ad
 verbum e Græco πῶς ἐπιμνηστικῶς traductum est, vbi
 Aristoteles non alio discrimine seiunxit affir-
 mationem à negatione, quā præpositionibus
 his κατὰ & ἀπὸ, vt sit affirmatio, enuntiatio alicu-
 ius κατὰ τινός: Negatio vero, alicuius ἀπὸ τινός. Ve-
 rum ab & de præpositiones an contrariæ sint si-
 gnificationis, grammaticis discutiendum relin-
 quamus. Significantius foret si dicatur: Affirma-
 tio, est oratio qua alicui quippiam inesse dicitur,
 vt deus est iustus, homo est animal. Negatiua ora-
 tio, qua per negationem prædicatum à subiecto
 remouetur, vt homo nō est iustus: aut in quo vis
 est negandi, vt nolūt boni ab officio discedere, est
 homo parum pius, argentum aliud est quā au-
 rum. Negandi particula verbo intellectu tantum
 appo-

Querendi
 note tres.

De aliquo.
 Ab aliquo.

Negatio.
 Affirmatio.

apponenda est. Nam si nomini præponitur, ut est
 vir non bonus, est homo minime malus, affirma-
 tiua sunt & æquipollentes his: est vir malus, est ho-
 mo planè bonus: æquipollentes autem propositio-
 nes eiusdè qualitatis sint necesse est. Quare si hæc
 affirmatiua est, homo malus, erit affirmatiua quo-
 que, homo non bonus, æquipollent enim superio-
 ri. Sciendum autem hoc loco minime & tacendum est
 id professoribus, esse propositiones quas *Propositio-
nes modales*
 in scholis modales vocamus, quarum naturam si
 ignorauerimus, iudicare non possumus de propo-
 sitionum omnium qualitate & quantitate. Est au-
 tem propositio modalis, quæ non simpliciter ef-
 ferit, sicut illæ quas Aristoteles καὶ ὑπάρχειν, id est,
 de inesse vocat, sed quæ cū determinatione aliqua
 modificatur, hoc est, ut apertius dicam, quæ sumi-
 tur cum expressa qualitate, veluti hic simpliciter
 efferuntur: vitanda sunt peccata, defendenda est
 patria, instituendi sunt liberi: cum qualitate vero
 sumitur, si dicam sic, honestum est vitare peccata,
 utile defendere patriam, vitale instituere liberos:
 quare adiuncta qualitas (quæ cōsuetō vocabulō
 modus dicitur) propositio modalē efficit: quod
 si tam receptum esset, vocare liceret propositio-
 nes qualitatiuas. Sunt autem monēdi pueri, hanc
 qualitatem sumi ex locis generū causarum apud
 rhetores, ut ex demonstratiuō & deliberatiuō ho-
 nestum, laudabile, magnificum, egregium, excel-
 sum, utile, iucundū, facile, possibile, necessarium,
 iustum, æquum, rectum, verum: & quæ his con-
 traria sunt, ut inhonestum, turpe, sordidum, humili-
 le, inutile, iniucundum, difficile, impossibile, in-
 quum, improbum, falsum: horum aliquod vel si-

TRAPEZVNTII

simile si sumatur in propositione ad qualitatem sententiae demonstrandam, modale erit: Hic enim mihi usus videtur talium propositionum, ut sententia qualitatem agnoscat puer, magis quam se modalibus de necessario, possibili, impossibili, contingenti, alliget. Nam quae de his praecpta dantur ab Aristotele, alijs quoque accommodari recte poterunt. Meminerit igitur, si qualitatem propositioni addiderimus hac forma: sanctum est colere numina, esse modalem propositionem sumptam ab honesto. Cuius subiectum fere semper est infinitum verbum cum obliquo, aut infinitum solum praedicatum, modus seu qualitas cum verbo infinito: ut hic, iucundum est legere poetas, subiectum est, legere poetas, praedicatum, iucundum est. Porro in huiusmodi propositionibus, quoniam duo verba sunt, negatio modo finito, modo infinito verbo adharet: sed illa propositionem efficit negatiuam, quae finito verbo coniuncta est: ut non est aequum damnare insones: haec enim, expedit reipublicae non seruare tyrannorum liberos, affirmatiua est propositio. *Indefinita est quae absque signo.*) Huiusmodi propositionem Laurētius Valla libro secundo dialectices dicit similem esse & germanam vniuersalis. Martianus Capella particulari adnumerat, cuius verba adscribam: Quod igitur, inquit, indefinite dicimus, necessario particulariter accipimus, non necessario vniuersaliter: quoniam id potissimum numerandum quod securum habet intellectum, indefinitum pro particulari accipimus. Haecenus Capella. Verum in argumentationibus plerumque pro vniuersalibus accipiuntur, ut honestum est laudabile. Et fere tunc, quoniam praedicatum

*Indefinita
propositio.*

pars

parsest substantiæ subiecti, vt homo est animal.
 In alijs nihil perpetuū præcipi potest: ob id em̄ in
 definite dicunt, qđ nunc vniuersalis, nūc particu-
 laris absq; determinatione vim possidēt. Priscos οὐ
 κεντηγορήματα. appellare.) Ac si dicas cōprædicatoria.
 Ammonius οὐνοσημαίνοντες, id est, consignificatiua
 nominat. Huiusmodi quidem sunt vniuersalia ac
 particularia signa notæ tantum vniuersalis ac par-
 ticularis prædicationis. Termini vero non sunt ni-
 si sumantur genere neutro, vt amicorum omnia
 sunt cōmunia: deo omnia subiecta sunt, nonnulla
 etiam mortalibus. Adhæc propositionum quædam con-
 trarie.) Sæpe nunc admonuimus dialectices esse
 veri falsi que censuram, necessariū igitur erat co-
 gnoscere quæ pronuntiata sibi mutuo repugna-
 rent, quæ simul consistere nequirent, & quæ inter
 se consentientes essent. Quorum hoc docebit ἰ-
 σχυρία, id est, æquipollentia & conuersio: Illud,
 oppositio, quam definiunt, ut sit duarum proposi-
 tionum in quibus eadem sunt subiecta & prædica-
 ta, in qualitate tantum, vel in qualitate & quan-
 titate simul, repugnātia: vt omnis homo est iustus,
 omnis homo nō est iustus: hic sola mutata est qua-
 litas. Cæterū hæc: Omnis voluptas est expetenda, q̄
 dam nō est expetēda, & qualitate & quātitate pu-
 gnāt. In his cauendū est, ne qua sit πανούρα vel am-
 bigua vox q̄ aliud significet, aut aliā vim habeat
 in vna propositione atq; in altera: Nā si quis dicat,
 Rhenus in Italia fluuius est, illū intelligens, qui Pa-
 do vicinus, nihil repugnans huic dicit, qui Germa-
 niæ fluuium intelligens dixerit, Rhenus in Italia
 non est. Item si vna metaphoricū, in altera citra
 tropum accipiat: vt non opponuntur, candor

Oppositio.

TRAPEZVNTII

oculis officit, candor oculis non officit: si hic ani-
mi, ibi corporis, candorem accipias. *Harum propo-
sitionum si cui negatio præponitur.*) Obscure admodum
Trapezuntius tradit æquipollentiam propositio-
num per tres regulas. Est autē æquipollentia, seu
(vt grece *ἰσότης*, duarū propositionū æqua vis
& potestas, & in qualitate & in quantitate, vt nō
omnes sunt felices, & aliqui non sunt felices: sunt
autē oppositæ æquipollentes, vni earū accommo-
data negatiōe, de qua dialecticus tradit tres regu-

Regule æ-
quipollentiæ
III.

las. Prima, si alicuius propositionis signo vniuersa-
li vel particulari præponatur negatio, facit eam
æquipollere suæ contradictoriæ: seu (vt Trapezū-
tius ait) fit superioris contradictoria, quod eundē
sensum habet licet obscurius. si enim antegressæ
fit cōtradictoria, necesse est eā eiusdē contradicto-
rio æquipollere. Nam si plures propositiones vni
alicui opponuntur in eodem genere oppositiōis,
eas inter se easdē esse oportet: veluti hæc, omnis hō
mo est iustus, hanc habet contradictoriam, aliquis
homo nō est iustus: proinde si prior sumitur cum
negatione signo proposita, secundæ, id est, contra-
dictorię prioris æquipollebit, & priori cōtradictet.
Secunda regula: si postponitur, æquipollet contra-
rio suo, vt nullus sapit, nullus non sapit: hæc poste-
rior contrario prioris, quę esset, omnis sapit, æqui-
pollet, seu quod idem est, contraria facta est illi
primo loco posite. Tertia regula: Negatio signo et
præposita & postposita fit subalterna prioris, vt
nulli ambulant, præpone negationē simul & post-
pone, nonnulli non ambulant, id est, aliqui non am-
bulant, atq; hæc subalterna est eius, nulli ambulat.
Præsertim signo vniuersali.) In omnibus exemplaribus
lege-

legebatur hoc primæ regulæ appositū, neq; à me
 in priore ediciōe animaduersum: quod aut (vt no^s
 ad secundam regulam transtulimus) legendū sit
 primum facit negationis natura, quæ particulari
 præposita efficit vniuersale negatiuum, vt, non vl-
 lus est nullus, vnde & compositum est: sic ne vnū
 quidem & nequidquā pro nihil, nec vspiam pro
 nusquā: Quare vt negatio vniuersali signo præpo-
 sita signū efficit particulare, veluti non omnia, id
 est aliqua nō, sic vicissim particulari præposita fa-
 cit vniuersale: qua in re neq; grammatica neq; con-
 suetudine sermonis, impedimur. Quod autē clau-
 sula illa (præsertim signo vniuersali) ad secundā re-
 gulam, ad quam eam transposuimus, pertinet, ex
 eo venit, q̄ particulare signum si postpositā habet
 negationē vnā, respicit secundā: si aut signo puro ne-
 gatio postponitur, nō æquipollet, sed sit eadē, vt
 aliquis est iustus, cuius subcōtraria est, aliquis nō est
 iustus: hic prior si sumitur signo postposita negā-
 tione, sit eadē suæ subcontrariæ. Negaliter (q̄ nos
 restituiimus) à Trapezuntio scriptū est. Sunt autē
 monendi pueri signorū, *Glxxxv* non ob id à dia-
 lectico tradi, vt ex ea Latine loquendi regulā datā
 arbitrentur, sed tantū rationem iudicādi de signis,
 quibus aut repugnent aut æquipollent, & qua spē
 oppositionis. Delectum aut signorum à grammati-
 cis plane sumendū arbitramur: q̄re adhibe ad hāc
 facultatē Lau. Val. ex ii. lib. dialectices capita ali-
 quot, à xv. vsq; ad tricesimū quartum illis tantū o-
 missis, vbi cum dialecticis rixatur. Deinde Erasmi
 caput ex i. libro Copiæ, de æquipollentia signorū.

Verem de oppositione propositionū nunc satis.) In oppo-
 sitione propositionum assuescant pueri per quater

TRAPEZVNTII

nos digitos propositiones distribuere, quod & in syllogismis construendis idem monendi sunt. Habet enim dialectica in multis præceptis mathematicæ simile aliquid, quod vel deliniatione, vel digitorum figura ob oculos ponere oportet: quin & ipse Aristoteles in suo ipsius volumine quatuor propositiones sic in quadrum redegit, ut duæ contrariæ in fronte & in basi, id est, inferiore linea totidem essent: sic enim legimus libro de enuntiatione sectione tertia, seu (ut nunc distinctus est) li. II. tractat. I. Ἡ δὲ μὲν τὸ λεγόμενον ἐν τῷ ὑπερομομετρῶν, post quæ verba sequuntur quatuor propositiones per quadrum dispositæ et paulo post πλὴν οὐχ ὁμοίως ἔσσι δίαμετρον ἐν ἄλλῃ σφαιροκλιβύδῳ, id est, non perinde ex diametro oppositas veras esse cōtingit, interps̄ ita respexit schematis descriptionē ut contentus sensum reddere, angulares transtulerit, sunt autē ex diametro, q̄ in pollice ac medio, & rursum quæ in indice & annulari. Si una vera reliquam falsam esse ostēdit.) Vera propositio est, quæ cum re consentit, ut sol lucet, pius est venerari deum Falsa autē, quæ a re dissentit, ut luna maior est sole: Animæ hominum moriuntur. Nam falsas simul esse in his rebus.) Cohæret prædicatum cum subiecto trifariam, has vulgo materias vocat, ut est necessaria, contingēs, remota. Necessary autē subiecto prædicatū cohæret, cum vel definitio prædicatur, ut religio dei cultus est, æther astrorum mundus: aut genus, ut arbor est substantia: aut proprium, vel perpetuum accidens, ut homo ratione præditus est, cygnus cā dore. Harum ea est conditio, ut in omni genere oppositionis, si vna vera sit, reliqua falsa erit necessary, Contingens dicitur, quando accidens prædicā

Propositio-
nes per qua
drum dispo
nendæ.

Propositio
necessaria.

Contingēs.

dica

dicatur, aut vbi voces ex diuersis prædicamentis
 coniunguntur, vt homo est iustus, dies est serene.
 Remota dicitur, cū pugnancia sibi mutuo tri
 buuntur, vt calidū est frigidū, homo est lupus. In his
 affirmatiua est falsa, negatiua semper vera. Multū
 valebit illa distinctio ad recte iudicandū de proba
 tionibus & dialecticis & rhetoricis: sunt enim aut
 necessarię aut tantū verisimiles aut ineptę & falsę.
 Cōuersio igitur est.) Cōuersionis multiplex vsus est: A-
 lius, quo syllogismos diuersarū figurarū in sese cō-
 mutamus, ac bene nos collegisse ostendimus atq; *Vsus Cō-*
 huic negotio ab Aristotele destinata est li. i. prioris *uerfionis.*
 resol. Alius quo propositionū quandam aperimus
 consequentiam, vt nemo stultus est beatus, nemo
 igitur beatus est stultus. Et, pallent omnes inuidi,
 quosdam igitur pallidos inuidere necesse est. Ali-
 quando vero propositioni illustrandę adhibetur,
 si qua obscurior inciderit, vt nemo in calamitate
 constitutus est felix: felices igitur homines in ca-
 lamitate putas esse constitutos? Id ferē simile est
 exornatiōi quam rhetores ἀντιμαθολύη vocāt. Per
 accidens autem cōuersio est.) Per accidēs dicitur, quod
 secundę propositioni quę conuersa dicitur, acci-
 dat noua quantitas. Per contrapositionē.) Hoc genus
 conuersionis ad syllogismorum quidem reducti-
 onem nihil adfert, alibi tamen non negligetur, si-
 quidem sepe argumentationis vice adhibetur. Est
 enim argumentandi genus à cōtrarijs, vt apud Ci-
 ceronem libro primo inuentionis: Deinde si consti-
 tutio & pars eius quælibet intentiōis depulsio est,
 quę intentionis depulsio non est, ea nec constitu-
 tio, nec pars cōstitutionis est, ac si dicas, omnis ho-
 mo animal est: Igitur quod non est animal, nec ho-
 mo

Remota.

Vsus Cō-
uerfionis.Conuersio
ne per acci-
dens quoma-
do utendū.

TRAPEZVNTII

mo erit. Quod autem Trapezuntius admonet terminos uertendos esse in infinitos, satis erit si cum negatione interposita sumentur: substantiuorum enim (ut supra docuimus) infinitorum rarus est uerus apud Latinos. Quare sic vertes hanc: Omnia uoluptas est expetenda, quod non expetitur non est voluptas. Quid opus erat dicere contra consuetudinem Latine loquentium, non expetendum est non voluptas que constructio ridicula est & sine aliquo sensu.

DE PRAEDICABILIBVS.

NVnc breuiter (ut instituimus) dabimus operam, ea primo exponere, quae Graeci uoces, Latini praedicabilia solent appellare. Deinde de praedicamentis, quas *κατηγορίαι* Graece dicimus, & de praedicatorio syllogismo pauca admonebimus, postremo de propositione hypothetica, & syllogismo, & de diffinitione diuisione differemus, nec omnino ea praecipua contemnemus, quae eius rei quam iuniores obligationem uocant, uim & naturam complectuntur.

Prædica-

Prædicabile igitur est terminus, qui *Prædicabile*
 de pluribus uniuoce potest prædicari. *le.*

Vniuoca dicuntur quorum nomen *Vniuoca*
 commune est, & ratio substantiæ se-
 cundum id nomen eadem, ut animal
 homo atque bos. Nam utraq; animalia
 nuncupantur, Et si quis assignet utri-
 usque rationem in quantum animal est,
 utrunque animatam, substantiam, que
 sentiat & moueatur esse affirmabit.

Aequiuoca sunt quorum nomen *Aequiuocæ*
 quidem commune, sed ratio substan-
 tiæ secundum id nomen non est eadē,
 ut canis in aquis, in terris, in cælo, no-
 mine quidem idem, re autem atque sub-
 stantia diuersa sunt.

Prædicabilia quinque sunt: Genus,
 species, differentia, propriū & accidēs.

Genus est, quod de pluribus diffe- *Genus*
 rentibus specie in eo quod quid est, u-
 niuocè prædicatur. Id duplex est: nā
 aliud

TRAPEZVNTII

aliud genus generalissimū, aliud subalternum appellatur.

Generalissimū est, quod cum sit genus, non potest esse species, uel supra quod aliud genus minimè inuenitur, quæ sunt decem genera rerum omnium, de quibus postea dicemus.

Subalternum est, quod cum sit genus, est etiã species. Huiusmodi sunt omnia, quæ inter specialissimas species & generalissima genera semper inueniuntur, & ad superiora quidem relata, species sunt: inferioribus uero ac cōmodata, genera, ut animal, animati quidē corporis species hominis uero aut bouis genus.

Species. Species est, quæ ponitur sub genere. Vel: Species est, quæ de pluribus differētibus numero in eo quod quid est, uniuocè prædicatur. Ea est duplex nam aliam specialissimā, aliam subalternam

ternam dicimus.

Subalterna est, quæ inter generalis- *Subalterna.*
simum genus, & specialissimam spe-
ciem posita est. Superioris species, in
ferioris genus semper inuenitur, ut
animal.

Specialissima est, quæ cum sit spe *Specialis-*
cies, non potest esse genus, ut homo, *ma.*
bos.

Hæ specialissimæ species, non in
species ampli^o, sed in indiuidua scin-
duntur, ut Cicero, & Aristoteles.

Differētia est, qua res inter se dif- *Differētia*
ferunt. Ea est triplex. Communis,
propria, specifica.

Cōmunis est, quæ separabilis est:
ita dicimus album hominē à nigro
differre.

Propria est, quæ cum inseparabi-
lis sit, inest tamē per accidens, ita cor
uus nigredine à cygno differt.

d specific-

Specifica.

Specifica est, quæ de pluribus differentibus specie uel numero in eo quod est quale essentialia, uniuoce prædicatur. Vel: Differentia est, qua abundat species à genere.

Hæc solam in numero quinque prædicabiliū accipimus, quæ duplex est: diuidens & constituens.

Diuidens.

Diuidentem appellamus qua genus diuiditur, ut substantia quædam corporea quædam incorporea.

Constituens.

Constituentem appellamus, quæ generi addita speciem constituit, ut animalium, aliud rationale, aliud irrationalitatem. Nam si animali addas irrationalitatem, speciem quandam constitues, quæ si nomine caret, aut mente sola concipiatur, aut etiã (nec enim de rerum uocabulis sollicitari debet philosophus, sed dare semper operã diligenter, ut natura rerum apertius pateat.)

reat) ficto aut nouo uerbo q̄ commo-
dissime poteris nominabis. Sunt er-
go specificæ differentiæ, quæcunque
aliam faciunt speciem, quibus ad di-
uisionem generum & diffinitionem
specierum maxime opus est.

Proprium quatuor modis accipi- *Proprium*
tur: Nam quicquid soli accidit speciei,
& si nō omni sub ea, neq; semper, pro-
prium dicitur, ut homini medicum
esse & quod omni accidit & semper,
& si non soli, ut hominem bipedē ef-
se. Et quod omni & soli, sed non sem-
per, ut homini canescere in senectus
te. Et quod omni & soli & semper in-
esse potest, ut risibile homini. Et hoc
modo proprium in quinque uniuersa
libus connumeratur, quod etiam sic
definiunt: Propriū est, quod de pluri-
bus differentibus numero uniuoce
in eo quod est quale accidentale, sic
d a pradi

TRAPEZVNTII

prædicat ut uertere liceat, ut omnis homo est risibilis, & quicquid risibile est, homo est.

Accidens duplex.

Accidens est, quod potest adesse & abesse præter subiecti corruptionem. Huius aliud est separabile, ut dormire, sedere: aliud inseparabile, ut nigredo corui & æthiopis. Quæ & si separatim nõ inueniatur, tamen si abesset nõ inferret coruo aut æthiopi corruptionem, quod à iunioribus etiam sic definiri solet: Accidens est, quod de pluribus prædicatur in eo quod est quale accidẽtale non cõuertibiliter.

Cur quinque uoces breuis ostensio per enumerationẽ.

Quod autem uoces (ut Græci dicunt) quinque sint numero, hinc maxime perspicuũ est, quòd omne quod de alio dicitur, uel accidens ei est, uel substantiale. Si accidens, aut conuer-ti prædicatio potest, & habetur proprium,

prium: aut non, & habetur accidens.
 Quòd si substāialis prædicatio est,
 id est, si quod prædicatur essentia, in-
 est subiecto, uel in eo quod quid, uel
 in eo quod quale dicit: quòd ut quali-
 ras dicitur cum per essentiam inest,
 differētia est: quod in eo quod quid,
 si de pluribus differentibus specie, ge-
 nus est: sin de differentibus numero,
 species est. Itaq; cum sint quinque præ-
 dicabilia, genus, species, differentia
 prædicationem eam faciunt, quæ es-
 sentialis & substāntialis. Accidentis
 ac proprii prædicatio, accidētalis ap-
 pellatur. Nunc quoniam de quinque
 uocibus dictum est, de prædicamen-
 tis breuissime (ut instituimus) dicen-
 dum uidetur.

*Prædatis
duplex.*

*Nunc breuiter ut instituimus.) Superius dialecticā
 tripartitam ostendimus, in elementariam, inuen-
 tionem & iudicium: quarum ut natura ita ordine
 etiam prior est elementariaria. Huius initium aliq;*

d 3 à præ-

T R A P E Z V N T I I

à prædicabilibus sumunt, Trapezuntius à propo-
 sitionibus & terminis: vel quod hunc ordinem ab
 alijs quibusdã obseruatum videret, aut q̄ facilior
 esset tradendũ modus, si ea quæ adhuc grammati-
 ci iuris aliqua ex parte videntur, principio trade-
 rentur: vt quæ de verbo, nomine, signis, oratione
 docentur grammaticorũ auribus nõ sunt insueta:
 & prius quidẽ grammaticæ præceptis imbuti, ad
 dialecticã paratiores venimus. Est igitur hic ordo
 cõmoditatis non naturæ. Sed nũc de fece hauri-
 mus, quare ad institutũ redeo. Prædicabilia Græci
 φωνοὶ vocãt, teste Ammonio Porphyrij paraphra-
 ste. Latini vero prædicabilia, q̄d, videlicet, de alte-
 ro nihil prædicet aut dicatur quin sub aliqua hæc
 vocum contineat. Necessariam hæc cognitionẽ
 Porphyrius ostendit ad ea quæ sunt apud Aristo-
 telem in categorijs, tum ad facultatẽ definitionũ
 ac diuisionũ. Postremo ad methodũ scientiæ de-
 monstratiuæ. Magna certẽ vtilitas, nec vlli negli-
 genda, qui sibi altiõres disciplinas perquirendas
 proposuit. Vniuoca dicuntur.) Tradunt dialectici
 formas nominũ quinq; e quibus Trapezũtius du-
 as dũtaxat posuit. Nos reliquas subiecimus, nihil
 eĩ missum faciemus ex q̄ studiosis iuuenibus ali-
 quid cõmodi fore speramus. Sunt autẽ: πολυώνυμα,
 ἰσώνυμα, συνώνυμα, ὁμώνυμα et παρόνυμα. Polyonyma
 sunt, quæ vulgo synonyma appellãt, cum res vna
 varia nomina sortita est, vt ensis, gladius, spatha,
 ἑτερόνυμα, quæ à nõnullis altera dicuntur. Cum &
 res & nomina diuersa sunt, vt deus, homo, arbor,
 σύνωνυμα, Aristoteles definit quorũ nomen
 cõmune est, & ratio substantiæ secundũ id nomẽ
 est eadẽ, hoc est, quæ & nominis & rei cõmunio-
 ne con-

Prædicabi-
lia.

Polyonyma.

Heterony-
ma.

Synonyma.

ne conveniunt: vt homo, leo, aquila, hæcenus cō
 ueniunt quod sunt corpora uiuentia, quæ sentiūt:
 ac ob id dicunt animalia. huiusmodi aut vulgo vo
 cant vniuoca vniuocata, scilicet, q̄ sub ea cōmuni
 tate cōtinent: hoc ipsum aut q̄ plura cōtinet vni
 uocum vniuocans dicitur. Cum vero vniuocans
 prædicatur de vniuocato, prædicatio fit substan
 tialis, quæ hinc etiam vniuoca à dialecticis dicit̄:
 requirit autē ea, quæ sunt eiusdē categoriæ: vt ho
 mo est animal, iustitia est virtus. *Ac iuiuoca sunt.*)
 Huiusmodi Aristoteles *ὁμώνυμα* appellat, quæ con
 ueniunt quidē voce, sed non rei cōmunitate, quæ *Homonyma*
 per id nomen significatur: vt mons ille qui Cilici
 am à Galatia, Cappadocia ac Armenia diuidit,
 Taurus dicit̄. Item bos mas, & apud Gelliū philo
 sophi nomē est, & apud Diomedem obscœnum.
 Hæc vulgo æquiuoca dicuntur: ipsum autem no
 men ambigux significationis æquiuocans. Pos
 sunt etiam ea quæ æquiuoca diximus vniuoca fie
 ri, si ad superius quiddam referantur: vt Ajax Tela
 monis, & Ajax Oilēi filius, Aiacēs quidē æquiuo
 cē. Homines vero vniuocē dicunt̄. Prædicationes,
 quæ ab æquiuocis fiunt, dialectico (vt ambigua
 oīa) summopere in disputationibus fugiēde sunt.
 Postrema forma nominū est quæ *παράνομα* dicunt̄
 Græcis, Latinis denominatiua: ea sunt abstractū *Denomina
 tiua.*
 & cōcretum eiusdē significationis: vt sapiens & tiua,
 & cōcretum eiusdē significationis: vt sapiens & tiua,
 sapientia, iustus, iustitia. Prædicatio aut quæ hinc
 est, denominatiua dicit̄ & accidētaria: Fit q̄ cum
 accidens subiecto tribuitur, seu cum voces diuer
 sorum prædicamentorū coniunguntur: vt homo
 est iustus, cœlum mouetur. Hæ prædicationum
 formæ diligenter sunt commendandæ memoriæ.

TRAPEZVNTII

Plurimum enim adferunt momenti ad censendas enū-
tiationes. De pluribus specie differentibus.) Differunt
res trifariā: genere, specie & numero. Genere qui-
dem, quæ aut ipsa diuersa sunt genera, vt ars, vir-
tus: aut quæ sub diuersis sunt generibus: vt iusticia
& astrologia. Specie differunt individua diuersarū
specierū, seu species sub eodē genere: vt homo &
canis sub animali: Itē Socrates & Cerberus sub di-
uersis speciebus. Numero differunt, quæ sub eadē specie
infima sunt: vt Cato, Cicero. Sciendū autē est quæ
cūque genere differunt illa specie & numero quæ dif-
ferre: sed ab ampliore distantia differētiam sume-
re nomē, veluti quæ specie differunt, differunt & nume-
ro, sed priori discrimine tū notant. In eo quod quid
est.) Existimat Laurētius Valla superuacaneum
esse in definitione, in eo quod quid est, quæ quærenti
quid sit res non tantū genus reddendū est, sed inte-
gra finitio: de qua re plura vide apud Rodol. Agri-
colā. Verum si satis est dicere: Genus quod predicat de
pluribus differētibus specie, nō video quæ pacto à
finitione generis accidētia & differētias excludat
Laurētius. Species est quæ ponitur sub genere.) Speci-
es Aristoteles *ἔσθλη* vocat, Plato *ἔσθλης*, Cicero in To-
picis mauult formæ quæ speciei vocabulo vti, quod ca-
sus quidā plurales huius dictionis duri sunt, pro
quibus dicit se malle formis & formarum. Spe-
cialissima est quæ cum sit species.) Specialissima quam
Laurentius infimam vocat, vocabulum est indi-
uiduis commune & proximum: vt Ciceronem,
Catonē, Iuliū, proxime homo cōplectitur. Huius-
modi vero species, author est Porphyrius, numero
esse finitas: sed qui propter multitudinē ac varie-
tatem sub nostrā cognitionem cadere nō potest.

Quare

Libro 1. ca-
pitule xx.

Quare numerus quidē est harum aliquis, qui uult
 q̄ aut crescit aut decrescit, rerum enim manēt spe-
 cies & (vt Plato dicebat) extra singularia, id est,
 in mente diuina ueluti simulacra quædam & ar-
 chetypa : vt in Archirecti animo theatri aut ædi-
 ficij alterius absoluta est *ἰδέσθαι*, quā ad rem pa-
 randam accommodat. Cæterum Aristoteles di-
 cit id poëticis figmētis esse per simile, *ἡ δὲ τοιοῦτο* e-
 nim appellat. In indiuidua scinduntur.) Indiuidua
 sunt singula & vnica, quę vni soli rei competūt: vt
 sunt propria omnia deorū & hominū, in brutis
 etiam nonnulla inueniunt: vt Cerberus, Pega-
 sus, Balius, Phlegethon. Item omnia astrorum, re-
 gionum, montium, marium, fluuioꝝ, & urbium:
 vt arcturus, Boote, Germania, Olymp⁹, Nilus, Are-
 thusa, Oceanus, Rhoma. Hęc ob id apposui, ne o-
 mnia propria pueri protinus indiuidua putēt. La-
 pidū enim & herbarū propria & si sint, non tñ in-
 diuidua: vt aquila, delphin, moly, smaragdus: sed
 in his circūloquimur indiuidua: vt aurum Cræssi,
 Iouis aquila, Pelias hasta, Sophronisci filius. Ro-
 dolphus Agricola existimat recte species dici in-
 uidua, quando ad proximā speciem referuntur,
 & infimam speciem genus dici quādo indiuiduis
 comparatur: vt Danubius fluuius est, Cato homo
 est. Cato species, homo genus. Sic etiam apud
 Fabiū vsurpata hęc nomina videri possunt, libro
 xii. de genere dicendi, quo loco sic ait: Quos vt ho-
 mines inter se genere similes, differentes dixeris
 specie. Sic & metalli genus dicimus, & aliud her-
 bę genus: genus, videlicet, pro specie vsurpantes.
 Et apud Aristotelē sepe eodē sensu vsurpant, vt ge-
 nus pro vniuersali, species vero pro indiuiduo ac-
 cipia-

TRAPEZVNTII

cipiatur. Communis est quæ separabilis est.) Porphyrius hanc *ἰσότης* & appellat, ea est qua quis aut sibi, aut alteri qualicunq; modo dissimilis est: vt apud Homerū, *ἄλλοι δ' μοι εἶνε φάνας*, diuersus o hospes mihi appares. In eo quod est quale essendi de.) Aristoteles libro v. *ἢ μὲν τὰ φασίμα* vnum esse genus qualitatis asserit, quæ substantiæ differentia dicitur: vt si queratur, quale animal sit homo, qualis figura circulus, accommodare respondebimus rationale, carens angulis. Ex quo efficitur nihil aliud esse differentiam, quæ vna est ex quinque vocibus quæ qualitatem qua rerum inter se differunt species.

Duplex *qua* Aliam qualitatem accidentalē vocat, qua inter se differunt indiuidua: vt Plato & Socrates, quæ ille iuuenis, hic senex. *litas.* Differētia est qua abundat species à genere.) Species ex genere & differentia constituit, vt si animali addatur rationale, fiet homo. Eo igitur quæ plus est in homine quæ in animali, species genus superat, id autē est rationale. Quare abundare in presentia plus est continere, vt si homo est, necessario est ratio: vt autē animal sit, rationē esse nihil est necesse: sic animal superat corp⁹, quod ibi sensus necessario sit, hic non requiratur. Nam si animali addas irrationalitatem.) Id nostri brutum vocant, Græci *ἄλογον*, quod Fabius mutū transfert, perinde ac si sermone magis quæ ratione homo ab reliquis animantibus differat. Et apparet certe hominem prius *λογικόν* dictū, quod solus inter animantia quæ deus creauit, loqueretur, reliqua autē omnia *ἄλογα* quod siue sermone vitam ducerent. Deinde cum eidem animali altiore quandā ingenij vim tributam viderent, *λόγος* etiam rationem significare cepit.

Fido aut nouo uerbo.) Cicero libro i. Questionum Academicarū eandē prope sententiā expressisse

videtur his verbis: Qualitates igitur appellavi quas Græci *ἡμετέρας* vocant, quod ipsum apud Græcos non est vulgi verbum sed philosophorum, atque id in multis. Dialecticorum vero verba nulla sunt publica, suis vtuntur. Et qui id commune omnium ferre est artium. Aut enim noua sunt facienda rerum nomina, aut ex alijs transferenda. Quare & Aristoteles nos vocum securos esse iubet. Ornari (inquit Manilius in opere astronomico) res ipsa nequit contenta doceri. Vt homini canescere in senectute.) Ludouicus Viues de corrupta dialectica notauit hoc exemplum veluti ineptum huic loco: Nam si in senectute canescere omni homini, & soli accidit, & semper accidit. Non enim Porphyrius canescere pro exemplo, dedit & explicuit in senectute: sed totum illud canescere in senectute. Sic enim Græcis legitur. *καὶ τὸ μόνον, καὶ πάντι, καὶ ἡμετέρας ἀνθρώπων πάντι καὶ ἐν γήρῃ ἡλικίᾳ.* Cæterum Plinius auctor est homines in Albania receter natos canescere. Non in ferret coruo aut æthiopi corruptionem.) Nisi pro Indo aut Aegypto accipiatur, etiã hoc incommodum erit exemplum. Est enim æthiops qui nigra & adusta est facie *ἀπὸ τοῦ αἵματος* & ὄψι: verum hic non potest candidus intelligi: vt nomen æthiopsis tueatur.

DE PRAEDICAMENTIS.

Praedicamentum igitur, est terminorum qui secundum nullam compositionem dicuntur, natura rerum coordinatio. Et sunt decem: Substantia, quantitas, qualitas, ad aliquid, actio, passio,

Prædicamentum.

passio, ubi, quando, situs, habere.

Eorum quæ dicuntur, quædã dici de aliis possunt uti de subiecto, quædã non possunt. Item eorũ quæ sunt, alia in subiecto sunt, alia non. In subiecto dicitur esse, quicquid cum in alio fit, sine eo esse non possit, & tamen non est pars eius, ut albedo in corpore. Quare quod in alio nõ est, substantia est, quod autem in alio est, accidens dicitur. Quæ uero de aliis ut de subiecto dicuntur, uniuersalia sunt. Quæ dici de aliis non possunt, singularia sunt.

Substantiã in primam & secundã partitur Aristoteles. Prima est, quæ neq; de subiecto dicitur, neq; in subiecto est, ut hic homo, hic bos. Secunda est, quæ de subiecto quidẽ dicitur, sed in subiecto non est, ut homo, bos.

Quãdo alterũ de altero, ut de sub
iecto

DIALECTICA.

ieeto prædicatur, quæcūq; de prædicato dicuntur, omnia etiã de subiecto dicuntur. Nam cum animal de homine ut de subiecto dicatur, substantia, Series prædicamenti substantiæ. cum de animali dicitur etiam de homine dicitur, quod in ipsa serie prædicamenti apertius comprehenditur.

SVBSTANTIA.

Corporea. Incorporea.

CORPVVS.

Animatum. Inanimatū.

CORPVVS ANIMATVM.

Sensibile. Insensibile.

ANIMAL.

Rationale. Irrationale.

ANIMAL RATIONALE.

Mortale. Immortale.

HOMO.

Antonius. Cicero. Augustus.

Substantia nō suscipit magis & minus. Nulla enim hoc ipsum quod est
magis

TRAPEZVNTII

magis uel minus dicitur ne quicquā
ei contrariū. Verum hæc ita substan-
tiæ propria sunt, ut ei cum quibusdā
aliis communia sint. Illud maxime
propriū, cum una & eadem nume-
ro sit, contraria uicissim suscipiat, ut
homo nunc albus, deinde niger. De
substantia quidem satis.

Predicamentum igitur est terminorum.) Predicame-
ta sunt ordines & ueluti stationes, in quibus res v-
nius generis collocantur: ut ad vnum locum perti-
nent omnia quibus substantiæ nomen competit,
quemadmodum animantes, stirpes, lapides, aër,
ignis, astra, vnius dicuntur predicamenti: quod
his substantiæ nomen apte quadret. Et in ordini-
bus his alia sunt latiora: alia angustiora latioribus
illis subiecta. Veluti in re militari alij alijs parent,
ut Tribunus Imperatori, Tribuno alijs. Quo fit ut
nihil aliud sit predicamentum, quàm rerum sim-
plicium ordo, quo cognoscuntur quædam natura
esse infima, ut Socrates, Cicero, Vergilius: deinde
alia latiora, ut homo, animal, corpus. Postremo
amplissimum substantia, vnde totus ille rerū pro-
pe infinitarum ordo nomen habet. Veluti exerci-
tus quisq; à suo imperatore. Vocantur autem huius
scemodi ordines *naturæ opes*, id est, predicatiōes seu
predicamenta, quod hinc docemur, quæ voces de
quibus necessario prædicentur. *Quæ secundū nul-*
lam com-

Iam complexiorem.) Quæ sunt significatione complexa ad nullum pertinent prædicamentum: vt homo iustus, quo substantia significatur vna cum qualitate. Quæ autem voce tantum complexa sunt, perinde ac simplicia ad sua prædicamenta pertinent: vt sunt quæ periphrafi proferimus. Et sunt decem.) Scribit Boëtius primum ab Archita Tarentino scriptum esse librum de prædicamentis, cui titulus esset *ἡ ἀπὸ τῆς οὐσίας*: quem apparet Aristotelem legisse ac recognitum pro suo edidisse. Sunt autem prædicamenta non re sed ratione discretæ: omnia enim ad substantiam veluti fundamentum referuntur, hoc est, qualitas, quantitas, relatio, actio, passio, & cætera: à substantia quidē seiuncta esse non possunt. Alia tamen quantitatæ ratio, alia substantiæ: vt in vno homine omnia prædicamenta inuenias, quæ singula suis notis distinguuntur: veluti si homo est, magnitudinē aliquā habebit, hic quantitatem vides. Iam si ingeniosus aut rudis, si pater aut filius, si loquatur, si inambulet, si domi aut in foro, si hoc aut illo tempore existat, si stet aut sedeat, vestitus denique aut nudus. Singula hæc sunt suis notis discretæ, re cōiuncta. Fabius libro tertio e prædicamentis locos facit, per quos vnāquamque materiam duci oportere existimat: vt si de religione thema sit, quærendum esse ex prædicamento substantiæ religio quid sit: deinde qualis, cui descriptio seruit: & quāta, magna ne res sit religio? Item ex relatione, ad quid valeat & vbi sit, in anima ne an in corpore? & quo tempore in vobis consummata esse possit? Rursum quid efficiat, quid sustinere possit. Verum huic rei loci accommodatiore sunt. Prædicamenta præstat res sui

Fabius de
prædicamen
tis.

TRAPEZVNTII

fui cuiusque generis continere atque in aceruum colligere. Eorum quæ dicuntur quædã dici de alijs possunt.) Vocum, aliæ significat res vniuersales, vt sunt quinque illæ de quibus nunc diximus: alię vero singulares & infimas, quę de rebus inferioribus dici non possunt: vt Rhoma, Carthago. Accipitur autem subiecti vocabulum vario modo, cuius ambiguitas ne quenquã fallat, paucis hic illius significata recensebo. Subiectum itaque in propositionibus est de quo aliquid dicitur, vt cœlum mouetur: hic cœlum subiectum est. Item cui aliquid inest, vt ignis subiectum caloris: solum hoc *ὄντοξ*, id est, essentia vel substantia vocatur. Est etiam subiectum inferioris sub superiori contentum, vt virtuti subiectæ sunt continentia, fortitudo, & cætera, verũ in hac significatione variat genus vt reliqua adiectiua. Itẽ *ὑποκείμενα* subiecta vocat Aristoteles circa quæ alicuius rei actio vel tractatus versatur, vt sensuum obiecta, & artium argumenta seu materiæ, quę *ὑποκείμενα* Græcè dicuntur. Item eorum quę sunt, alia in subiecto sunt.) Hoc est, rerum quædam sunt substantię & res per se existentes vt arbor aquila, reliqua inherentia sunt: vt virtus, color, magnitudo. Subiectum autem hic pro substantia accipitur, quæ accidentium omnium veluti basis quædam est.

Substantiam in primam & secundam partitur Aristoteles.) Præcipuus prædicamentorum vsus est voces simplices finitione completi: qua de re alij scripserunt lectu non indigna. Ob id nos hic tantum ea explicabimus quorũ Aristoteles, & post eum Trapezuntius capita modo recensuerunt, principio quidem de voce substantia. Ea est apud *ὄντοξ*. Aristotelẽ in categorijs *ὄντοξ* quod essentia transferri

Subiecti si-
gnificata.

ferri potuisset. Substantia enim illi magis respon-
dere videtur ϕ Græci ὀνομασία dicunt. Cæterum ver-
bi insolentia facit vt rarius essentia quam substan-
tia pro ὀνομα dicatur. Habet autē Græca $\bar{\eta}$ Latina
vox varias significaciones. Est enim cuiusq; rei (vt
ita dicatur) quidditas: quo intellectu accidētibus
etiam substantiam tribuimus: vt virtutis substan-
tia, motus substantia, quemadmodum Aristote-
les in prædicamentis dixit de synonymis, & hono-
nymis: sed ratio substantiæ secundum id nomen,
& cætera. Verum hic ὀνομα essentiā melius quam
substantiam transferemus. Omnibus enim rebus
competit esse, nō autem subsistere: Dicitur & ma-
teria alicuius rei, in qua significatione rectius sub-
stantiæ quam essentiæ nomen vsurpabitur: quam
quam diuersum videatur Laurentio, vt si quis ca-
lidis substantiam aurum dicat. Item formam rei
substantiam vocat Aristoteles: Laurentius quali-
tatem rectius vocari contēdit. Postremo substan-
tia dicitur res, quæ per se existit, & cui accidentia
inhærent: vt homo, arbor, terra, ignis. Hæc diuidi-
tur per corporeum & incorporeum. Incorporeas
substantias nos spiritus, Aristoteles ἄσπερα , id est, men-
tes, autē (vt recētiore) intelligentias, vocat. Ex his
deus est, quem Græci à θεῶν deducunt, ϕ omnia
conspiciat. Plato in Cratylo à δαιμόν , id est, currendo
dictum vult: huic enim astra dī sunt. Sunt ex eo-
dem collegio ἀσπίμονα , quorum qui boni sunt, ἀσπί
spiritus administratorij dicuntur: mali vero
 κακὰ ἀσπίμονα , quorum varia leguntur in sacris no-
mina. Sunt etiam substantiæ incorporeæ animæ
hominum immortales. Hactenus de incorporea.
Corporea substantia suo nomine corpus dicitur,
c quod

χ πῆρα
Substantia
Essentia.

Substantia
incorporea.
Deus.
Angeli.
Dæmones.

TRAPEZVNTII

- quod aliquoties significat quo anima cōtinetur: quo sensu à Platone in Cratylo scriptum est, *σῶμα* veluti *σῶμα* dici, quod sit animæ sepulchrum. Dein de corpus est id omne, quod sub sensum vel sensa venire potest, & in quo sunt longum, latum & altum, quo sensu à Donato accipitur in definitione nominis: nomē est inquit, pars orationis corpus, aut rem significās. Hoc vero aut simplex, aut mixtum seu compositum est. Simplicia autem numero quinque sunt, quatuor elementa, quę ideo sic dicuntur, quod hinc reliqua omnia constent: aër, aqua, terra, ignis: & cœlum, quo nomine intelligitur quicquid vltra ignem est vsque ad mundi extremum: quod etiam æther vocatur, vt Aristoteles existimat *ἀὴρ ἀὴρ ἦν*, quod sempiterno motu voluatur: aut vt Anaxagoras à Græco *αἰθέριον*, quod ardeat. Plato vero in Cratylo ex quatuor his deducit, videlicet, *ἀὴρ θεὸς αἰθέριον ἦν*, quod semper circa aërem circumfusus currat. Cōtat autē in vniuersum decem maximis orbibus. Nam supremū cœlum & nonum quod crystallinū dicit, recētiore astrologi inuenerūt. Pendent sub his octo alij orbis: quorum vnus quod astra continet fixa, *ἀπὸ λουῆς* & firmitermentum dicit. Cui subiecti sunt septē inferiores, in quibus astra illa, quę per cœlum vaga feruntur, continentur hoc ordine: Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Hactenus simplicia diximus & præcipuas mundi partes. Sequuntur *Composita*, nunc composita, vĩa terra humore spiritu & calore concreta, e quibus illa sunt, quę in absoluta dicuntur: vt sunt grando, nix, ros, pruina, fulgura, tonitru, & hoc genus rerum, quę in sublimi generant. *Absoluta*. Absoluta autē sunt, quę compositio est firmitior.

mior. Horum quædam vitam habent, quæ viuentia dicuntur: reliqua vitæ expertia, vt metalla, aurum, videlicet, argentum, plumbum, æs, chalybs & lapidum species innumeræ. Viuentia sine sensu stirpes vocant: cuius species sunt: arbor, frutex *Stirpes.* & herba. Viuens cum sensu, animal nominatur: intellectuale quidem, vt homo: vel brutum, id vero *Animalia.* vel volucre, vt aquila, cygnus, coruus, accipiter: & illa, quæ insecta nominantur, vt apes, muscæ: aut terrestre, ingrediens quidem, ut bos, leo: aut serpens, vt coluber, vipera. Sunt & adhæsa quæ loco non mouent. Vltimi generis sunt: aquatilia, vt lupus, mulus, anguilla. His licet amphibia addas, quod genus est castor, rana, phoca. *Quando alterum de altero, & cetera.)* Essentiæ prædicatio hic intelligenda est, alioqui canon ille locum nō habet, vt si dicatur: Socrates est homo, homo est generis cōmunis: id non dicetur, proinde de Socrate, & hæc posterior prædicatio ex accidente est, id est, voce, non de significatione. *Substantia non suscipit magis & minus.)* Res omnis cuius aliquis terminus est essentiæ suæ, & ad quem cum peruenierint, habent essentiæ illius nomen, non dicuntur esse hoc magis aut min⁹ quod sunt: Quemadmodum Cicero de beato dicit, libro quinto tusculanarum Quæstionum: Nam & qui beatus est, inquit, non intelligo quid requirit, vt sit beator: si est enim quiddam quod desit, ne beatus quidem est. Ita substantia cum hoc esse dicitur quod est, non potest id magis aut minus dici: alioqui non peruenisset *Magis &* ad perfectionem. Quare grammatici præcipiunt *minus.* ea duntaxat comparari posse, ad quorum perfectionem aliquid accedere, aut quibus aliquid de-
 c 3 trahi

TRAPEZVNTII

trahi potest. Nihil enim aliud est suscipere magis & minus quam comparari, id est, intendi & remitti. Verum si magis & minus accipiatur pro eo quod est potius, similis aut propinquius, tunc substantiæ vocabula admittunt has voces: ut magis homines Pygmæi, quam simie, & spōgia magis animal, quam planta, id est, propinquior est & magis accedit. Quod si ad essentiam referas, falsum erit: non enim animal est spongia, nec ob id magis aut minus. *Nec quicquam ei contrarium est.*) Qualitates quæ substantijs insunt contrariæ esse possunt, ut in igne calor, in aqua frigus: ipsa autem subiecta diuersa sunt, non contraria.

Quantum. Quantum autem est, quod diuiditur in ea quæ insunt, quorum utrumque uel singulum, unum quid & hoc aliquid innatum est esse.

Quantitas
duplex. Quantitas, alia continua est, alia discreta.

Continua est, cuius partes communi quodam termino coniunguntur. Eius species sunt: linea, superficies, corpus, motus & tempus. Sic enim princeps ille philosophorū, ac penè solus philosophus in quinto primæ

primæ philosophiæ partitur. In categoriis motum neglexit, locum posuit. Locus tamen ut à physico auditu colligitur, superficiei species est. Quare patet aut alios secutū, locum à superficie separasse, aut ipsam trinam dimensionem non ut in corpore, sed potius in uacuo intellexisse.

Continuorum per se quidē sunt lineæ, superficies, corpus: per aliud uero quæta sunt quæ insunt quantis, ut motus & tēpus. Nam etsi hæc ad ea, quæ per accidens quanta sunt, philosophus reducat, ut album quantū, quæ superficies alba, differenter tamen, quòd hæc huius sunt prædicamenti.

Discreta quantitas est, cuius partes nullo communi termino coniunguntur. Eius species sunt, numerus & oratio.

Item eorum quæ quanta sunt, quædam

TRAPEZVNTII

dam constant è partibus, quæ inter se
positionē habent, quæ dā uero mini-
me. Dicuntur autē habere positionē,
quæ non solū continua sunt, uerum
etiā in loca sita permanent, quæ ma-
xime omniū quāta dixerim. Huius-
modi sunt linea, superficies, corpus.
Positionē uero nō habere dicunt, quæ
non sunt sita alicubi, sed ordinē tan-
tum partium habent, ut numerus.

Quantitati similiter ut substantiæ,
nihil est contrarium: sed illud maxi-
me proprium eius, secundum eam
æquale aut inæquale dici.

Quantum autem est quod diuiditur in ea quæ insunt.)
Quantitas uocabulum hic paulo communius e-
rit, quā uulgo usurpatur, ut scilicet magnitudi-
nem unā cum multitudine complectatur. Nam
quantus est mons quærimus, magnitudinem pu-
tantes, & quantum numerorum, multitudinem:
sed hoc solum in singulari numero. Non em̄ quan-
ti sunt in exercitu milites, sed quot, si numerum
uelimus, quærimus. Quod autem constat magni-
tudine ac multitudine quantitas, ostendit satis
Quantitas, ea finitio, quæ est ex Aristotelis libro quinto, pri-
mæ

mæ philosophiæ n. Quantum diuiditur in ea que
 insunt. Verbi gratia, ternario insunt tres vnitates,
 in quas illum partiri licebit: & linea tripedalis in
 tres lineas pedales secari potest. His enim parti-
 bus constat tota. Quod si quispiam diuidat inte-
 grum in partes illas, quæ sola virtute insunt, non
 erit diuisio quantitatís: vt si hominem in elemen-
 ta diuisum intel ligamus: hæ partes non nisi pote-
 state insunt. Quorum utrunque.) Si in duo tantum
 diuidam⁹, aut singulum, si plures fuerint partes.
 Innatum est esse vnum quid & hoc aliquid: ne sci-
 licet intel ligamus diuisionem in partes essentia-
 les, hoc est, in materiam & formam. Neutrum e-
 nim horum natum est manere vnum quiddã per
 se: sed forma si sit, in materia eam esse & materiã
 forma aliqua instructam simili modo ne cessari-
 um est. Quantitas, alia continua.) Continua quan-
 titas est quam nunc magnitudinem diximus, cu-
 ius partes coadunitæ sunt & ita contextæ, vt di-
 scindere & frãgere opus sit, si diuellere velis: hoc
 est, cuius partes in omni loco æque hærent. Cuius
 partes termino quodam communi.) Terminus comunis
 vnius quidẽ extremum est, alterius vero initium,
 id est, in linea punctus, in superfici ei linea, in cor-
 pore superficies. Eius species sunt.) Linea quã Græ-
 ci *ῥοῦμιν* vocãt, longitudo est sine latitudine & al-
 titudine, quam mathematici intelligunt fieri ex
 fluxu puncti in longum. Est autem pũctum quid-
 dam omnis magnitudinis expers, quo terminan-
 tur linearum extrema. Superficies seu plana nihil
 aliud sunt quã corporum latera, hoc est, facies
 siue apparentia. Aristoteli enim nunc *ἰδιόμορφον*, id
 est, planum, nunc *ἰδιόμορφα* dicitur. Hæc in duas

Continua.

Terminus
communis.

Linea.

Punctum.
Superficies

TRAPEZVNTII

Libro 1. cap. pte xx. partes solum lineas habet, vt Gellius inquit, est enim latitudo cum longitudine absque profunditate. Non autē hæc ita intelligenda sunt, tanquam vsquam longitudo sit absque latitudine, aut latum absque profundo, sed quod ad longitudinis rationem nihil faciat latitudo, nec de essentia longitudinis est profunditas. Nam vt lōgus sit, verbi gratia, ager centum pedes nihil refert, siue viginti, siue decem, siue vnum etiam pedem latitudinis habeat. Sic ad superficiem rationem nihil facit altitudo, vt si circulum pingo, non hoc ago, vt profundum habeat aliquid, sed satis est spatium illud lineam rotunda clausum esse. Nascitur autem superficies ex lineæ fluxu in latum, sed sola mathematicorum imaginatione. Tertia species est corpus quod & solidum vocamus, Græcè σῆμα vel σῆμα, utroque enim vitur Aristoteles, id est, quod in omnem partem lineas habet, qua longum, latum & altum est: ut sphaera, cubus, pyramides, cylindri. In his tribus partibus tota est geometria: quare huc referenda sunt omnium mensurarum genera, vt digitus, palmus, pes, cubitus, orgya, passus, stadium, miliare. Quæ nomina & reliqua mensurarum (vt obiter notem) aliquando longitudinē significat: vt si dicamus orbis dimetientē septem esse pedes longā. Nonnunquā pro superficie, veluti cum dicimus, si quadrati latus quodlibet est decem pedum vniuersum ceterum pedes continebit hic pes are olam significat lōg: m & latam vnum pedem, quem Columella quadratum vocat. Aliquando præter hæc etiam altitudinem: vt si geometer asserat cubum (id corpus est sex superficiebus quadratis contentum vt tessera) cuius latus

Corpus Solidum. Mensurarū nomina trifariam usurpantur.

I.

Pes longitudinis.

xvi.

4

Pes latitudinis.

LXIII.

4

Pes profunditatis.

latus quodlibet est quatuor pedum, vniuersum
 constare sexaginta quatuor pedibus: hic per pedē
 intellige solidū, longū, latum & profundū vno pe-
 de, quō accipi solet in ea Geometrig parte quę Ste-
 reometriā complectitur. Ad hunc modū reliquā
 omnia mēsure vō cabula quibus spatia metimur,
 accipiēda sunt. **Motus** est actus mouētis in re mo-
 bili: vt ædificatio actus ædificantis in eo quod æ-
 dificatur. **Tempus** quid sit, Ciceroni difficile visum
 est: definit aut Aristoteles lib. iiii. de naturali au-
 scultatione, vt sit numerus motus secundū prius
 & posterius, hoc est, tēpus est id, quod colligitur
 ex priore & posteriore motu cœli: tot em̄ nume-
 ramus annos, quot sunt solis per signiferū conue-
 siones, tot dies quot primī cœli circa terrā raptus
 tot horæ quot mūdi ortæ semuaciæ. Macrobius
 Saturnal. i. capite viii. Tempus, inquit, certa est
 dimensio quæ ex cœli conuersiōe colligitur. Hinc
 igitur est quod dicatur numerus numeratus. Par-
 tes temporis præcipue, sunt hora, dies, mensis, an-
 nus: de quibus nō indigna lectu collegit in tabella
 quadā Ioachimus Ringelberchius, olim in mathe-
 maticis præceptor meus. *Locus tamē ut à physico au-
 dū colligitur.*) **Physicorū librū** intelligit, inscribitur
 enim *περὶ φυσικῆς ἀκροβολισμῶν*, id est de naturali au-
 scultatione. Meminit huius tituli Gellius lib. vlti-
 mo Noctiū Atticarū, cap. iiii. In Græcorū cōmen-
 tarijs quatuor priores citant de principijs, reliquē
 de motu. Finit aut Aristoteles locum in quarto ad
 hunc modum: *ὡς ἐν φυσικῷ τῷ περὶ ἀκροβολισμῶν
 πρῶτον, ἢ τὸ ἀκίνητον ἢ τὸ κίνητον*, id est, continētis extremum
 primum immobile, id locus est: nimirum ambiē **Locus**.
 & circūfussilimes, quo cōprehensum contine-
 tur,

TRAPEZVNTII

tur, hoc est, per quē cōtractus est cōprehensī & cō
 prahēdentis: vt concaua illa vasis superficies qua
 humor continetur, & per quem contractus est hu
 moris & vasis, nō vniuersum vas. Sic corporū o
 mniū, quæ infra cœlum continentur, locus est ca
 ua cœli lunæ extremitas qua nos spectat ex quo
 liquidum esse opinor locum, esse superficiei spe
 ciem. *Quare patet aut alios secutum.*) Solēt Aristo
 teles errores veterū non ante confutare, q̄ eo loco
 vbi huiusmodi tractio ex professo agitur. *Quare*
 cum ab alijs hanc specierum enumerationem ac
 cepisset, in categorijs locum reprehensionī nō pu
 tauit. *Sed potim in uacuo intellexisse.*) Idem autor est
 in quarto de naturali auscultatione, veteres locū
 intellexisse totum illud inane spatiū, quo corpus
 quodpiam teneri potest: veluti si dicamus vni
 uersum spatiū quod infra cœlum est, locum e
 lementorum & viuientium. *Continuorum per se qui
 dem sunt.*) Per se quāta dicuntur quorū partiendi
 ratio non aliunde petitur, vt longum, latum, pro
 fundum. Per accidens aut quorum partibilis ab
 alijs ē, vt tēpus motus. Tēpus enim ex motu, mo
 tus vero ex spatio, per quod fit partitionē habet.

*Quāta per
 se, & quan
 ta per acci
 dens.*

Discretum.

Numerus.

Discreta quantitas est.) Discretum dicitur quod in
 terciſum est, vt in animalibus ossa discreta sunt, ner
 ui, caro, pellis continua sunt. Species huius sunt,
 numerus & oratio. Numerus quidem discretorū
 mensura, quemadmodum longum, latum, pro
 fundum continuorum. Sic dicimus homini in v
 troq; pede & manu esse quinq; digitos, & eidē tri
 cenos binos dentes: quod si pro his continuū esset
 os, quemadmodū de Pyrrho traditū est, non hoc iā
 numero sed magnitudine metiremur. *Definitur
 numerus*

numerus à Boëtio collectio unitatū, vt duo, tria, quatuor. Vnitas vero non numerus, sed numeri principium est. Oratio vt hic sumitur, est syllabarū pronuntiatarū series & cōprehensio, cuius principium vt in numeris vnitas, syllaba est. Quare si quis hanc dictionem homo sonet oratio erit. Nul la autem hic spectatur significatio, nec refert, siue significabilis siue non significabilis dictionis sint syllabę: sed tantū qua breues sunt aut longę, vt homo pyrrhichius est, hominē tribrachys. Species huius sunt dactylus, spondeus, & reliqui pedes, rhythmī omnes. In duabus his speciebus arithmetica & musica poëtica & pars illa in elocutione oratoria de cōpositione consumuntur. Dicuntur autem habere positionem.) Dicuntur illa Aristoteli habere positionem, quorū partes adunitæ alicubi sitæ sunt, & quidem manentes. Quare nec tēpus nec motus huiusmodi sunt, quod horū essentia in continua abitione sita est, nec numerus, & partes non adunitæ sint, nec orationis, quod vt tēporis, ita huius partes nō manent: sed quę admodū, Aristoteles inquit: ΑΑΑ εἰρηστέα δὲ οὐκ ἐν τῷ ἄλλῳ quod dictū est id resumī non potest, & notū illud Homericū est: ἐπιπλεῖν & προῦδον, id est, alatis verbis affatus ē. Ad qđ Flaccus alludēs: Volat, inquit, irreuocabile verbum. Sed illud maxime proprium.)

Equalitas & inæqualitas ex magnitudinis & multitudinis collatione nascuntur, vt numerus numero, grex gregi, mōs monti æqualis aut inæqualis dicitur. Ex hac numerorum magnitudinumq; sumuntur proportionēs syllabarū in oratione quę de re est apud Ciceronem in Oratore. Copiosissime apud Aldum Manutiū in Grammatica. Sæpe etiam

Oratio.

Habere positionem.

Equalitas & inæqualitas.

TRAPEZVNTII

etiam in qualitatum comparatione, vt Oileus
 Ajax Telamonio celeritate inæqualis fuit, forti-
 tudine Hector Achilli. Qualitati enim analogis
 magnitudinem tribuimus.

Qualitas.

Qualitas est secundū quā quales
 esse dicimur. Eius quatuor sunt speci-
 es: Affectio & habitus, naturalis potē-
 tia uel impotētia, passio & passibilis
 qualitas, forma uel figura.

Affectio.

Inter affectionē & habitū hoc in-
 terest, quòd affectio & facilius impri-
 mitur, & citius cōmutatur, ut cū calo-
 re aut frigore, aut sanitate, aut aliis
 huiusmodi homo afficitur.

Habitus.

Habitus uero permanēti-
 or & diuturnior est:
 ut uirtus, ut sciētia, & similia. Quare
 perspicuū est, habitum omnē esse di-
 spositionē quandam atq; affectionē,
 uel quoniā afficit quodāmodo, & di-
 sponit habitus, id cuius ē habitus: uel
 quoniā temporis prolixitate innatæ
 quasi fiunt affectiones quædam, & in
 habitum

habitu transferuntur.

Naturalis potentia uel impotētia *Naturalis potentia.*
 dicitur uis quædam insita, uel imbecillitas qua facilius quicquam aut ægrius uel pati uel agere natura potest, ut durum, molle, ualetudinarius, robustus, & quæ huiusmodi sunt natura insita, non aduentitia.

Passiones autē uel passibiles quæ *Passiōe*
 lites, sunt non affectiones ipsæ, sed ea quibus affectiones efficiuntur, ut calor, frigus, albedo, nigredo, amaritudo, dulcedo, & similia, quæ nō ideo passiones dictæ sunt, quod subiecta earum quicquam ab eis patiātur, uerum quia sensus immutando afficiunt ut amaritudo dulcedo. Colores *colores quare passiones dicantur.*
 autem magis quod ex motiōe solent innasci nobis sic appellati sunt, ut ex timore pallor, ex erubescencia rubor: quorum qui diutius permanent, quæ *lites*

TRAPEZVNTII

lirates dicuntur: qui citius transeunt,
passiones. Nam qui rubet, quoniam
pudet: aut qui pallet, quoniã timet:
pati aliquid dicitur, rubens autẽ, aut
pallidus non dicitur.

Figura uero est, ut circulus, trian-
gulus, & huiusmodi.

Magis & minus suscipit qualitas,
sed nõ omnis, nec enim circulus aut
triangulus alius alio magis est, id
quod est. Quare id maxime propri-
um est qualitatis, ut secundum eam
simile aut dissimile dicatur.

Qualitas est, secundum quam quales esse dicimur.) Hoc A
ristoteles in hunc modũ extulit: πρώτης ἢ λέγου ἕως
ἢ πρώτης εἶναι λέγοντες. In qua finitione ἄπειρος indefi-
nite accipiendũ arbitror, veluti si dicat: Qualitas
est secundũ quã aliquis dicitur esse qualis. Agitur
autẽ de qualitati accidental i, unde subiectum nõ
essentiã suã, sed alicuius inherentiis nomẽ habet.
Latẽ hoc prædicamentũ fustum est, tũ propter va-
rietatẽ, tum propter copiã rerũ, quã utraq; in eo
maxima est: id qd Aristoteles in initio huius cate-
goriã admonuit: Ἔστι ἢ ἡ πρώτη ἡ πλειοναχὴς λεγομένη,
inquit. Eius species sunt affectio & habitus.) Habitũ,
inquit,

Inquit Cicero, in rhetoricis appellamus aliqua in re perfectiōem, aut virtutis, aut artis alicuius perceptionem, aut quamvis scientiā: & item corporis aliquam commoditatem, non natura datam, sed studio & industria comparatam: Sunt igitur habitus, alij corporis, alij animi. Animi, sunt artes siue scientiæ, & virtutes, & quæcunq; his contraria sunt. Diffinitur autem virtus, auctore Aristotele, moralium libro secundo, sic: *ἔστιν ἀρετὴ ἢ ἀρετὴ ἐστὶν ἀπορροπικὴ ἢ κατὰ τὸν οὐρανόν*, id est, habitus electius in mediocritate consistens. Cicero duas partes virtuti subiicit: vnā, quæ in scientia cernitur: alterā, quæ tota in actione consistit, quæ scilicet ad agendum secundum rectam rationem nos incitat. Huiusmodi sunt iustitia, fortitudo, temperantia. Iustitia est habitus animi communi vtilitate seruata suam cuiq; tribuens dignitatem: vel equitas tribuens vnicuiq; quod suum est. Huic partim subiectæ, partim agnatæ sunt, religio quæ aduersus Deum est, pietas in parentes: item hęc, beneuolentia, liberalitas, gratitudo, comitas, ciuilitas, e quibus amicitia nascitur. Iam innocentia virtus qua quis ab iniuria inferenda coercetur, & vindicatio qua illatā a liberis & amicis defendimus. Postremo fides quæ creditorum iustitia est, veritas, obseruantia, & si qua plura sunt. Fortitudo in animi patientia & subeundis periculis cernitur. Hanc Cicero in magnificentiā, sidentiam, patientiam, & perseverantiam, partitur. Definitiones satis obuię sunt. Temperantia est ratiōis in libidinem atq; in alios non rectos animi impetus firma & moderata dominatio. Subiectę sunt huic continentia, clemētia, modestia: Finiōnes require apud Ciceronem in rhetori.

Virtus.

Iustitia.

Fortitudo

Temperantia

TRAPEZVNTII

rheticis. Sunt loci huius vitia, quæ nihil aliud sunt, quam animi prauitates. i. *vices* per quas ad peccata & errores contra rationem incitatur. Horum quædam è regione & veluti ex diametro, virtuti aduersa sunt: quædam imitari videntur: v. a. micitiam, adulatio: fortitudinem, temeritas: religionem, supersticio: liberalitatē, effusio: verecundiam, timiditas: iustitiam, acerbitas. Verum hæc non minus vitia sunt, quam illa quæ ex directo cum virtute pugnant. Quæ huc vsq; recensuimus voluntatis habitus dicuntur. Intellectus vero sunt: prudentia, sapientia, intelligentia, scientia, ars & his contraria. Sapientiam virtutum omnium principem, Cicero vocat, & bonarum artium matrē.

Sapientia.

Definitur eodem authore Tusculanarum Quæstionū libro quarto, hoc pacto: Sapientia est rerum diuinarum scientia, & cognitio quæ cuiusq; rei sit causa. Prudentia est rerum fugiendarum ex petendarumq; scientia: huic seruiunt memoria & intelli-

Prudentia.

gentia, hæc accipiendi, illa retinendi facultas. Huc etiam prouidētia referri potest, virtus per quam animus ad ea quæ futura sunt recte constituitur.

Scientia.

Scientia siue ars, est firma alicuius rei notitia longo vsu ac exercitatione parata. Harum triplex ordo est, quædam enim sola speculatione continentur, quarum finis est cognitio, Græci *θεωρητικὰ* vocant, vt scientia rerū naturalium, & artes mathematicæ: astrologia, geometria, & ceteræ. Alię sunt quarū finis est actio, sed quæ intra se consumitur, velut Grammatica, Dialectica, Rhetorica. Postremo generis sunt, quæ mechanicę dicuntur seu poëticæ: hæc opus aliquod quod manet & subsensum venire potest, absoluant, vt pictura, res rustica, architecte

chitectura. Huc vsq; animi habitus recensuimus. *Habitus cor-*
 Corporis vero sunt, ad q̄s animus non multū fa- *poris.*
 cit, sed quę crebra exercitatione membroꝝ parā
 tur: vt ars currendi, equitādi, ferendi pōdus, robur
 quæsitum, vt Milonis Crotoniatæ: item natandi,
 cædendi, pugnādi, iaciendi, luctādi peritia: & oēs
 in quibus cōsuetudo maiorē habet uim q̄ intelle-
 ctus. Habitibus Aristoteles adiungit *Diabrois*, nos
 ad verbū dispositionem reddimus, quę corporis *Dispositio.*
 aut animi sunt affectiones veloces: vt valetudo, sa-
 nitas, ægrotatio, morbus, atq; huius species pluri-
 mę. Fieri em̄ potest, vt ex ijs quis in diuersam vale-
 tudinē cito veniat. Sunt etiā affectiones illæ, quę
 ad consuetudinē, quasi viam sternūt, sunt q̄ ad ha-
 bitum quædā accessiones: veluti si quis eloquētiæ
 artis præceptiones calleat, ac semel sterumq; in
 cōcione dixerit, non. Iū hunc *q̄* illam habere dici-
 mus, sed *Diabrois*. *Naturalis potentia uel impotentia di-*
 tur uis quædam.) Sic Fabius *Diabrois*, qua voce Aristo *Naturalis*
 teles in qualitate utit, transfert. Sunt autē in hac *potentia uel*
 specie ea, quę rhetorę nonnulli in personarū cir- *impotentia.*
 cunstantijs dignitates vocant, corporis nimirum
 aut animi commoda vel incōmoda à natura tri-
 buta, quibus dicimur aliquid posse aut non posse:
 vt homini naturalis impotentia est degendi sub
 aquis, piscibus diuersa. Nullū genus qualitaris pa-
 tet isto latius. Omnibus em̄ rebus inest quiddam
 à natura, q̄ se tueant ac defendant. Hęc in animā-
 tibus spectant bifariam: aut em̄ corporis sunt, vt
 robur, velocitas, fortitudo, natura data, nō parata
 arte. Animi verō docilis, indocilis, memor, imme-
 mor, facilis, difficilis, tardus: & oēs animæ poten-
 tiæ de quibus satis copiose ab alijs scriptum est.

TRAPEZVNTII

Passiones autem uel passibiles qualitates.) Passiones autem & passibiles qualitates sunt, quibus subiecta modo quodā afficiuntur, sed aliter atq; habitu & naturali qualitate. Hæc enim in subiectis manent, ac resident, illa etiā mouent ac incitant. Quare passibiles dicuntur qualitates, quia passionibus, id est, affectionibus subiecta commouēt, ueluti iracundia, si ut motio animi intelligatur, qualis est in homine irato, affectus dicit, seu (ut dialectici loquuntur) qualitas passiva, si uero pro ea procliuitate accipiat, qua homines alijs alijs magis in hanc motionem proni sunt, iam qualitas est naturalis impotentia scilicet. Ita innumera alia, quæ diuerso sensu nunc in hoc, nūc in alio genere collocamus. Sunt autē passibiles qualitates corporis, quæcūq; aliquā corporis nostri partē afficiūt, ut calidum, frigidū, eam partē mouent, in qua vis est tangendi. Vocātur hæc uulgo sensuum obiecta, suntq; in quintuplici discrimine, proinde ut sunt quinque in nobis sensus: tactus, gustus, odoratus, uisus & auditus. Tactum mouent, calor, frigus, humor, siccitas: quæ ab Aristotele primæ qualitates dicuntur. Deinde quæ hinc nascuntur graue, leue, lubricum, aridum, durum, molle, crassum, subtile. Gustum uero afficiunt saporū genera: dulce, amarum, salsum, & cætera. Odoratum suaueolentia, graueolentia. Visum, album, nigrū, uiride, puniceum. Auditum uero sonus grauis, acutus & medius. *Sunt non affectiones ipsæ.*) Nomine affectionis, non intelliges hoc loco animi motiones: sed sensationem, id est, auditionem, tactionem & reliquas sensationes. Hæ enim pertinent ad categoriam passionis. Sensus itaq; est affectiones illas, id est, sensationes non esse

*Passibilis
qualitas
corporis.*

esse huius loci, sed ea per quæ huiusmodi fiunt, id est, sensuum obiecta. Colores autem magis quod ex motione solent innaſci.) Aristoteles author est libro secundo generatione: colores dici passiuas qualitates, quod ab interna quadam affectione, fiat cur hæc cædida sint, illa nigra. Ea autem passio nihil aliud est quam qualitatum temperamentum. Passibiles qualitates animi sunt, quæ Græcè *πάθη* dicuntur: Cicero morbos animi aliquando transfert, sepius perturbationes & ægrotudines: ut ira, misericordia, inuidia, spes. Hæc differunt à vitijs quod illa mouent, hæc manent. Spectat autem ad eam animi partem, quæ rationis experta est quam *ἡσυχία* Græci vocant. Est autem *πάθη*, vel ut Aristoteles passiuam qualitatem, auersa à recta ratione contra naturam animi commotio. Nascuntur vero ex opinione boni vel mali, futuri aut præsentis. Genere igitur quatuor: lætitia, libido, tristitia, metus: specie plures sunt. Lætitia, quæ & voluptas & gaudium dicitur, est cum animus opinione præsentis boni effuse & inaniter exultat. Subiectæ sunt huic delectatio, iactatio, maleuolentia, ea qua quis lætatur alieno malo inuidiæ coniuncta. Libido seu cupiditas quæ & spes aliquando dicitur, est immoderata appetitio alicuius opinati boni, cui subiectæ sunt: ira, excædescencia, odium, inimicitia, discordia, indigentia, desiderium. Metus opinio mali est impendentis, cuius partes sunt: pigritia, pudor, terror, timor, pauor, exanimatio, cõturbatio, formido. Ægrotudo est, dum animus turbatur opinione magni mali præsentis: sub qua sunt inuidia, æmulatio, obrectatio, misericordia, angor, luctus, moeror, ærumna, dolor, lamentatio, sollicitudo, molestia,

Animi aſſeſſio.

Lætitia.

Libido.

Metus.

Ægrotudo.

TRAPEZVNTII

stia, afflictatio, desperatio. Finitiones harū requi-
re apud Ciceronem quarta Quæstione Tusculana-
rum. Has quatuor principes affectiones cōmen-
dent pueri memoriæ his Boëtij versiculis:

Gaudia pelle,	Nec dolor adfit,
Pelle timorem,	Nubila mens est,
Speremq; fugato,	Hæc vbi regnant.

Quas hactenus enumerauimus qualitates, tam
corporis q̄ animi, si vt veloces ac citæ accipiant,
dicuntur Aristoteli *πρόθυ*. Latinis affectiones, id est,
subitæ animi vel corporis mutationes. Corporis:
vt membrisq; horror, titubatio, tremor, pallor ex
timore, rubedo. Animi vero ex candelentia: me-
tus, pudor, timor, & cætera: quæ si inueterata hæ-
reant, passiuæ qualitates sunt, vt amor, odium, in-
uidia, amentia, quorū quædam inter vitia referre
licebit. *Nam qui rubet, quoniam pudet.*) Vide Macro-
bium in Saturnalibus libro VII. capite XI. & Gelli-
um XIX. capite VI. Figura, inquit Euclides libro I.
elementorum, est quæ termino vel terminis clau-
ditur: termino, vt circulus, sphaera: terminis, vt tri-
angulus, cubus. Accipitur autem figura pro sola
terminorū conclusionē: ipsæ enim magnitudines
in quantitatē prædicamento sunt. Figuræ Ari-
stoteles adiecit *ἑξ ἑποφῶν*. Latinis literarum *μ* & *φ*
transmutatione forma est, quam animatibus tri-
buunt, quod ea formosa aut deformia dicant. Sūt
huius loci primum mathematicorum figuræ in
plano seu solido, deinde animantiū formæ, id est,
lineamentorum compositio, qualem in homine
expressit Ouidius: Os, inquit, homini sublime de-
dit, & cætera: notus enim locus est. Huc etiam vo-
cabula omnia referenda sunt quibus significatur

Figura.

μορφῶν.

Forma.

res solo artificio absolute, vt vestium nomina: pal-
 lium, chlamys, tunica, calceus, caligæ: ædificio-
 rum etiam, vt domus, theatrum, turris, pons, &
 cætera: & supellectilium et armorum: vt gladius,
 hasta, arietes. Vocabula vero rerum quæ artifi-
 cio quidem iuuantur, sed perficiuntur natura, ad
 substantiæ categoriam pertinet: vt lateres, calx,
 nitrum, sal, panis. In hoc prædicamento curiosi-
 tas etiam distinguendi nihil obfuerit. *Quare id*
maxime proprium est.) Similitudo & dissimilitudo *Similitudo.*
 nascuntur ex qualitatibus inter se collatione: vt
 dissimiles Mitio & Demea. Verum non tam arctè
 ea vocabulorum obseruatur vsurpatio: sæpe enim
 tribuuntur substantiæ, veluti si quis hominem &
 leonem genere similes dixerit, specie vero dissi-
 miles: vt Fabius lib. xii. ca. x. Quos vt hoïes inter
 se genere dissimiles, differentes specie dixeris.

Ad aliquid sunt, quæcunque hoc *Ad aliquid.*
 ipsum quod sunt aliorum dicuntur,
 uel quomodolibet aliter ad aliud.

Relatiuorum alia equali quadam *Relatiuorum*
 comparatione consistunt, ut simile, *diuisio.*
 æquale, amic^o. Alia maiore, ut pater,
 dominus: Alia minore, ut seruus, fili-
 us: Alia uoluntate, ut amicus, inimi-
 cus: Alia fortuna, ut domin^o, seruus.

Relatiua magis & minus suscipi-
 unt,

TRAPEZVNTII

unt, magis nō omnia, sed quę secundum qualitatem dicuntur, & quę fortuna uel uoluntate consistunt. Item contraria nonnulla sunt, ut uirtus uitio, disciplina ignorantia.

Omnia uero inter se conuerti manifestum est. Pater enim filii pater, & filius patris filius. Sed oportet apte alterum alteri reddere. Nam si quis dicit, alam auis, quoniam alterum alteri non apte reddit, non poterit conuertere. Non enim in eo quod auis est, sed in eo quod alatū est, ala est.

Casus sunt diligenter seruandi, ut doctrina docti, sed doctus, doctrina doctus.

Ad aliquid sunt, quę hoc ipsum quod sunt) πρὸς τὴν Aristoteles vocat ea inter quę mutuus est respectus, ita ut utrunq; utriusq; esse dicat: ueluti pater filij, & filius patris esse dicitur, & dominus serui, seruus item domini. Horum id quod prius accipitur relatiuum, ad quod refertur correlatiuum vulgo dicitur: duo enim semper esse necessariū est, ob id Aristoteles dixit multitudinis numero, sunt. Relatiuum,

rum, alia æquali quadam comparatione consistunt.) Latè hoc prædicamentum patet, vsque adeo vt quibusdam videantur sex reliqua prædicamenta sub relatione concludi posse. Cuius rei Aristoteles non ignarus, duplicia fecit relata: ea, quæ nihil aliud essent quàm respectus, reliqua quæ præter respectum vel qualitatem, vel substantiam significarent: vt caput, remus, vitium, scientia. Quorū priora illa relatiua per se sunt, reliqua ex accidenti. Quæ vero per se sunt seu vt vulgo, secundum esse, propter confusam varietatem in species ab Aristotele non distribuuntur. Cæterum Trapezuntius duas diuisiones nobis tradidit. Prior est, relatiua Relatiuorū
diuisio. rum quædam æquali comparatione consistunt, ea videlicet inter quæ argumentum à pari sumere licet: vt venditor, emptor, vxor, maritus, & quæ simili intellectu dicuntur. Nonnulla vero inequali, vbi alterum altero superius aut inferius est: vt pater filio, dominus seruo, doctor discipulo, inter quæ argumenta sumuntur à maiori & minori. Altera diuisio, relatiua aut voluntate, aut fortuna fiunt, quibus si adicias: alia arte, alia natura consumantur, perfecta erit diuisio. Natura vero constant quæ ex generatione comparantur, vt patres & proles. Cognatione etiam, vt auus, nepos, soror, frater, patruus. Item affinitate, vt gener, socer, vitricus, & cætera. In his nominibus notandum est, sub masculino foemininum contineri eiusdem cognationis aut affinitatis, veluti sub auo auiam, nepote nepem, sub vitrico noueram, priuigno priuignam. Naturalis etiam relatio est in proportionibus, veluti dupla, tripla, quadrupla. Voluntate constant relatiua quæ consensu fiunt: vt amicus, hostis,

TRAPEZVNTII

dux, comes, miles, quatenus officij nomina sunt non dignitatis. Item maritus, vxor, emptor, venditor. Fortuna autem efficiuntur huiusmodi, dominus, seruus, rex, subditus, similis, dissimilis, æqualis, vicinus, superstes, conterraneus, collega, magnum, paruum, multum, paucum. Ex arte sunt præceptor, discipulus & quæ dicuntur similiter, consultor, consultus, gubernator, rector. In hoc prædicamento diligenter illud notandum est, nõ nulla esse relata quorum tam relatiuo quàm cor-relatiuo suum nomen est: vt dominus seruus, pater filius: nam sic redditur pater filij pater, & cætera. Aliquoties ambobus vocabulum est commune, vt cognatus, affinis, amicus, socius: Sic em̄ dicitur, amicus amico amicus est. Aliquõ vero alterius nullum est nomen, aut non satis vsitatum: vt iudex, censor, rector, scientia, caput, remus: in quibus nomina fingenda sunt, quo apte referantur: Veluti iudex iudicati, remus remiti. Omnia uero inter se conuerti manifestum est.) Hoc Aristoteles in hunc modum extulit: *πάτρας τὰ πῶς τὶ πῶς ἀπὸ τῆς ἐπιπέδου λέγειται*, hoc est, ad conuertentia cuncta dicuntur, quæ sunt ad aliquid. Non enim satis est ex vna parte alterum alteri reddere, sed mutuam redditionem esse oportet: hoc est, si primum ad secundum, secundum ad primum referatur, vt seruus domini est seruus, & dominus serui dominus. *Casus sunt diligenter seruandi.*) Non redit semper secundum ad primum in eodem obliquo, quo primum ad secundum exierat: vt ala alitis ala est, ales autem ala ales dicitur: scientia sciti scientia, scitum vero scitia scitum.

Actio

Actio est, qua cum quicquid agitur in eo quod subiicitur, agere dicitur. Actio.

Actiōni sex partes subiiciuntur: Generare, corrumpere, augere, diminuerē, alterare, loco mouere. Horum singulis species subiectę & indiuidua, hominem uerbi causa, uel hunc hominem generare, aut corrumpere. Cremēti uero & diminutionis species sunt, in longum, latū & profundum. Indiuidua hac longitudine, uel latitudine, uel altitudine id facere. Alterationis, calefacere, albefacere, cętera que huiusmodi. Extremi generis, aliqua specie secundū locū motus mouere, ut sursum, deorsum.

Actio actiōni nonnunquā cōtraria, ut incēdere, extinguere, quare magis ac minus suscipit, sed illud præcipue actiōnis in motu sit. Omnis enim actio

TRAPEZVNTII

ctio in motu est, & omnis motus in actione seruatur.

Passio.

Passio est actionis effectus. Eius partes sunt, generari, corrūpi, & cætere quæ actionis esse dicebantur, non ut agunt, sed ut patiuntur.

ubi.

Vbi est quæ à loci circumscriptione procedit corporis locatio, nō est enim idē locus & ubi: nam locus est in eo quod capit: ubi uero in eo quod circumscribitur. Huic categoriæ nihil est contrariū, quemadmodū nec loco. Et species eius, loci species sunt non ut locantis, sed ut locati.

Quando.

Quando est quæ relinquitur ex tēpore rerum affectio. Id diuiditur in præteritum, instans, & futurum, quibus nihil horū sit. Nam cum hæc tria tēpora sint, quando tēpus non est, sed affectio, rei quæ fuisse, uel esse, uel futura dicitur.

Situs

Situs
 Situs est partiū quædā positio ac
 ordinatio, qua stantia, sedentia, aspe-
 ra, leuia, & huiusmodi dicuntur. Eius
 species sunt accubitus, sessus, asperū
 etiam & leue, non ut tactu iudican-
 tur, sed ut positione quadam partiū
 inter se constituuntur.

Positio non suscipit magis & mi-
 nus, quam obrem nec contrariū nec
 enim stare, aut sedere cōtraria sunt,
 ne uni plura contraria sint. Et quo-
 niam de quocunq; dicitur unum cō-
 trariorum, & alterum. nam stare de
 nōnullis dicitur, de quibus sedere re-
 cte non dicitur.

Habere
 Habere dicuntur circa quæ aliquid
 adiacet, haberi uero, ea ipsa quæ adia-
 cēt. Huius species, armatū esse, anula-
 tum esse. Suscipit autem habere ma-
 gis & minus, quia etiam contrarium,
 non ut habitum, sed ut priuationē, ut
 armatus,

TRAPEZVNTII

armatus, inermis. Et cū multis modis dicatur, quos Aristoteles enumerat, sex sunt: Habere qualitātē, ut disciplinā: quantitātē, ut proceritatē: quæ circa corpus uel corporis partē sunt, ut uestem, anulum: membrū, ut manum habere: aut in uase, ut modius habet triticum: possessionē, ut domū: aut etiam uxorem, & uxor uirū habere dicitur, qui modus omniū alienissimus est: nihil enim aliud quā simul habitare, ostendere uidetur, e quibus omnibus tertius solum modus huius est categoriæ.

Habere sex modis dicitur.

Rerum oppositio.

Opponi aliud alii quatuor modis dicitur: ut ad aliquid, quomodo, duplum, dimidiū: ut contraria, sicut albū, nigrū, uirtus, uitiū: ut habitus & priuatio, sicut uisus, cæcitas: auditus, surditas: motus, quies: ut negatio & affirmatio, ut sedet, non sedet.

Contra

Contraria sunt quæ in eodem genere posita, plurimum distant. Eorum alia mediata alia immediata. Mediata dicuntur, quorum uidelicet alterutrum non est necesse suscipitibus inesse, ut album uel nigrum esse corpus quodlibet, necesse non est, poterit enim rufum uel flauum esse. Sanum uero aut ægrum esse necesse est animal, quare sanum & ægrum immediata sunt.

Priuari uero dicuntur, quæcumque ea re carent, quæ cum inesse nata est, si cum inesse potest non inest, nec enim uel catulus uisu, uel puer dentibus antequam habere possit, priuatus esse dicitur.

Prius & posterius quatuor modis dicuntur: Natura, tempore, ordine, dignitate. Natura id prius est, à quo uerti non potest consequentia, ut si
currit,

TRAPEZVNTII

*In prædica
mentis.*

currit, mouetur: quia non retro fit, si mouetur, currit, mouere quàm currere prius est. Tempore autem, ut Romulus antequam Camillus fuit. Ordine, ut exordium in oratione, narratione prius. Dignitate ut homo brutis, consul prætore. His quintus accedit apud Aristotelem, quem etiam natura consistere opinatur: Is est cum eorum quæ mutuo se consequuntur, unum alterius causa est, ut si homo est, uera est qua hominem esse asserimus, oratio. Item homo & risibile, pater & filius.

Simul.

Simul duobus modis, tempore ac natura dicitur. Tempore simul, sunt quorum generatio ac corruptio in eodem est tempore. Natura, quæcunque mutuo consequuntur, cum neutrum alterius causa sit, ut duplū, dimidium. Et quæcunque genus ali-

quod

quod diuidunt, ut gressibile, uolatile,
animal diuidunt.

Motus species sunt sex, generatio, <sup>Motus sex
species.</sup> corruptio, crementum, diminutio,
alteratio, locimutatio. Et generatio
corruptioni, & crementum diminu-
tioni opponitur, & quies in loco, mu-
tationi quæ per locum inest, cui eti-
am opponitur in cōtrarium locum
mutatio, ut quæ ad inferiora est, ei
quæ ad superiora est. Alteratiōi simi-
liter in qualitate quies motui oppo-
nitur, qui uel ex eadē qualitate, uel in
oppositam qualitatem est, ut in albe-
dine quies ex albedine, uel in nigredi-
nem motui opponitur.

Verum de prædicamentis satis.
Nunc de syllogismo dicendum.

Actio est qua cum quid agitur.) Definitio actionē Po-
retanus, interprete Hermolao, his verbis: Actio
seu factio est forma per quam in materiam subie-
ctam donominamur agere uel facere. Requirit
nim

TRAPEZVNTII

enim omnis actio subiectum in quod tendit, atq;
id pati dicitur: ut qui secat in eo quod secat, dicitur
secare. Actio actioni contraria est.) Actiões que
ex cōtrarijs nascuntur qualitatibus inter se quoq;
contrariæ sunt, ut ex calore calefacere, & frigore

Passio. inrigidare est. *Passio est actionis effectus.*) Actio omnis
passionem efficit, quare effectum actionis
passionem esse oportet. Cæterum hoc loco ambi-
gere quis posset, ad quam categoriam spectent ea
verba, quorum actio intra se consumitur: ut am-
bulare, proficisci, saltare, vociferari, loqui, currere,
natate, volare. In his enim manifestus est motus:

Questionis quare aut actionem aut passionem significabūt.
cuiusdam *dissolutio.* Aperta huius rei erit dissolutio, si modo videri-
mus vnde hæc vis mouendi oriatur, & animam
esse que moueat, corpus vero impelli & agi. Ita in
huiusmodi verbis actionē passioni coniunctā esse
clarū est. Sic in arboribus crescere, in rebus sordis
cadere, ascendere, pati est & agere. Ea quoq; verba
que ad sensum referuntur, audire, gustare, videre,
actionis voce passionem significant. Commen-
dent etiam pueri memoriæ, nomina quæ gram-
matici verbalia vocant, quoniam modo actiuam
modo passiuam habent significationem, ad vtrū-

Vbi. liber categoriam pertinere. *Vbi est que à loci circū-*
scriptione procedit.) Ex hoc prædicamento est ea de
nominatio, qua dicitur quippiā alicubi fieri, esse,
fuisse, aut fore: sicut Cæsar in Gallia Vtice se intere-
nit Cato, bellū geritur in Pannonia. Vel ut rudius
dicatur, quodcumq; respōdemus interroganti vbi

Quando. res sit aut geratur. *Quando est que relinquitur ex tem-*
pore.) Id est, denominatio, quæ à tēpore oritur, ut
ante fuit Homerus quàm Hesiodus, & prius ver-
quàm

quàm estas: ante ouū fuit Gallina, sic obijt Olym-
piade quarta, anno ab Vrbe condita centesimo,
& vt Christiani loquimur: Anno à CHRISTONA-
to millesimocentesimo tricesimosecūdo. *Situs est*
partium quedam positio.) Situs est toti⁹ corporis vel *Situs*
partium in corpore dispositio. Hic in animalibus
varius esse potest: rebus inanimatis vnus tantum
est, vt iacet terra, seu pendet potius: stant mōtes,
cautes, saxa, scopuli, arbores: pendent aër, ignis,
astra: Et in artificialibus, stant turres, domus, tem-
pla: iacent aræ, lacunaria pendēt. In animalibus
plures situs sunt, veluti nunc stant, sedent, iacent,
curua, recta, prona, supina. Singulis etiam parti-
bus suus est situs, vt vultus humi defixus, facies
ad cœlum versa, brachia expansa aut coniuncta,
pedes compositi aut diducti. In summa tora cor-
poris modulatio, huc referēda est, à qua poētæ pa-
thos nonnunquam sumunt, vt:

Obstupui steteruntq; comæ.

Et:

Tendebat brachia supplex.

Item:

Tendens ad sydera palmas.

Huc etiam refer gestum, quem in oratore suo
Cicero & Fabius volūt, vt sunt status, erectus cel-
sus, & cætera. *Habere dicuntur circa quæ aliquid adia-*
et.) Habere significat in presentia vestibus aut ar *Habere*
nis aut ornamento aliquo cinctum esse, vt ein-
ctus gladio, munitus thorace, galea, fetto, toga,
anulo, torque. Vocabula huius prædicamenti pri-
mogenia nō admodum multa sunt: ipsa enim ve-
stium aut armorum vocabula, ad qualitatē prædi-
camentum spectāt, Hic vero sic fingimus bracha
g tum,

TRAPEZVNTII

tum, togatum, armatum, torquatum, quæ concreta sunt: abstracta vero forent huiusmodi, brachatura, cinctura, & cætera. *Suscipi autē habere magis & minus.*) Comparati possunt vocabula huius categoriæ, vt armator eques pedite, & velite caphrattus, & vestitior Sar maza quàm Indus, & cui pallium quàm cui lacerna. *Qui modus omnium alienissimus sit.*) Seu per iocum ab Aristotele videtur dictum hunc esse alienissimum habendi modum, vt si quis non coniugem, sed dominam habeat, aut parum fidam, Martialis in Candidum ludic:

Omnia solus habes, hoc me puto velle negare,
Vxorem, sed habes Candide cum populo.

*Oppositio
rerum.*

Et cuidam obiectum quod illum haberet scortū interpretatio tamen Aristoteles nullum iocum respicit. *Opponi aliud alij quatuor modis dicitur.*) Oppositio hic pro rerum simplicium pugnantia accipitur, quam sic definiunt: Oppositio pugnantia est duorum non permittērium se in eodem respectu eiusdem. Huiusmodi Cicero contraria vocat, & quæ nunc contraria dicuntur, ipsæ aduersa appellat. *Tempore simul sunt.*) Corruptionem addere nihil est necesse, nec addidit Aristoteles. Simul tē dicimus esse geminos. Item aliquando simul dicuntur fuisse aut esse, quorū nec ortus nec interitus in eodem tempore est: vt simul fuere, Cicero & Hortensius; Vergilius & Horatius. *Loci mutatio.*) Huic speciei proprie motus vocabulum competit, reliquis mutatio magis. Nam e bono malum seu viuente mortuum factū, non motum, sed mutatum dicimus.

DE

DE SYLLOGISMO.

Syllogismus est oratio, in qua ex *Syllogismi*
 iis quæ posita sunt, aliud necessa-
 rio consequitur. Syllogismorum qui-
 dam prædicatorii, quidam conditio-
 nales.

Prædicatorius est, qui propositio-
 nibus constat prædicatoriis, qui si tri-
 bus enuntiationibus absolvitur, per-
 fectus est: si uero duabus, imperfectus
 est & enthymema.

Hic perfectum, completum & ab-
 solutum, imperfectum, incompletum
 ac inabsolutum idem intelligimus.

Syllogismus perfectus tribus con- *Termini in*
 stat enuntiationibus & tribus termi- *syllogismo*
 nis. Terminorum, unum minorem: *tres,*
 alterum, maiorem: tertium, medium
 appellamus. Hos in syllogismo bis
 sumi necesse est: nam aliter è tribus
 terminis tres conficere enuntiationo-

nes non possumus.

Medius ergo est, qui cum bis ante conclusionem sumatur, in ea tertio repeti non potest.

Maior uero is est, qui in cōclusione prædicatur.

Minor uero, qui in conclusione subiicitur.

*Propositio-
nes syllogi-
smi.*

Enuntiationum quibus syllogismus cōstat, unam maiorem propositionem, alteram minorem, tertiam conclusionem nuncupamus.

Maior propositio est, quæ ex maiore & ex medio termino constat.

Minor est, quæ ex minore & medio termino constat.

Conclusio est, quæ permissis duabus propositionibus, maiore atq; minore, necessario consequitur: in ea cum recte infertur, maior terminus: cum non recte, minor prædicatur,

quod

quod quinque modis primæ solummodo accidit. *Figure tres.*

Syllogismorum tres figuræ: prima est, in qua medius terminus subiicitur in maiore, & in minore prædicatur: quæ contrariè fieri & solet & possit.

Secunda est, in qua medius terminus semper prædicatur.

Tertia est, in qua medius terminus semper subiicitur. Quas ob res patet figuram nihil aliud esse, nisi terminorum ordinem.

Modus in syllogismo, propositionum series est, & sunt omnes decem & nouem: nouem primæ, quatuor secundæ, sex tertiæ figuræ. In hisce ea uerba ponamus, quæ & uulgo feruntur, & totam hanc rem præ oculis ponunt. Nam etsi barbariem quædam resonare uidentur, apertius tamen atque breuius omnia tibi subiicient:

TRAPEZVNTII

Artis syllogi-
sticæ uoca-
bula.

Barbara, Celarēt, Darii, Ferio, Ba-
ralipton,

Celantes, Dabitis, Fapesmo, Fri-
fesmorum,

Cesare, Camestres, Festino, Baro-
co, Darapti,

Felapton, Disamis, Datisi, Bocat-
do, Ferison.

Vocales quæ
significent.

In his (ut uides) uerbis, quatuor uoca-
les reperiuntur, quarum A uniuersa-
lem affirmatiuā significat, E uniuersa-
lem negatiuam, I particularem af-
firmatiuam, O particularem negati-
uam. Quare Barbara primum mo-
dum primæ figuræ è duabus affirma-
tiuis uniuersalibus eiusdem qualita-
tis & quantatis conclusionem infer-
re significat, ut:

Barbara.

Bar Omne animal est substātia;

ba Omnis hō est animal: Ergo,

ra. Omnis hō est substantia.

Sub-

Substā. Aīal.

Hō.

Nota.

Signi Omnis.
Signi Nullus.
Signi Aliquis.
Signi Aliqs nō.

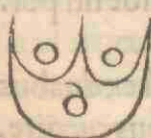
Resupina, hoc modo, $\Sigma \text{D} \text{D}$ indirecte collige-
re significant.

Eodem pacto in ceteris omnibus,
ubi recte illata conclusio est, præter-
quam in quinque postremis primæ in-
directe, in quibus minor terminus de
maiore prædicatur in conclusione,
ut uerbi gratia, Baralipton:

Baralipton.

Substā. Aīal.

Hō.

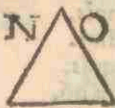

Bar. Omnis animal est substantia,
ra. Omnis homo est animal: Ergo,
liptō. Quædam substantia est homo.

Cesare significat in primo, secunde *Cesare*.
figure modo, ex prima uniuersali ne-
gatiua, secunda affirmatiua uniuers-
fali, negatiuam uniuersalem inferri,
hoc pacto:

TRAPEZVNTII

Risibilis.

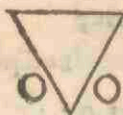
Aſi.

Ceſ- Nullus aſinus eſt riſibilis,
 a- Omnis hō ē riſibilis: ergo,
 re. Nullus homo eſt aſinus.
 Homo.

DARAPTI.

In tertia figura ꝑ Darapti ex duabus affirmatiuis uniuersalibus particularem affirmatiuā inferri hoc pacto:

Rōe uti Q. aīal.

Homo.

Dar- Quilibet hō ratiōe uti pōr,
 a- Omnis hō animal eſt: Ergo,
 pri, Quoddā aīal ratiōe uti pōr.

Ex his palàm eſt, nihil ex duabus negatiuis uel particularibus euenire. Et quatuor cōcluſionum genera, priſis quatuor modis inferri, quorum etiam duo ſecunda, duo tertia figura cōcludit, illa dupliciter negatiuam, hæc ſimiliter particularem dupliciter ne-

ter negatiuam, hæc similiter particularem dupliciter. Quare patet, semper conclusionem deteriori propositionum inhærere. Sed figuras & modos syllogismorū facile intellectos iri non dubito.

Verum quoniam quatuor primi modi primæ figuræ, principatum inter alios obtinent, aliorum modorū omnium diligens ad eos solet fieri reductio. Ea fit duobus modis: Per conuersionem ac cōmutationem propositionū, nonnunquam & per impossibile, id est, cum ad contradictionē aliqui concessæ, is qui cum disputamus, compellitur: ac per conuersionem quidē quo pacto fiat reductio, consonantibus quæ in uerbis iā scriptis sunt, breuiter percipere possumus. Nam cum quatuor primæ dictiones ab, B, C, D, F, incipiāt, quæcun-

*Reductio
syllogismi*

TRAPEZVNTH

que ab B, incipiunt uerba, ad primū:
que ab C, ad secundum: quæ ab D, ad
tertium: quæ ab F, ad quartum mo-
dum primæ figuræ reducendum esse
significant.

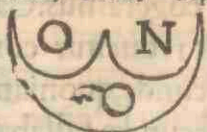
*Artificium
reducendi
syllogismos.*

Præterea ubicunq; S, litera scripta
est, propositionem ostendit, quæ uo-
cali signatur, eam quidem quæ im-
mediate præcessit, cōuertendam esse
simpliciter: P, uero litera, per acci-
dens: M, autē propositiones quas præ-
missas appellant, sic immutandas si-
gnificat, ut prima secundæ, secunda
primæ locū occupet: quæ omnia ut
apertius pateant, exemplis uti non
alienum est.

Fapesmo ad Ferio reducitur, cum
ab eadem litera utraque dictio inci-
piat. Fiat ergo syllogismus in Fape-
simo sic:

Ani-

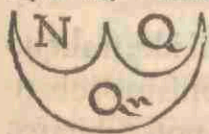
Animal, Homo, Lapis.

Fac Omnis hō animal ē,
 et Null' lapis hō ē: Ergo
 mo. Aliqd̄ aīal lapis nō ē.

Et quoniam P litera, primæ syllabæ, S uero secūdæ inheret, prima propositio per accidens, secunda simpliciter primo uertentur. Deinde quoniam M quoq; ascriptum est, altera in alterius locū transferenda est, sic:

Lapis, Hō, Animal.

Fe Nullus homo lapis est,
 ri Quoddā aīal hō ē: Ergo
 o. Quoddā aīal lapis nō ē.

Iterum eadem cōclusio illata per primam, in quarto modo est: & huius reductionis, quæ per conuersionem fit, proprium est, eandem conclusionem, quemadmodū illius quæ per impossibile dicitur, alicuius contradictoriū inferre, uerū de ea pōst.

Nunc

TRAPEZVNTII

Nunc alia exempla cōgeramus: Ca-
mestres in Celarent reducitur con-
uersione simplici secundæ, quoniam
S, post uocalem secundæ syllabæ,
sequitur, & transpositione propo-
sitionum, quoniã M, scriptum in di-
ctione est, ut:

Cam Omnis hō animal ē,
est Null⁹ lapis aīal est,
res. Nullus igit lapis hō,

Contēdis non sequi, idq; si aliquo
illorum quatuor (quoniam probati-
ores sunt) insereretur, non dubitares.
Præponas igitur secundam conuer-
sam simpliciter sic:

Cel Nullum animal lapis est.

a Omnis homo est animal.

re. Nullus ergo homo lapis est.

Quæ conclusio etiam si simplici-
ter cōuertatur, erit illi eadem cui as-
sentit

sentiri non poteris.

Item Darapti in Darii sic:

Dar Quicquid ridet, homo est,
 ap Quicquid ridet, animal est,
 ti. Quoddā ergo animal hō ē.

Secunda uertatur per accidēs, quo-
 niam P post secundā syllabę uocalē
 consequitur sic:

Da Quicquid ridet, homo est,

ri Quoddam animal ridet,

i Quoddā ergo animal hō est.

Ac per conuersionē quidem redu-
 ctio quo modo fiat, ex his patet.

Per impossibile uero, secundā figu-
 rā quatuor modi sic reducuntur: Pri-
 mam propositionem reducendi syl-
 logismi, primam collocamus. In se-
 cundo loco contradictorium poni-
 mus conclusiōis, ex quibus infertur
 contradiatoriū secundā propositio-
 nis,

*Reductio
 ad impossi-
 bile.*

nis, quæ iã cõcessa ac data fuit. Ita cõpellitur is, quo cū disputamus, uel asserere duo cõtradiçtoria simul posse eẽ uera, quod est impossibile uel priori cõclusiõni assentire. Hoc igit pacto primus secundæ in quartum primæ.

o. Cef Nullus lapis homo est,
a Quicquid ridet homo est,
re. Nihil ergo qd̄ ridet, lapis eẽ.

Huic cõclusiõni tu nō assentis, erit ergo cõtradiçtoriũ eius uerũ: quare fit syllogism⁹ in quarto primæ, sic:
Fe Nullus lapis homo est,
ri Aliquid quod ridet lapis est,
o. Aliquid ergo qd̄ ridet, hō nō est.

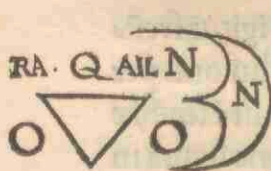
Dedisti aut̄ quicquid ridet hominem esse, das ergo impossibile, id est, duo cõtradiçtoria simul esse uera. Sic igitur primus in quartum primæ, secundus in tertium, tertius in se

secundum, quartus in primum reducitur. Nam quoniam reducēdi syllogismi maior, id est, prima etiā in eo relinquēda in quē reducitur, deinde oppositū conclusionis in secundo loco ponendum est, primam syllabam dictionis primæ figuræ sume eiusdem uocalis, & oppositum cōclusionis secundæ syllabę aptes diligentius, & uidebis apertissimè in quem unusquisque reduci debeat.

Ex primā propositionē igitur secundę figurę & opposito cōclusionis per hanc reductionem, oppositū secundæ iā datæ propositionis in prima figura infertur. In tertia uero primo loco conclusionis oppositū collocamus: deinde ipsam secundā propositionē secundo loco adhibemus, ex quib⁹ sequit in prima figura primę propositionis reducēdi syllogismi uel cōtradietoriū uel

TRAPEZVNTII

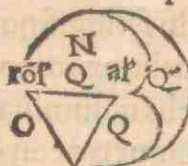
contrarium. Quare primo quanta & qualis sit contradictoria conclusiōis considera, & uocali primæ syllabæ aliquius dictionis, quæ in prima figura sit, sic accommoda, ut secunda propositio secundæ syllabæ cōueniat. Ita reducitur Darapti in Celarent, Felapton in Barbara, Disamis in Celarēt, Datisi in Ferio, Bocardo in Barbara, Ferison in Darii, hoc modo primus in secundum:

RA. Q AILN

 Ce Omnis hō rōnalis ē
 la Omnis hō animal ē
 rent. Quoddā igitur animal ratiōale est.

Homo.

Cui si non assentis, erit id uerum:
 Dar Nullum animal rationale est.
 ap At omnis homo animal est,
 ti. Nullus ergo homo rōnalis est.
 Sed omnem hominem esse ratio
 nalem

nalem, iam datum est, erūt ergo duo
cōtraria simul uera, quod est impos-
sibile. Item quartus in quartum:

Fe. Oīs hō animal rōnale est,
ri. Aliquis homo albus est,
o. Quoddā ergo album, ani-
mal rationale est.

hō Quod si nō sit, ergo id est:

Da. Nullū albū, animal rōnale ē,

ri. Aliquis homo albus est,

i. Aliqs ergo homo animal ra-
tionale non est.

Sed datum est omnem hominem
esse animal rationale, danť ergo duo
contradictoria simul uera, quod im-
possibile est. Nō ignoro duos quoq;
postremos primæ, in Analyticis in
duos priores conuerti, uerū id ipsum
difficilius est & parū ad propositum
nostrum, idcirco negligemus.

*analyticorū
libro priorū
primo, capite
te xlii.*

Et hęc de reductiōe quę diximus,

h magis

TRAPEZVNTII

magis ad excitanda ingenia q̄ quòd
ad dicendum multum pertinent) di
cta sunt.

Hæc de prædicatorio syllogismo
sufficiât. Plura si quis uelit, ex aureo
fonte hauriat. Aristotelis uolumina
euoluat: nos (ut instituimus) ad con-
ditionalis præceptionē trāscamus.

Argumenta
tio.

De syllogismo prædicatorio.) Absoluta ea parte que
elementa artis continet, aliam tradit Trapezun-
tius, quam Græci *ἡπείρου*, nos iudicij partem dici-
mus, in qua argumentatio docetur. Ea est oratio,
qua probationē rei probandæ accommodamus,
per necessariam cōclusionem: cuius quatuor spe-
cies facit Aristoteles: Syllogismū, Inductionem,
Exemplum & Enthymema: inter quæ principa-
tum obtinet syllogismus, ad quem reliquæ uelut
ad caput fontis referuntur. Dicitur autem syllo-
gismus à Græco *συλλογισμὸς*, quod computare, colli-
gere & ratiocinari significat. Syllogismus est ora-
tio.) Posita, id est, data, cōcessa ac admissa. Est em̄
apud Aristotelē *ἑπιθετικὸν τινῶν*, id est, ad verbū, qui-
busdam positis, Gellius vertit consensu & concess-
sis. Ut enim *ἑπιθετικὸς* apud Græcos, sic Latinis positū,
pro concesso ac dato usurpatur: sic Cicero libro
de Finibus tertio: Quo proposito & omnium con-
sensu approbato. Et paulo post: His, inquit, ita po-
sitis, sequitur magna contentio. Est igitur syllo-
gismus cum ex duobus pronuntiatis cōcessis, ter-
tium

Posita.

rium necessario colligitur: vt omnes stulti insanunt. Auari omnes sunt stulti. Hęc duo si admiseris, sequitur velis nolis, auaros omnes insanire. *Qui se tribus enuntiationibus absoluitur.*) Cicero libro primo de inuentione perfectam ratiocinationem cōten dit quinq; partibus cōstare. Propositionem enim atq; eius confirmationem duas partes facit, simili modo assumptionem ac illius rationem. Quintam deinde quam complexionem vocat. Fabius autem in tripartito manet. Vide vtrunq; latius & Trapezuntium libro tertio rhetorices. *Si vero duas imperfectus.*) Imperfectum syllogismū Aristoteles vocat, cuius conclusio per se non satis est euidens, vt sunt omnes, qui in secunda & tertia figura colliguntur, quorum conclusiones si cum proteruo altereatore agas, per syllogismos primæ figuræ sunt confirmandæ. Trapezuntius imperfectum ait se vocare, qui nec completus nec absolutus est, id est, cum altera propositionum desideratur: perfectum vero in quo duæ propositiones & conclusio sunt. Sic & Aristoteles enthymema imperfectum vocat syllogismum quod propositione constet & consequente. *Syllogismus perfectus tribus constat.*) Materia syllogismi sunt tres termini, qui singuli bis sumi debēt, vt propositiones totidem sūt quot termini. Est vero terminus vnus, qui medius dicitur: hic sumitur ante conclusionē bis, semel in prima propositione, & semel in secūda. Ob id etiam communis vocatur, & causa conclusiōis, quod per eum sciatur quomodo maior terminus cum minore conueniat aut discrepet. Maior terminus est qui cum medio sumitur in prima propositione, Minor, qui cum medio in secūda.

Ratiocina
tio quot par
tibus cōstet.

Terminus
medius.

Maior.
Minor.

TRAPEZVNTII

da sumitur, & qui in conclusione si directe conclu-
ditur, maiori subijcitur, vt hic:

Omne animal habet sensum,

Mundus est animal:

Igitur Mundus habet sensum.

Medius seu cōmunis terminus, est animal: bis,
enim sumitur ante cōclusionem. Habere sensum,
maior: Mundus minor. Enuntiationum quibus syllogi-

Pronuntia- *smus constat.*) Pronuntiatorum quibus syllogismus
rorum in syl- componitur, non sunt eadem apud omnes nomi-
logismo no- na. Nam primum alij propositionem, vt Cicero:
mina. Alij intentionem, Rodolphus expositionem ap-
pellat. Secundam assumptionem, concorditer vo-
cant. Vtranq; Aristoteles *πρόθεσις*, sed primam ma-
iorem, quod maior terminus in ea sumatur: secū-
dam minorem à minori quoq; termino. Vltimam

Propositio. vero *συμπλοκή*, Cicero complexionem, Fabius
connectionem vocat. Propositionem sic finit Ci-
cero: Est, inquit, propositio per quam breuiter lo-
cus is exponitur, ex quo omnis vis oportet eman-
net ratiocinationis. Estq; veluti locus communis
& *θεσις* quædam, id est, generalis sententia à qua Fa-
bius etiam argumentationis initium esse vult, vt
Tyrannos omnes licet impune occidere. Omnis
loquacitas odiosa est. Artes discuntur exercitatio-

Assumptio. ne. Assumptio est per quam id quod ex propositi-

Conclusio. one ad ostendendum pertinet, assumitur, vt So-
phistica est loquacitas. Dialectica est ars. Cōple-
xio & vt vulgo cōclusio, est per quam id quod cō-
ficitur propositione & assumptione breuiter subij-
citur: vt, Dialectica igitur exercitatione discitur.
Sophistica odiosa est. *Syllogismorum tres figure.*) Fi-

Figura. gularum varietas ex eo nascitur quod medi^o ter-
minus

minus nunc in utroque subijcitur, nunc prædicatur, nunc in vno prædicatur in altero subijcitur. Quare figura nihil aliud est, quam mediæ termini legitima & artificialis dispositio. Prima est, quando mediæ terminus in prima subijcitur, & in secunda prædicatur, auctore Aristotele, quod nisi fiat, erit ubi ex propositionibus veris, falsum colligas: ut in secundo modo primæ figuræ, hoc pacto:

Nulla avaritia est effusio,

Omnis effusio est vitium:

Igitur nullum vitium est avaritia.

Quamvis contra fieri soleat & possit.) sæpe incidit in syllogismos ubi terminus mediæ in prima propositione prædicatur, & subijcitur in secunda, quales omnes illi apud Macrobiū libro II. Somnii Scipionis, quibus probatur animæ immortalitas, ut:

Anima seipsa mouet,

Quod seipsum mouet est immortale:

Anima igitur est immortalis.

Et apud Ciceronem quinto de finibus.

Bonum omne laudabile est,

Laudabile honestum est:

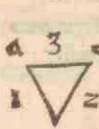
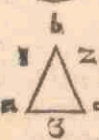
Igitur bonum honestum est.

Propter hoc genus syllogismi quidam quartam figuram faciunt, de qua quid censendum sit paulo post dicemus. Barbara Celarent, &c.) His vocabulis ars syllogistica exprimit, excogitauit primus Grece Alexander Aphrodisiænsis in singulis figuris, ut: *γράμματα ἑτρα-τ-ε γραφιδε*, Vide eius commentaria in primo priorum. Figurarum modi.

Latet in his vocibus tota ratiocinandi peritia in omnibus figuris. Primæ figuræ seruiunt dictiones, quæ duobus prioribus versibus continentur:

TRAPEZVNTII

sed quatuor tantum primæ legitimos ac vsitatos modos faciunt. Est autē harum dictionum vsus efficeret in singulis modis legitimā ratiocinationem, cui rei seruiūt vocales quatuor: A, E, I, O, quarum in singulis syllabis vna reperitur. Quare si in prima syllaba sit A, significat maiorem syllogismi fore vniuersalem affirmatiuam, si E, vniuersalem negatiuam, i particularem affirmatiuam, o particularem negatiuam. Pari ratione secundam syllabam dictionis secundæ seu minori propositioni accommodabis, & tertiam conclusioni: si plures fuerint syllabæ hæc otiosæ sunt. Vocabulum igitur Barbara, primum modum primæ figuræ significat, in quo syllogismus sit e maiore, minore & conclusione vniuersali affirmatiua. Nam quæuis syllaba habet vocalem A.

Bar. Omne honestū est laudabile,
 ra. Omne bonū est honestū: Ergo Schematum
 ra. Omne bonum est laudabile. vero quæ
 apposita sunt, hic intellectus est: solent enim in
 his se pueri torquere. Si figura rotundis lineis con
 stat, & triplici vertice, primus vertex seu cornu
 maioris termini locus erit, secundus medij, tertius
 minoris. Ex lineis vero seu spatijs primum maio
 rem propositionem, secundum minorem, tertium
 quod vtrunq; continet, conclusionem. Est q; hoc
 schema tantum primæ figuræ. Si trianguli species
 est cuius basis supina iacet, vertex supremus me
 dium terminum significat, inferiorū vnus maio
 rem terminum, alter minorem: latera proportio
 nes possidēt. Est q; id schema secundæ figuræ. Trian
 gulus superiori cōtrarius infimo angulo medium
 terminum significat, reliquis maiorem & mino
 rem,

rem, que madmodū signauim⁹ et elemētis, quorū
 a maiorē terminū, b mediū, c minorem, & nume-
 ris ex quibus 1 propositionis, 2 assumptionis, 3 cō-
 clusionis locū significat. Secūdus modus primæ fi-
 guræ & reliqui oēs, cuiusmodi propositiōibus cō-
 stabunt, ipsæ dictiōes satis docēt: ob id exēpla tñ
 apponem⁹, quibus veritatis grā Trapezūtius sup-

CELARENT.

(sedit.

Ce- Nullum honestum est torpe,
 la- Virtus omnis honesta est: Ergo,
 rent. Nulla virtus est turpis.

Tertius modus & quartus conclusionem effici-
 unt particularē. Prior affirmatiuā, posterior ve-
 ro negatiuam, vocabula sunt Darīj & Ferio.

DARII.

Da- Malum omne fugiendum est,
 ri- Quædam voluptates malæ sunt: Ergo,
 i- Voluptates quædam sunt fugiendæ.

FERIO.

Fe- Nemo sapiens animi ægritudine afficitur,
 ri- Fortis sapiens est,
 o. In fortē igitur ægritudo cadere non potest.

His adiunguntur quinque modi, quibus indirecte *Modi indire*
 seu præpostere concluditur, videlicet dum maior *Etim conclu*
 terminus in conclusione minori subiicitur, vt: *dentes.*

Omne animal est substantia,

Omnis homo est animal: Ex his inferen-

Igit̄ ois homo est substātia. dū erat sic:

Pro qua ea subiicitur quæ ex hac sequitur per
 accidens facta conuersione: Quædam sustātia est
 homo. Horum primus est, quando ex maiore &
 minore vniuersali affirmatiua colligitur particu-
 laris affirmatiua, vocabulum est Baralipton. Se-

TRAPEZVNTII

eundus, qui significatur per dictionem Celantes sic colligit:

Ce-	Nulla temperantia est vitium,
lan-	Omnis frugalitas est temperantia:
tes	Igitur nullum vitium est frugalitas.

In qua conclusione minor terminus, qui cum medio in assumptione sumebatur, de maiore predicatur. Reducitur hic modus ad secundam primæ figuræ, conclusione versa simpliciter. Nam ex quibuscumque præmissis, seu e quo cumq; antecedente conclusio quæpiam sequitur, ex iisdem conuersa inferri potest. Veluti ex quibus hoc sequitur: Nullum honestum est turpe, ex iisdem & illud: Nullum turpe est honestum. Canon Dialecticorum est, quod ratæ alicuius argumentationis sequitur consequens, sequitur ex eiusdem antecedente. Porro hic colligendi modus admodum rarus est. Indirectam vero conclusionem & illam opinamur recte vocari, quæ veræ conclusioni proxima est, siue quæ ex ea sequitur, non quidem conuersione, sed affinitate veri, ut:

*Regula cō-
sequentiæ.*

Omne bonum est expetendum,
Omnis virtus est bonum:

Manifesta conclusio est:

Omnis virtus est expetenda.

Pro qua illam subijcere licet: Virtus non est fugienda, aut: Virtus est colenda. Meminit huius Cicerone libro inuentionis de argumentatione. Martianus Capella, hanc conclusionem ait vocari *συμπερασμα*, quod est confinis conclusio. Verum Aristoteles ea voce pro quolibet conclusione utitur. Tres reliqui modi indirecte concludentes, cuiusmodi sint, docent hæc voces: Dabitis, Fapesimo, Frisefinorum.

rum. Secundæ figuræ quatuor sunt modi omnes negatiui: nihil enim in hac figura ex duabus negatiuis, aut maiori particulari, necessario sequitur. Vocabula sunt Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

CESARE.

Cesf Nulla avaritia laudabilis est,
 a Omnis parcimonia laudabilis:
 re. Ergo nulla parcimonia est avaritia.

CAMESTRES.

Ca Omnis improbus miser est,
 mes Nemo sapiens miser est:
 tres. Ergo nemo sapiens est improbus.

FESTINO.

Fesf Nullus tyrannus remp. recte administrat,
 ti Augustus rempublicâ bene administravit:
 no. Igitur Augustus non fuit tyrannus.

BAROCO.

Ba Qui ex deo sunt, verba dei audiunt,
 ro Iudæi Christi verba audire noluerunt:
 co. Iudæi igitur ex deo non sunt.

Tertia figura sex modos habet, quibus illud proprium est, conclusionem semper efficere particularem, & minorem affirmatiuâ habere. Vocabula sunt: Darapti, Felapton, Disamis, Datifi, Bocardo, Ferison.

DARAPTI.

Da Omnis virtus labore paratur,
 rap Omnis virtus honesta est:
 ti. Igitur honesta quædam labore parantur.

FELAPTON.

Fe Nemo Græcorum barbarus est,
 lap Omnes Græci mendaces sunt:

h s Ergo

TRAPEZVNTII

ton. Ergo quidam mendaces non sunt Barbari.

DISAMIS.

Dis Quidam Germani sunt ebriofi,

a Omnes Germani sunt fortes:

mis. Ergo quidam fortes sunt ebriofi.

DATISI.

Da Omnis voluptas delectat,

ris Nonnullæ voluptates sunt perniciosæ:

i. Ergo quædam perniciofa delectant.

BOCARDO.

Bo Non omne bellum fugiendum est,

car Omne bellum calamitosum est:

do. Ergo quædã calamitosa non sunt fugienda.

FERISON.

Fe Nulla virtus nocet,

ris Est virtus quæ in dando consistit:

on. Ergo dare aliquid nihil nocet.

De quarta
figura.

Quicumq; præter dictos modos finguntur, omnes ἀσυνλόγιστοι. Sunt qui tribus prædictis quartã figuram adijciunt, in qua medius terminus prædicatur in maiore, & subiicitur in minore, vt:

Socrates est homo,

Homo est animal:

Socrates igitur est animal.

Fortassis hac ratione moti, quod huiusmodi ratiocinationes non infrequentes sunt, vt apud Marcrobium secundo commentariorũ super Somnio Scipionis:

Anima semper mouetur,

Quod semper mouetur est immortale,

Anima igitur est immortalis.

Et

Et apud Ciceronem quarto de finibus:

Bonum omne laudabile est,

Omne laudabile honestum:

Igitur omne bonum honestum.

Et alibi:

Sapientes sunt fortes,

Fortis non afficitur ægritudine:

In sapientem igitur non cadit ægritudo.

Postremo apud Aristotelem ipsum, & in commentarijs Græcorum super eum ferè semper hoc pacto colligitur.

Nos hoc genus argumentationis & si syllogismo proximum est, non tamen planè syllogismum sed soriten seu gradatiõem existimamus, nihil enim vetat cum sic inceperis; Socrates est homo, homo est animal, ad quartam vel quintam vel sextam etiam propositionem peruenire, vt tamen genus argumentationis non mutetur: vt Socrates est homo, homo sensum habet, quod sensum habet animal est, animal viuum corpus, corpus substantia, Socrates igitur substantia est. Quam argumentationem nemo rectè syllogismum vocauerit, & si Macrobius acruum illum propositionum de anima occupat dixerit syllogismum. Omnis enim syllogismus tribus enuntiationibus, nec pluribus: perficitur. Rectius igitur cū Cicerone vbi ad conclusionē gradibus quibusdam peruenitur, Soriten seu acruū vocabimus. Verum si syllogismum esse contendas, vbi ex duabus tantum propositionibus gradatione coniunctis, (vt homo est animal, omne animal est substantia) conclusionem collegeris, nihil repugno, modo

TRAPEZVNTII

modo in huiusmodi syllogismis minorem primo loco, maiorem secundo meminerimus positam. Non enim semper (vt Cicero admonet) a propositione incipienda est ratiocinatio: sed ab assumptione aut conclusione etiam, quod apud Aristotelem non infrequens est Nam in hoc syllogismo:

Clodius insidiator est,

Omnis insidiator iure occiditur:

Clodius igitur iure occisus est:

Est quidem talis medij dispositio, qualis in quarta fingunt: sed maior secundo loco & minor primo posita est. Quas si in suum ordinem redigas, vt omnis insidiator iure caditur, quae natura ipsa propositio est. Deinde assumptio fit per quam id assumitur, quod ex propositione ad ostendendum pertinet: Clodius est insidiator, igitur iure occisus est, primam figuram agnosces. Haec prolixius ostendimus quo admoneremus iuuentutem, vt si quando medius praedicatur in prima & subijcitur in secunda, aut gradationem quandam esse, aut assumptionem propositionis, & propositionem assumptionis loco positam esse meminerit. *Verum quoniam quatuor primi modi.*) Superius meminimus secundae & tertiae figurae syllogismos imperfectos haberi, quod non satis euidenter concludant. Quare vt necessaria quoque videatur in his conclusio, omnes ad primae figurae modos quatuor reducuntur. Est autem reductio duplex, vna, quam ostensiuam vocant: ea fit conuersione propositionum & transpositione, vt scilicet maior minoris, & minor maioris loco ponat. Ceterum vt sciatur quis modus secundae & tertiae, ad quem modum primae figurae reducatur, notabis consonantem dictionis initialis. Quae si B est, fiet reductio

*vequla
de medio*

ctio ad primum modum, scilicet Barbara: si C, ad Celarent: si D, ad Darij: si F, ad Ferio. Omnes enim ex his quatuor vnam habent initialem. Deinde tenendum est, si S ponatur in dictione, debere propositionem conuerti simpliciter, quæ notatur vocali, quam S continuo sequitur, si P, per accidens. M vero transpositionem propositionum significat, & si C in dictione reperitur præterquam in principio, modum illum non posse hoc genere conuersionis ostendi. Verum ut quale sit quod dicimus clarius cernatur, vniuersam rem spectandam oculis subieciimus. Secundæ figuræ modi reducuntur ad modos primæ, hoc pacto ut sequitur: Primus quidem cuius vocabulum est Cesare, ad secundum modum primæ figuræ, cum quo prima litera conuenit conuersa simpliciter maiore, sequitur enim primam syllabam S:

CESARE.

Nulla arbor
est animal,Omnis homo
est animal: ErgoNullus homo
est arbor.

Secundus vero ad secundum primæ minore & cōclusionem conuersis simpliciter, & transpositis præmissis: M, enim in dictione positum est:

CAMESTRES.

Omnis homo
est animal,Nulla arbor
est animal: Ergoma
cōuer.simp.
nent

CELARENT.

Nullum animal
est arbor,Ver. sim. Omnis homo
est animal: ErgoNullus homo
est arbor.

CELARENT.

Nullum animal
est arbor,Omnis homo est
animal: Ergo

TRAPEZVNTII

Nulla arbor est homo.	ver. sim.	Nullus homo est arbor.
Tertius in quartū maiore conuersa simpliciter:		
FESTINO.		FERIO.
Nulla arbor est animal,	Ver. sim.	Nullum animal est arbor,
Aliquis homo est animal. Ergo		Aliqs homo est animal. Ergo
Aliquis homo non est arbor		Aliquis homo non est arbor

Modus quartus Baroco hac ratiōe non reducitur:
sed alia de qua paulo post, atq; ob id in dictione
C positum est. Cæterum primus modus tertiæ fi-
guræ ad tertium primæ, minore conuersa per ac-
cidens:

DARAPTI.		DARII.
Omnis homo est animal,		Omnis homo ē animal,
Omnis homo est substantia:	ver. per acci.	Quædam substā- tia est homo:
Ergo quædam substantia est animal.		Ergo quædam substantia ē aīal.

Secundus tertiæ in quartum primæ minore con-
uersa per accidens:

FELAPTON.		FERIO.
Nullus homo est arbor.		Nullus homo est arbor.
Omnis homo est, animal:	Ver. per ac.	Quoddā animal. est homo:
Ergo quoddam aīal non est arbor		Ergo quoddā ani- mal nō est ar.

Tertius in tertium primæ maiore & conclusione
uersa simpliciter & transpositis præmissis.

DISAMIS.

Quidam homo
est animal,
Ois hō est sub-
stantia: Ergo

ver.
ma
nent.
sim.

Aliqua substan-
tia est animal.

Ver. sim.

Quartus in tertium minore versa simpliciter.

DARIS.

Omnis homo est
animal,

Quidam hō est
substantia:

Ergo quædam
substantia est aīal.

Quintus hac reductione non ostenditur. Sextus
vero a I quartum primæ figuræ minore conuersa
simpliciter.

FERISON.

Nullus homo est
arbor,

Quidā homo est
aīal: Ergo

Quoddā animal
non est arbor.

ver. sim.

DARII.

Ois homo est
substantia,

Quoddā aīal ē
homo: Ergo

Quoddā animal
est substantia.

DARII.

Omnis homo est
animal,

Quædam substā
tia est homo:

Ergo quædam
substantia ē aīal.

FERIO.

Nullus homo est
arbor,

Quoddam aīal.
est hō: Ergo.

Quoddā aīal nō
est arbor.

Per impossibile uero.) Ad impossibile ducimus, *Reductio*
cum falsum ostendimus, quod sequitur ex con- *ad impossi-*
tradiciente illius quod probare volumus, ac *bile.*
proinde ipsam contradicentem esse falsam.
Docent enim dialectici (inquit Cicero) si ea
quæ rem quampiam sequuntur falsa sunt, fal-
sam esse illam ipsam quam sequantur. Ut peccata
non

TRAPEZVNTII

*Argumenta
tio ab incom
modo.* non sunt paria. Hoc si velimus per impossibile probare, accipiemus illius contradicentem quæ est, peccata sunt paria. Deinde sic, si hoc verum esset dicemus, omnia æqualiter punirentur. Hoc autem falsum esse docent leges, quæ grauius paricidam quàm adulterum puniunt. Igitur falsum est illud ex quo sequitur nimirum peccata esse paria. Et si hoc falsum, illud verum est, peccata non sunt paria. Crebrum hoc genus argumētandi Aristoteli, neclarum Ciceroni præsertim de Finibus & in Tuscula. Quæstionibus inueniuntur & apud Euclidem multæ *ἀπὸ τοῦ ἰσότητος* eiusdem formæ. Quare puer huius reductionis non erit rudis. In syllogismis vero reducēdis aut probandis (videtur enim magis noua esse probatio, quàm necessariæ collectionis examen) sic adhibebitur. In secūda figura si syllogismus factus fuerit, sumetur conclusionis illius contradicens, loco minoris, syllogismi futuri cū maiore, ex quibus fiet syllogismus in prima figura, cuius conclusio erit contradicens illi minori quam aduersarius in priore syllogismo cōcesserat. Quare cogitur priori conclusioni assentire, aut id negare quod ante datū est atq; concessum, ut hic:

CESARE.

Ces. Nulli auari sunt fortes,
a. Omnes Germani sunt fortes:
re. Ergo Germani nulli sunt auari.

Admittit ille cum quo agis propositionem & assumptionem, sed negat cōclusionem. Credatur igitur necesse est quosdā Germanos esse auaros. Hanc sumam minorem cum maiore superioris syllogismi in hunc modum:

FERIO.

Nulli

Nulli auari sunt fortes,

Quidam Germani sunt auari: Ergo,

Quidam Germani non sunt fortes.

Iam sic age. Atqui in priori syllogismo concessum fuit, omnes Germanos esse fortes: quare priori conclusioni velis nolis, cogeris assentire, aut duas contradicentes esse simul veras, qd fieri non potest. *Primam syllabam dictionis primæ figuræ.*) In alijs exemplaribus legebatur absq; vilo sensu in hunc modum: Primam syllabam primæ syllabæ sumas eiusdem vocalis, & cætera. Restitui autem ex eo quod sequitur, vbi hoc ipsum docet in tertia figura. Est t̄ hic sensus: Si cognoscere velis quis modus *Secundæ figuræ modi* secundæ figuræ, ad quem modum primæ figuræ *reducuntur* reducat: accommodabis maiorem syllogismi *ad modos* reducendi alicui primæ syllabæ dictionis in prima *primæ figuræ* figura, deinde oppositum conclusionis secundæ syllabæ, vt maior propositio in Cesare quadrat cū Celarent, vel cū Ferio, sed oppositum cōclusionis in Cesare est particularis affirmatiua. Hæc autem secundæ syllabæ respondet in Ferio, non in Celarent: quare primus secundæ figuræ modus, in quartum primæ reduci cognoscitur. Camestres ad Darij, Ferio ad Celarent, Baroco ad Barbara. In tertia figura scitur similiter, nisi qd hic contradictorium conclusionis syllogismi reducendi, respondere debet primæ syllabæ dictionis in prima figura, & minor syllabæ secundæ: vt in Ferison conclusionis contradictorium est vniuersalis affirmatiua: hæc quadrat primæ syllabæ in Barbara vel Darij, sed minor in Ferison tantum accommodatur secundæ syllabæ in Darij. *Non ignoro duos quoq; postremos primæ in Analyticis.*) Philosophia est vniuersalium, *i* obid

TRAPEZVNTII

ob id modi particulares primæ figuræ reducuntur ad modos vniuersales secundæ figuræ, & hinc rursum facta reductione ad modum vniuersalem primæ figuræ. Darij enim ad Camestres, & Ferio ad Cesare, per impossibile quidem si sumatur contradictorium conclusionis cum maiore, e quibus infertur oppositum minoris in secunda figura. Dein de reditur ad primæ figuræ secundum modum conuersione ac transpositione propositionum. Docet hoc Aristoteles in fine primæ resolutionis prioris.

DE PROPOSITIONE conditionali.

Conditiōalis propositio est, quæ plurium categoricarum iunctiōne conficitur. Oratio ea triplex est: quæ Si, rationali particula, quæ Vel, disiunctiua, quæ copulatiua Et, aut partibus consimilibus iungitur.

Omnis conditionalis duabus partibus constat, antecedente & consequente.

Antecedens. Antecedens est, quo posito, aliud sequatur necesse est.

Consequens. Consequens est, quod esse necesse est.

se est, si id cuius consequens est, præcesserit, quod etiam annexum appellatur.

Hæ igitur partes, in rationali quidem (quam & proprie conditionalem appellat) ordine quodam naturæ inter se referuntur, atque ideo sic nobis descriptæ sunt. In copulatiua & disiunctiua non natura, sed eius qui dicit iudicio disponuntur.

Rationalis siue conditionalis proprie, si negatiua est, uera ne an falsa sit, ex affirmatione, remota negatione (ut omnes conditionales) cognoscitur. Non si tu es homo, tu es asinus, hæc uera est, quoniam affirmatio falsa.

Est autem negatiua hypothetica Negatiua.
Hypothetica. quæcunq; negandi aduerbium conditionis particule statim propositum habet.

*Affirma-
tiua.*

Affirmatiua uera est, si consequen-
tis oppositum antecedenti repugnat:
falsa uero si non repugnat, ut si ho-
mo est, animal est: non enim potest
homo esse, cum animal nō sit. Id præ-
ceptum iam dictum ad omnes quas
iuniores consequentias, Cicero sim-
plices cōclusiones, Græci ἐπιδημιαστικὰς ap-
pellant, examinandas, recte ne con-
sequantur an non, plurimū ualeat.

*Locorū na-
ture in indi-
canda ar-
gumentatio-
ne.*

Est tamē & alia ratio, qua uera ne
sit an non rationalis perspiciamus, &
communis ei cum conclusione sim-
plici, locorum uidelicet uis atque na-
tura, qua genus speciem sequitur, ef-
fectus causam, adiunctum id cui ad-
iungitur, & cætera quæ aut se inuicē,
aut una ex parte consequuntur. Quæ
omnia rationis nota in conditiona-
li adiecta, ipsarum rerum nō solum
ui, uerum etiam ordine antecedunt,
et con-

& consequuntur. Quare ut alius res
hęc tota, pluraq; alia recte intelligen-
tur, omnium locorum uis, ordo, dif-
ferentia percipienda. Hęc de ratio-
nali.

Copulatiua uera ea est, si utraque *Copulatiua*
pars uera: falsa uero, si & utraq; pars
eius falsa, & si altera falsa.

Disiunctiua autem, cum ueritas in *Disiunctiua*
eo consistat, ut semper pars altera ue-
ra falsa ue sit, cum ambę non possint
ueræ simul esse uel falsæ, necessario
eas res semper continet, quarum al-
teram esse necesse est: ut esse, non es-
se, dies, nox, ægrotus, sanus: præterea
uiuere, mori, uigilare, dormire in ani-
malibus, cæteraq; huiusmodi inter-
quę tertiũ dari non potest: nã in aliis
rebus conficta disiunctio, formã tan-
tum disiunctiuæ, non uim possidet.

Quare disiunctiua uera, semper ne-
cessa-

TRAPEZVNTII

cessaria est, & uel contraria immedia
 ta cōtinet uel pugnancia, sed nō sem
 per pugnancia ueram disiunctiuam
 constituūt. Hæc enim falsa est: Aut
 homo est, aut animal non est, sequi-
 tur enim ex ea, quicquid homo non
 est, id animal non esse, quod falsum
 est. Falsum autem ex uero sequi non
 potest, quàmuis uerum ex falso po-
 test, quare in contrariis immediatis
 (appellamus autem contraria, oppo-
 sita omnia præter relatiua) in his igitur
 disiunctiua semper uera est, & in
 repugnantibus, si termini sunt æqua-
 les. In terminis uero inæqualibus ui-
 detur quidem, sed nō est, quod ut fa-
 cilis diiudices, quid ponit attende.
 Ponit enim disiunctiua omnis uel pri-
 mam partem solam, uel primæ par-
 tis oppositum per rationalem notā
 consequenti coniunctum, uerbi cau-
 sa, aut

Canon de
 disiunctiuis
 iudicandis.

fa, aut dies est, aut lux nō est: hæc ponit uel esse diem, uel si dies non est, lucem quoque non esse: quod cum falsum sit, disiunctiua quoq; falsa est.

Illud præterea tenendum est, è prædicatoriis ac simplicibus propositionibus, quarum uterque terminus nomen continet, conditionalē fieri. Et omnem rationalem, quæ uerbo esse reperito cōstat simplicem ac categoricam, si quis hinc uerbum auferat quod illi accessit, & si, rationalem particulam, ut homo est animal. Si homo est, animal est. Sed nec categoricas in conditionales transire, in quibus uerbum solū prædicatur, ut homo est, homo legit, homo disputat: nec cōditionales ad categoricarum simplicitatē peruenire, si partim prædicata diuersa, aut si idem repetitum sit: ut si currit, mouetur: si peperit, cū

TRAPEZVNTII

uiro concubuit: præterea si homo ui-
uit, animal uiuit: nã si dies est, lux est:
simplex fieri potest, & oēs eiusmodi
similes.

Ad hæc, omnis connexa propo-
sitiō duabus cōstat categoricis, uel af-
firmatiuis uel negatiuis, uel altera af-
firmatiua uel altera negatiua, qua ex
re quatuor fiunt connexarum speci-
es hoc pacto: Si dies est, ergo lux est:
si nec illud, nec hoc. Si dies est, nox
non est: si non illud, hoc igitur.

Quatuor
modi condi-
tionaliu af-
firmatiuarū

Conditionalis propositio est.) De propositiōibus &
syllogismis hypotheticis, ut in præsentia hypo-
thesim accipim⁹, Aristoteles in ijs quidem libris
qui extāt nihil scriptum reliquit. Cicero in Topi-
cis modos quosdam præter institutum indicauit,
q̄s post eum Boëtius homo in philosophia pera-
cutus, in commētarijs super Topica Ciceronis la-
tius explicuit: cuius præceptionibus Trapezuntii
adiutum esse satis apparebit illi, qui quartū
& quintum commentariorum librum cum hac
parte contulerit. Accipitur autem ὑποθετικὴ seu cō-
ditionale, pro quouis pronuntiato cōnexo, id est,
ex duobus simplicib⁹ composito: ut neq; bonum
est voluptas, neq; malum. Si prudentia est, uirtus
est: &

est: & dies est, & lux est. Quod quidem satis quadrat ubi coniunctione si, duæ simplices propositiones coniunctæ sunt. In alijs hoc nomen videtur parum congruere, nisi in his conditio aliqua dicatur latere: veluti vir est aut mulier, intelligitur si homo est. Sanum aut ægrum est, sed non nisi si animal fuerit. Copulatiua aut non videtur conditionis egere, vt coelum mouetur & terra quiescit. Sin aut perfecta fuerit copulatiua implicita quoque habebit conditionem: vt, dies est & lux est nam sic intelligit, si dies est, lux est. *Consequens est quod necesse est.*) Hæc verba in omnibus exemplaribus quæ quidem nobis videre contigit, desiderabatur si ne quibus hunc locum mutilum esse quis non videret? Quod aut à Trapezūtio ita vt nos restituumus scriptum sit, satis docet ea Boëtij finitio consequentis, quæ est libro III. commentariorum super Topica Ciceronis, ex quo Trapezūtius ea ferè desumpsit, quæ docet de conditionali propositione. Est aut sensus finitionis, id uocari consequens, quod antecedente posito necessario consequitur. Nec refert priore ne an posteriore loco ponatur: vt dies non est nisi sol supra terram sit. Posterior pars huius antecedens est, prior consequens. Vocatur etiam consequens Ciceroni annexum, quo loco sic ait: Cum id quod annexum est negaris, vt id quoque cui fuerit annexum negandum sit, secundus appellatur concludendi modus. *Hæc igitur partes in rationali quidem.*)

Has finitiones antecedentis & consequentis ostendit rectius competere partibus propositionum, quæ proprio nomine conditionales dicuntur, hoc est, quarum partes connexæ sunt conditione si. In his enim antecedens dicitur, non quidem quod priore

TRAPEZVNTII

loco ponatur, sed quod naturali ratione alterum sequatur: vt hominem animal, ratio, sermo, risus, & cetera: quorū respectu homo antecedens dicitur. Ita in hoc genere propositionū, partium ordo necessarius est. In reliquis autē & copulatiuis & disiunctiuis, id antecedens quod priore loco, hoc consequens quod posteriore positum est, dicitur.

Rationalis siue conditionalis proprie.) Conditionales affirmatiuæ sunt, quādo coniunctioni quā principalem copulam vocant, vt sunt: si, aut, &, &c. eiusdem generis, non adhæret à fronte negatio, alioqui nihil prohibet negationem unam, aut duas etiam propositioni adiunctas esse, vt tamen affirmatiua dicatur: veluti si animal non est, homo non est: si sanum non est, ægrum est: aut

Conditionaliū ueritas quomodo spectanda. homo est, aut rationem non habet. Negatiua uero quando coniunctioni præponitur negatio, vt non aut bonum aut malum est voluptas: non si homo est, doctus est: non & beatus est & miser: quæ ueræ ne an falsæ sint detracta negatione uidebitur. *Affirmatiua uera est.*) Ex hoc canone manifestum est, non sumi ueritatem in connexis propositionibus, e partium ueritate aut falsitate. Hæc enim uera est: si mundus non est creatus, fuit ab æterno, partes autem falsæ sunt. *Locorum uidelicet uis atque natura.*) Ea cuiusmodi sit, animaduertitur ex maximis illis, quas Boëtius in singulis locis dialecticis tradidit. Hi sunt *maxime* *maxime*, quibus docetur quam uim argumenta ducta e locis probandi aut improbandi habeant: vt in loco finitionis: Cuiusque de finitio tribuitur, eidem & definitum: & cui de finitum negatur, eidem & definitio. Ex cuius loci seu maximæ uis, hæ

hæ conditionales veræ sunt: Si homo est, animal rationale est: aut si rationale animal est, homo est: &c. sed de his copiosius in enthymate dicemus. Copulatiua uera est si utraque pars uera est.)

Copulatiua
rum ueritas

Copulatiuæ propositionis ueritatem docet Gellius libro decimosexto Noctium Atticarum: Quod illi inquit, *συμπληρωματων* nos uel coniunctum uel copulatum dicimus, quod est eiusmodi: P. Scipio Pauli filius, & bis consul fuit, & triumphauit, & censura functus est, & collega in censura L. Mumij. In omni autem coniuncto si unum est mendacium, etiam si cætera uera sunt, totum mendacium esse dicitur. Nam in alijs rebus conficta disiunctio.) Veluti: Aut curris, aut ambulas, aut bibis aut cantas quod autore Gellio *ἡδονή* dicitur à Græcis. Possunt tamē huiuscemodi pronuntiatia uera esse ex quadam conditione, non quidem naturæ sed casus seu suppositionis: propter antegressam quãdam conditionem dicentis: ueluti hoc, aut tu me ambitu uicisti, aut mihi dignitate prælatus es quod utrunq; falsum esse potest: sed si alteruter magistratus creatus sit, non plus uno uerum est. Item quod præcipitur plures partes in disiunctiois ueras esse non posse, intelligendum est in his quæ duabus tantum constant partibus. Enumerationes enim rhetoricæ, quoniã pluribus constant, sub hanc legem non cadunt. Sed non semper pugnantia.) Pugnantia sunt quæ simul eidem competere non possunt, ut hominem quæpiam esse & non esse animal, aut eundem hominem esse & autem, amicum esse & nocere, eodem tẽpore Romæ esse & Interamnæ. Quamuis uerum ex falso potest.) Docet hoc Aristoteles lib. II. *ἡδονή*

Disiunctiua
rum ueritas.

Pugnantia.

ἀνα-

TRAPEZVNTII

ἀναλυτικῶν. Et in repugnantibus si termini.) Dicuntur repugnantia in terminis æqualibus, cum ex duobus quæ inter se mutuo consequuntur, alterum sumitur cum negatione, aut cum eo quod habet negandi vim: ut homo & intellectuale, nox & umbra terræ, virtus & honestum conuertuntur, horum si alterum sumatur cum negatione aut cum eo quod negandi vim possidet, repugnantia erit ex terminis æqualibus. Ex his propositio disiunctiva semper est vera ac necessaria: ut homo est aut intellectu caret, nox est aut umbra terræ non est, virtus est aut honestum non est. Repugnantes termini inæquales sunt, dum ille qui altero latior est aut angustior, cum negatione sumitur, ut hominem esse nec animal, iustitiã absq; virtute: nec solum tales, sed quicumq; superiore membro non continentur. Huiusmodi vero & si pugnantia etiam sunt, non tamen disiunctivam veram efficiunt: ut homo est, aut animal non est, dies est aut lux non est, animal est aut vita caret, falsæ sunt disiunctivæ. *Ponit disiunctiva omnis vel primam partem solam.*) Regula est qua licebit fictas disiunctivas, & quæ formam tantum imitantur à veris discernere. Legebatur autem in exemplaribus veteribus coniunctam, foeminino genere, id quod sensum huius periodi omnino turbabat, Quare sic intelliges, eam solum esse veram disiunctivam, cui primæ partis oppositum per coniunctionem si, apte consequenti coniungitur. Quo examine hanc falsam inuenies, aut dies est aut lux non est. Same hic primæ partis oppositum, dies non est, coniunge consequenti sic: si dies non est, lux non est: iam hanc falsam inuenis

nis, aliunde enim lumen esse potest. Sic illud, aut homo est, aut animal non est examina iuxta præscriptum, canonem si homo non est, animal non est, falsum etiam hoc est: quare & illud, aut homo est aut animal non est. *Illud nõ est in quo uerba omnia resoluuntur.*) Hanc clausulam totam superesse ex istimo, quam si omittas clarum erit quod præcipitur. Videtur autem fuisse fragmētum cuiusdam interpretationis, primum in margine appositum, deinde à librario per inscitiam Trapezütij verbis interpositum. *Si partim prædicata diuersa uerba sunt, aut idem repetitum sit, ut: si currit, mouetur: si peperit, cum uiro concubuit.*) Prædicata in conditionalibus sunt duo, vnum antecedentis, alterum consequentis: vt si homo currit, mouetur, antecedentis prædicatum est currit, consequētis mouetur. Subiecta namq; intelliguntur in verbis finitis in quibus vñ intelligūtur. Hęc autē diuersa sunt, igitur ea cōditionalis, prædicatoria non fit, nisi alterum abijciatur. Abieciimus etiam ex eadem periodo, verba hæc, aut diuersa, quæ vitiosæ duplicabantur, vt in alijs locis non nullis etiam fecimus. Quod si quis omnis facti mei rationem requirat, conferat vetera exemplaria quæ in emendata satis circumferuntur, cum nostro labore. *Ad hæc omnis cōnexa propositio duabus constat categoricis.*) Indicat Trapezuntius quatuor esse formas conditionalium, quæ omnes affirmatiuæ dicuntur, Nam ea negatiua tantum est, quæ coniunctioni si, præpositam negationem habet. Prima forma vbi ambæ partes sumuntur absque negatione, vt si dies est lux est. Secunda huic contraria: Si lux non est, dies non est. Tertia ex priore affirmatiua

reliqua

TRAPSEVNTII

reliqua negatiua, vt si dies est, nox non est. Quarta quæ huic contraria, vt si nox non est, dies est.

Verum quoniam propositiones (quas repugnātes diximus) tertium conditionalium modum condunt, de his nūc differemus, si prius quæ repugnantia dicantur, exposuerimus.

Repugnātia.

Repugnantia dicuntur quæ ita inter se conferuntur, ut quod unū contrariorū consequitur, reliquo contrario cōparatur: uel ut unius partis oppositum, alterā partem natura consequitur. Nam cū amicus & inimicus cōtraria sunt, quoniam nocendi studium inimicitias consequitur, si quis amicū studere ut noceat dicit, repu-

Categorica repugnans.

gnātia dicit. Repugnās itaq; propositio est, quæ repugnātib⁹ terminis aut partibus cōnectit. Terminis categorica repugnat, ut si dicas inimicū prodesse inimico; partibus, cōditiōalis, q̄

Conditionalis repugnās

si dua-

si duabus affirmatiuis coniungitur,
adiecta, si ex duabus negatiuis dem-
pta negatione posterioris partis re-
pugnans est: sin ex altera parte affir-
matiua, altera negatiua, cōditionalis
composita est, siue negationē dema-
mus, siue alteri quoq; parti negati-
onē apponamus, repugnātia efficiun-
tur: hoc pacto, si dies est, lux non est:
hec repugnās propositio est, quoniā
pugnātibus cōstat partibus, nā lucē
non esse noctē consequitur, nox autē
diei opposita est. Quare si pugnātia
sunt quoties quod cōtrariorū alterū
sequitur, alteri iūgitur, diē esse & lucē
non esse, pugnātia sunt. Est autē repu-
gnans propositio, que his constituta
est. Hac ergo, si dies est, lux non est,
quæ eas partes cōtinet, repugnās est.
Item si animal non est, homo nō est,
ex hac repugnans fit, si posteriori
part

TRAPEZVNTII

parti negatio dematur, atq; ita dicitur: si animal non est, homo est. Huius propositionis partes sunt pugnant, quoniam oppositum unius alteri natura iungitur: est enim animal, si homo est. Item si dies est, nox non est, quod si non est dies, nox est. In his (ut diximus) siue alteri quoq; parti negationem adiicias, siue eam quæ inest, tollas, pugnant facies: utraq; enim pugnant est, si dies est, nox est: & dies non est, & nox non est. Nam & noctem esse oppositum eius sequitur, quod est diē esse: sequitur enim, si dies nō est, noctem esse, & noctem non esse si dies est, sequitur: diem autem esse, ei opponitur quod est, diē non esse, pugnant igitur partes, ergo repugnant sunt & propositiones. Sed de connexis propositionibus hactenus. Nūc de syllogismo dicamus.

syll-

Syllogismi quos cōditionales Latine, uel propositiōes appellare possumus, tribus constant partibus, propositione, assumptione, conclusione. Horum septem sunt modi, quorum tres è rationali, quatuor è disiunctiua & copulatiua oriuntur.

Primus modus est, cum primum assumitur, ut annexum cōcludatur hoc modo:

Si homo est, animal est,

Atqui homo est:

Animal igitur est. Item:

Si animal nō est, homo nō est:

Non est autem animal,

Non est igitur homo.

Secundus est cum annexum in assumptione tollitur, ut id quoq; quod antecedit tollatur hoc pacto:

Si homo est, animal est:

Atqui animal non est,

k

Nec

TRAPEZVNTII

Nec homo igitur. Item:

Homo nō est, si animal nō est:

Atqui homo est,

Igitur animal est. Item:

Si dies est, nox non est:

Sed est hoc,

Non illud igitur. Item:

Si sanus non est, ægrotat:

Atqui non ægrotat,

Sanus igitur est.

*Tertius
modus.*

Tertius est modus cum propo-
sitionis negatiuæ conditionalis, quæ
repugnantibus aut contrariis cōstat
partibus, antecedens affirmatur ut
annexum tollatur, hoc modo:

Nō si homo est, animal nō est:

Atqui homo est,

Animal igitur est. Item:

Non si repudiata est, uxor est:

Sed repudiata est,

Vxor igitur non est.

signi.

Significant autem huiusmodi negatiuæ propositiones, impossibile omnino esse, si antecedens est, quod consequens sit, unde & conclusionem necessario semper inferri demonstrant.

Diximus autem è contrariis uel repugnantibus constare partibus huius tertii modi propositiones, quoniam quæ aliter se habent, syllogismum nullum constituunt, neque impossibile significant, posito antecedente non esse consequens. Quare syllogismum inde nullum facimus, sed qui contra fieri posset, eum destruimus, ut pro Milone Cicero: Nisi uero aut ille dies in quo Tyberius Gracchus est cæsus, aut ille in quo Caius, aut in quo arma Saturnini, non si è republica oppressa sunt, rempublicam tamē non uulnerauerunt. Nam cum possent Cicero pro
pro Milone, aduersarii Milōis dicere, si è republi
 k a ca, fuit

TRAPEZVNTII

ca fuit cædes Clodii, rempublicam non uulnerauit, uulnerauit autem rempublicam quoniã aduersus eam facta est, ut senatus decreuit, non fuit igitur è republica, ut Milonis defensores innuere uidentur. Cicero, non si è republica fuit cædes Clodii, rempublicam tamen non uulnerauit, opponit: cuius sensus est, ut diximus, antecedente dato, non sequi esse uel non esse quod annexum est. Idq; probat tribus exemplis, quorum primum (ut in formã suam separatim redigatur) id est, non si è republica Tiberius Gracchus oppressus est, ille dies in quo cæsus est, rempublicam nõ uulnerauit. Alterũ, non si Caius è republica oppressus est, ille dies in quo cæsus est, rempublicam nõ uulnerauit. Tertium: Nõ si arma Saturnini in illo die quo cæsus est, è republica

blica oppressa sunt, rempublicam tamen non uulnerauerūt, quòd si hæc ita se habent, potest & Publius Clodius e' república cæsus esse, & rempublicam tamen uulnerasse, cum nulla sit uis in libera ciuitate inter ciues suscepta non contra rempublicam. Hæc diximus latius, ut ille locus qui subobscurior est (cum multa in unū contorta oratione confundat) recte intelligatur, uel ut ex hoc etiā intelligas, quàm rudes quamq; ignorantes illi sint, qui sine artificio præclaros oratores scripsisse contendunt: quare si quis artificii expers eos intelligere uelit, is ad nucleū cum nullo pacto peruenire possit, quasi insan^o contemnendus esse uideatur.

Duplex ergo negatiuæ huiuscemodi conditionalis sensus est: *Repugnantis negatiuæ duplex usus* Vnus ex quo tertium conditionalem syllogi

smorum modum constituimus: al-
 ter ex quo nullum facimus ipsis syl-
 logismum, sed aut factum diluimus,
 aut ne fiat prouidemus. Prioris exē-
 plum, non si dies est, lux non est, id
 est, non sequitur, si dies est, quin lux
 sit. Posterioris, nō si dies non est, lux
 non est, id est, non sequitur non esse
 lucem, si dies non est. Item, non si ho-
 mo est, albus est, non enim sequitur
 albū esse si homo est. Ita primus sen-
 sus in iis, quæ ex contrariis uel repu-
 gnantibus constant, alter in reliquis
 habetur.

Repugnantia dicuntur, quæ uia inter se conferuntur.)
 Repugnantia sunt, teste Cicerone, quæ coherere
 non possunt, ut si quis dicat hominē non esse ani-
 mal, avarum esse piū, sapientes infelices. In his
 prædicati oppositū subiecto uere iungitur, ut sapi-
 ens est felix, avarus est impius, homo est animal.
 Quæ propositiones si prædicatorie sunt, repugnant
 terminis, id est, subiecto & prædicato, si cōditio-
 nales, partibus, id est, antecedente & consequen-
 te. *Syllogismi quos cōditionales Latine.)* Syllogismos
 cōditionales asserit propositiones etiam dici, for-
 te ob

te ob hanc rationem, quod propositio syllogismi (teste Martiano) plenum argumentum & plenum id de quo quaestio est continet: siue quod tam assumptio quam conclusio (nihil enim extrinsecus sumitur) in propositione contineantur, & non raro sola propositio pro integro syllogismo sumitur. Quamquam etiam hic locus depravatus videri possit, & sic legendus: Syllogismi hypothetici, quos conditionales appellare possumus, tribus constant partibus. *Primus modus est cum primum assumitur.* *Primus modus.* Appellant, inquit Cicero, dialectici eam conclusionem argumenti, in qua cum primum sumpseris, consequitur id quod annexum est, primum conclusionis modum. Exempla sunt: Si dies est, lux est. Est autem dies: Antecedens hic assumitur, sequitur igitur, lux est. Item si non est lux, dies quae non est, collige eodem modo: Non est autem lux, igitur nec dies. Quod si secundum assumpseris, aut antecedens sustuleris, non fiet syllogismus nisi in terminis equalibus, id est, qui se mutuo consequuntur, ut si nox est, umbra terrae est: ubi si secundum sumpseris, primum sequetur, aut si hoc sustuleris, secundum quoque sustolletur. In alijs vero non eodem pacto se habet. *Homo non est, si animal non est.* Ponitur hic consequens priore loco, antecedens vero posteriore, quod infra fieri posse admonuimus. Significat autem verba tollere & ponere, non idem quod negare & asserere. Est enim tollere oppositum antecedentis vel consequentis adhibere, id est, si negata erat pars aliqua in propositione, negationem tollere: si absque negatione illi negationem accommodare, ut si lux non est, dies non est: tollitur consequens sic: Est autem dies,

Tollere.

Ponere.

TRAPEZVNTII

& antecedens quoq; igitur est lux. Ponere vero
 est immutatū relinquere. Vocatur hic modus Ci-
 ceroni à consequentibus quemadmodum superi-
 or ab antecedentibus. *Tertius modus est cum propo-
 sitionis.*) A repugnantibus hic dicitur, quod propo-
 sitionem pugnantibus partibus constare oportet,
 vt si homo est, animal non est: cui, vt vera efficia-
 tur, negatio additur. Qua significatur omnino fie-
 ri non posse vt consequens sit, si antecedens est,
 veluti: non si homo est, animal non est: hoc est, im-
 possibile est non esse animal, si sit homo. Fit vero
 modi huius ratiocinatio, quando antecedens af-
 firmatur, id est, cum negatio quæ coniunctioni
 preposita est, abijcitur: deinde tollatur annexum,
 vt non si lux non est, dies est: sic assumes: Lux au-
 tem non est. Consequens tollendum est sic, dies
 igitur non est. *Diximus autem è contrarijs uel repugnan-
 tibus.*) Si tales sunt partes quæ nec pugnant, nec
 necessario cohærent, vt hominem esse & iustum,
 & doctum quempiam esse ac eundem bonum: in
 huiusmodi conditionalis negatiua tantum signi-
 ficat, nō esse necessarium, id est, posse esse aut nō
 esse consequens, si sit antecedens: vt non si ad illū
 veniebat heres, idcirco ab eo occisus est: Non si tu
 me dignitate superasti, ego te ambitu vici: Non si
 homo est, iust⁹ est. Harum propositionū vsus est,
 qñ ostendere volumus aduersarij argumentum
 esse ad rem probandam parum efficax, nec pos-
 se sequi ex eo, id quod intendit, vt in coniecturali-
 bus: In sylua hominem sepeliuisse visus es, occidī
 sti igitur, sic negabit: Non quicumque alterum in
 syluis sepelit, eundem occidit, potest enim id effi-
 cere pietas. Talibus autem propositionibus in hoc
 modo

modo nihil colligimus, sed tantum obsistimus ad uersario. Vt pro Milone Cicero.) Vt locus hic recte intelligatur, altius quædam repetenda sunt. Cicero in oratione ea longe pulcherrima, quæ Miloni (quod Clodium insidiantem in via Appia occidisset) patrocinebatur, statim post exordium, aut (vt Fabio placet) in ipso exordio tres aduersariorum obiectiones, quibus tota defensio in ualida reddebatur, cõfutauit. Quarum præcipua fuit (reliquas enim ex ipso Cicero cognosce) ea præiudicatio, qua Senatus eadem in Appia factam contra rempublicam esse decreuit. Quo Senatus cõsulto ipsum quoque occisorem Milonem præiudicio damnatum fuisse, eius aduersarij dicebant. Refutat id Cicero uera interpretatione sententiæ, quæ docet Senatũ iudicasse, per eadem illam vulneratam quidem esse rempublicam, non tamẽ per eum qui fecit: ostendens exemplis & iudicatis crimẽ quidem aliquando improbari, vt tamẽ autor eius absoluat, qui uoluntatem peccati remouit. Falsam igitur esse hanc conditionalem orator ostendit, si eã republica fuisset cædes Clodij, id est, si iure cæsus esset Clodius, respublica non esset uulnerata. Ex qua propositione si colligas in secundo modo (quemadmodum Clodiani faciebant) non ualebit syllogismus, vt:

Si Clodius iure cæsus esset, ea cædes nõ uulnerasset rempub.

Vulnerauit autem rempublicam:

Igitur non est iure occisus.

Simile enim est ac si sic colligas:

Si doctus est, improbus non est:

Est autem improbus,

k

s

Igitur

TRAPEZVNTII

Igitur non est doctus.

Cæterum Ciceronis verba sic habent: Cur igitur incendiū curiæ, oppugnationem ædiū M. Lepidi, cædem hanc ipsam contra rem pub. Senatus factam esse decreuit? Quia nulla vis vnquam est in libera ciuitate suscepta inter ciues, non contra rempublicam. Non enim est vlla defensio contra vim vnquam opranda, sed nonnunquam est necessaria. Nisi vero aut ille dies in quo Tyb. Gracchus est cæsus, aut ille quo Caius, aut quo arma Saturnini oppressa sunt, etiā si è republica, remp. tamen non vulnerauerunt. Legit autem Trapezū tius pro dictione etiā nisi, non si, quod quanquam huic præceptioni magis congruat, habet tamen eundem sensum ea lectio quam nos modo citauimus. Nā negatio illa qua tres cōditionales negantur apud Ciceronem latet in particula nisi, quam hoc loco accipies pro eo quod est nō si. Erit itaq; hic sensus: Non si è republica fuerūt cæsi Tyberius & frater eius, & Saturnini arma oppressa: rempublicam non vulnerauerunt: ita quoque fieri potuit, vt Publius Clodius iure cæsus sit à Milone, & tamen respublica per cædem vulnerata sit. Omnis enim vis est contra rempublicam, quam qui à ciuibus, aut liberis, aut suo capite arcet, iure id facit & quidē permissu legis. Nisi vero aut ille dies in quo Tyberius Gracchus.) De morte horum fratrum vide Plutarchum in vita Gracchorum: & de Satur. apud eundē in vita Marij, & Appianū de bello civili. Aduersarij Milonis.) Fuerunt hi, T. Munatius, Q. Pōpeius, C. Sallustius. Patroni vero: Cicerō, Hortensius, Marcus Cato & nonnulli alij, auctor Asconius. Nō si è republica fuit cædes Clodij.) Legebatur

gebatur hoc absq̄ negatione, cui repugnat quod dicitur, opponit: hoc est, obfistit aduersario ea propositione negatiua: Non si ē republica cæsus est Clodius, rempublicam non vulnerauit. Cuius propositionis sensus est, non esse necessariū si sit antecedens, esse consequens. Cæterum orator eam orationē non expressit, sed in tribus illis exemplis, & quibus sequitur vi similitudinis, intellexit. *Potest & P. Clodius cæsus esse & rempub. tamen uulnerasse.*) In veteribus exēplaribus legebatur negatio ante verbum vulnerasse, ex quo totus hic locus obscurus, & præcepto repugnans reddebatur, nos abieciimus eā.

Verum hoc tertio ratiocinationis modo breuissime inferuntur (Cicero ne teste) quæ ad Herennium ipse cōria appellat, Græci ἐνθύμημα per excellentiam dicunt nam cum omnis sententia ἐνθύμημα Græce dici possit, hæc ^{Enthymemata} maxime quæ sunt acutissima, nō commune tanquā propriū possederunt, qua ratione Aristoteles etiam motus, omnem imperfectam ratiocinationem ἐνθύμημα uocat, est enim tāto acutior absoluto syllogismo simplex conclusio, quāto breuior. Verū
 enthy-

TRAPEZVNTII

enthymemata rhetorū quæ acutissī
 ma sunt, nescio qua ratiōe impulsus
 Boëtius, tertii modi solam esse contē
 dit propositionem in commentariis
 quos super Ciceronis Topica edidit,
 maxime cum Cicero ex contrariis
 hæc conclusa dicat, & ipsa ratio nihil
 acutius dici ostendat quod in se uim
 rationis contineat. Quare circuitu
 (quem Græce ^{περίοδος} appellamus) uti,
 proprium oratoris maxime, multi
 dicunt. Quoniam is orationis uno
 contextu breui ac coacto propositio
 nis, rationis ac conclusionis uim ab
 solutior quidē ipsis uerbis continēs,
 imperspectior colligit. Vt ergo cir
 cuitus magnam idcirco uim habet,
 quoniā argumentationem totā bre
 uius & occultius, & uno spiritu absol
 uit, sic enthymema (quo rhetores ma
 xime laudamus, si ea facile ac copio
 se ubi

se ubi oportet, utatur ratione) cōclu-
di credendum, quod & Cicero innu-
it pressius, ut pleraq; solet, cum dicat
ex cōtrariis concludi. Quare nō erit
syllogismi propositio, ut Boëtius
sentit, sed conclusio simul ac assum-
ptio enthymema, quod ut aperti⁹ pa-
teat, exēplo latius enodetur: Quos cū
plures essent, uicimus: eos pauciores
timemus? Pugnātia hęc sunt utrius-
q; ratiōe, & quoniā posterior pars prę-
cedentis oppositū cōsequitur: & quo-
niam præcedenti posterioris opposi-
tū annectitur: quàmuis & uerba ipsa
plures ac pauci, uincere ac timere cō-
traria sunt. Modum uero conclusi-
onis hunc, tā in contrariis quàm in re
pugnantibus fieri diximus. Quare &
enthymema quod assumptione &
conclusionem constat, huiusmodi est:
Quos cum plures essent uicimus,
eos pauci-

TRAPEZYNTII

eos pauciores timemus & deinde assumamus, sed eos cum plures essent uicimus, eos ergo pauciores non timeamus. Huius ratiocinationis assumptio in enthymemate primo ut debet, posita est. Conclusio uero cū negatiue inferri debuisset, absq; negatione quidē, sed cū interrogatione prolata est. tenet enim plerunq; interrogatio negatiōis uim. Ita enthymema huiusmodi ad simplicē conclusionē redire uidetur, quā (ut diximus) Aristoteles enthymema uoluit appellari. Differt tamē ab ea nō solū acuitate, ac uirib⁹ quas maiores possidet hic modus, sed etiā quoniā uis illationis apertissima ibi, occultior hic, ac ideo animum facilius elabatur, ac labefactat, quod omniū propriū est, in quibus artificiū magis latet additū. Hic autem ita reconditū est, ut nō rudes
 solum,

Enthymematis & simplicis conclusio nis affinitas.

solum, sed etiam qui rhetoricam profitentur ac docent, omnino fugiat, quos tamen rectius quis scetores quam rhetores appellauerit, qui & si non magis grati quam rudes sunt, tamen quoniam cupimus hæc omnibus esse notissima, alia cõgeramus exẽpla: Qui se amicis inexorabilem præbet, is erit placabilis inimicis: Hęc oratio cõtrariis partibus iũcta est, ex hac in tertio modo ratiocinatio fiet hoc pacto:

Nõ q se amicis inexorabilẽ præbet, is erit placabilis inimicis,

Sed is se amicis inexorabilẽ præbet: (cis.

Nõ is igit erit placabilis inimicis.
Item hoc metuere, alterum in metu non ponere. Hoc enim ita breuius in Topicis posuit Cicero, nos latius atq; apertius absoluaemus. Paucos interficere ciues metuis, totam rempublicam

blicam interire nō metuis? Hic simi-
liter contraria, metuere & non metu-
ere. Omnia opposita præter relatiua
sæpius cōtraria solent nominari. fiat
igitur ratiocinatio in tertio sic:

Nō & paucos interire ciues me-
tuis, & totam rempublicam
interire non metuis?

Sed paucos interire ciues metu-
Totam ergo rēpub. interire (is,
magis metuis.

Magis, adiecimus, ut ostēderemus
crescere nōnunq̃ enthymema, & ma-
ioris ac minoris uim acutius subo-
stēdere. Non enim quemadmodum
dialectici distinctiuis ratiocinationis
partibus positis, atq; simplicius (ut
in hoc opusculo docendi caussa feci-
mus) sic oratores separatis atq; inte-
gris partibus argumētationē conclu-
dūt. Nam id ut docēti necessariū, sic
ab eo

ab eo qui dicit alienissimum, sed confusis nonnunquam partibus plerumque aliis neglectis, aliis mutatis, aliis mancis, pressius quod uolunt & acrius complectitur. Quod & princeps ille non solum intelligendi, sed etiam dicendi Aristoteles factitat. Verum *Aristoteles* qui docet, nisi rem omnem ordine suo in lucem efferat, uel quoniam ignorat, uel quoniam inuidia laborat, omnia sic confundit, ut auditores dediscant potius, quam discant: quod ita esse hoc signo maxime perspicies, quod cum multos annos docuerint neminem tamen doctum effecerint. Verum id ignorantia ita fieri magis quam inuidia, id signi est, quod nihil unquam huiusmodi homines saltem gloria sempiterni nominis scripserunt. Nihil enim magis doctrinam hominis quanta sit monstrat, quam multa re-

ēte scribere. Quemadmodum nihil magis ignorantem hominem prodit, quā nihil ex se recte dicere, ad aliena semper confugere, ac cum ad sua redire cogitur, labi ac concidere. Non enim memoriam (ut pueri) ostentare, sed docere debemus. Quare nos, qui hęc & docendo & scribendo in lucem proferre conamur, facimus, qui & si fraude ignorantie (qua multa perpeffi sumus) uexati, tamen hęc studia desiderantibus, non gra- uabimur quale sit quod dixim⁹ e Cicerone ostendere, ut ad similem diligentiam exemplo ac doctrina ceteros impellamus.

Verum hoc tertio ratiocinationis modo.) Cicerōis verba in Topicis sic habent: Ex hoc (de tertio modo conclusionis loquens) sunt illa rhetorum ex contrarijs cōclusa, qui ipsi enthymemata appellant: non quod non omnis sententia enthymema dicatur, sed ut Homerus propter excellēciam commune poetarum nomē efficit apud Græcos suum: sic cum

tum omnis sententia enthymema dicatur, quia videtur ea, quæ ex contrarijs conficitur acutissima, sola proprie commune possidet. *Qui ad Herennium ipse contraria appellat.*) Locus est apud Ciceronem (si modo ipse horum librorum author est) libro quarto ubi definit hoc modo: *Contrariū est* *Contrariū.* quod ex rebus diuersis duabus alteram breuiter & facile confirmat, hoc pacto: Nam qui suis rationibus inimicus fuerit semper, cum quomodo alienis rebus amicū fore speres? Et alibi: Nam quod scis prodest, nihil igitur quod nescis obest? In his si dicendi vis animaduertatur, est syllogismi conditionalis assumptio cum conclusione in tertio modo collecta ommissa propositione. Hæc enim tertij modi propositio est: Non si quod scis prodest, quod nescis non obest. Ex eo assumatur affirmatiue in tertio modo antecedens hoc pacto: Id autē quod scis prodest, conclusio: Nihil igitur quod nescis obest? Item: Non si vitam Clodij nolitis iudices, mortem vlcisci debetis. Vitam autem nolitis, assumptio est. Conclusio vero hæc: Mortis igitur non eritis vltiores. Quam argumentationem Cicero elocutionis venustate ac dicendi fulgore ita obruit, vt qui non paulò altius inspiciat nudā expositionem putabit. Sic enim ait: Eius igitur mortis sedetis vltiores iudices, cuius vitā si putetis per vos restitui posse, nolitis. *Nescio qua ratione impulsus Boëtius tertij modi solam esse contendit propositionem.*) In huiusmodi enthymematis Boëtius elocutionē solam attendit, ac ob id non ratiocinationes, sed propositiones tantum asserit esse tertij modi, eo quidem intelligendi modo nō male. Sic em̄ quinto libro commentariorū in Topicis Ciceronis scribit

TRAPEZVNTII

bit: Sed quia nō totus (vt supra posuimus) in his argumentationibus ponitur syllogismus, sed propositio, cuius assumptio & conclusio notæ sunt, & ideo dicitur enthymema quasi brevis animi conceptio. Hæc ille. Quare circuitu quem Græcè *περίοδος* appellamus.) Cicero in Oratore *περίοδος* transfert ambitum, circuitum, comprehensionē. Item, continuationem & circumscriptionem. Fabius libro nono, circumductum & conclusionem & clausulam appellat. Habet autem *περίοδος* duplicē intellectum: vnum, quo (Donato teste) significamur omnem orationis contextum, in quo integer est sensus, cuius partes sunt: *κἀτα* & *κἀμμετα*: vt O. M. Druse tu dicere solebas, sacram esse rempublicā, quicumq; eam violassent, ab omnibus esse ei poenas perfolutas. Alterum vero, quo certa cuiusdam elocutionis forma intelligitur, quam Aristoteles tertio Rhetoricorum libro, sic finit: *ἀξίω δὲ περιόδου λέγειν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν ἀντιῶν καὶ ἀντιῶν ἐπιπέδου*, id est, circuitum voco compositionem, quæ ipsa per ipsam principiū habet & finem, magnitu-
dine linemq; mediocre, hoc est, circuitus constat partibus mutuo à se dependentibus, quarum nulla extra contextum sententiam absoluit: quale illud Ciceronis est pro Milone: Postremo nisi eum dñi immortales in eam mētē impulissent, vt homo effoeminatus fortissimum virum conaretur occidere, hodie nullam rempublicam haberetis. Hoc tribus membris ita connexū est, vt nullum per se sententiā absoluat. Est autem huic contraria quæ dicitur absolutio, cum vnumquodque orationis membrum absolutam sententiā continet, vt illud Ciceronis, pro lege Manilia: Dicendum

Periodus.

Absolutio.

dum est de Gn. Pompei singulari eximiaque virtute: huius autem orationis difficilius est exitum quam principium inuenire: Ita mihi non tam copia quam modus in dicendo quaerendus est. Sed quod ad hunc locum attinet, ait Trapezuntius rhetorum entymemata ita efferri, ut partes non ita distincte anima inuertantur quomodo in argumentationibus dialecticis, sed ita plerumque latere, ut videatur oratio expositioni, quam argumentationi similior. Probat id similitudine sumpta à consuetudine oratorum, apud quos laudantur ambitus, quod in his continui spiritus pronuntiatio usque ad finem requiratur: ita quoque in huiusmodi entymematis conclusio & assumptio sunt, etiam si lateat elocutionis artificio. *Pugnantia haec sunt utriusque ratione.*) Superius vide repugnantia dupliciter de finita. Haec autem utraque ratione pugnantia sunt, & quod posterior pars: Timere pauciores, antecedentis oppositum quod est vincere plures, sequatur & posterioris oppositum: scilicet, pauciores non timere, antecedenti cohaerere possit. Memineris autem (quod & Cicero admonet) huiusmodi propositionibus ut verae fiant adijciendam esse negationem, aut ut plurimum interrogatione, in qua negandus est, esse proferendas. *Quamuis uerba ipsa plures ac pauci vincere ac timere repugnant.*) Si pro verbo repugnant, contraria sunt, legas & quod sequitur, hoc pacto. Modum vero conclusionis hunc, tam in contrarijs quam in repugnantibus fieri diximus, sensui & praeeptioni quadrabit, alioqui nullus erit sensus. Ita entymemata huiusmodi ad simplicem conclusionem.) Trapezuntius hoc dicit, huiusmodi entymemata, quae ex contrarijs constant, haecenus con-

TRAPEZVNTII

venire cum simplici cōclusionē, quam enthymema vulgo vocamus, quod quemadmodum maiore aut minore semper constat cum cōclusionē: ita enthymema ex contrarijs, assumptione & cōclusionē. Quos tamen rectius factores q̄ rhetores.) Agnominatio seu προθρονασολογία est ex cōmutatione principij dictiōis. Hoc enim ita brevius in Topicis posuit Cicero.) Ciceronis exempla hunc habent, non hoc, potestq̄ (Boëcio teste) ad Lētulum & Cethegum referri. Magis adijcimus.) Sunt enthymemata, quę et si ex contrarijs constant, tamē à maiore aut minore verius ducta videri possunt. Quale est illud: Perdere an possum rogas, servare potuir? Vide Rodolphum libro 1. de comparatis. Non enim quemadmodum dialectici.) Docet id Cicero etiam in rhetorici his verbis: Variatio autem orationem magnopere oportebit. Nam omnib⁹ in rebus similitudo est satietatis mater. Id fieri poterit, si nō similiter semper ingrediamur in argumentationē. Et paulo post: Deinde, inquit, in ipsa argumētatione nō semper à propositione incipere, nec semper quinque partibus abuti. Meminit & huius rei Fabius, de usu argumētorum libro quinto: Exemplorum apud eruditos scriptores satis magna copia est.

Aristoteles
dicendi etiā
peritum.

Quod & princeps ille non solum intelligendi, sed etiam dicendi Aristoteles.) Hinc facile liquet Aristotelem in dicēdo valuisse plurimum, quod nec facultas nec studium viro defuit. Diligentiam enim & curam in dicendo, & si non alia, satis tamen declarat illa cum Isocrate æmulatio, & cum eodem in dicendo certamen. Deinde quod arti oratorię plura attulit adiumenta (teste Cicerone) quàm rhetores ipsi. Ingenio vero tam inclyto ac diuino quid dee

rat quo minus potuisset? Cui (si reliqui spectetur scriptores) acrimonia fuit aut sola, aut summa. Huius rei non ignarus sapientissimus regum Philippus, aureum illud orationis flumen fundens (ve Ciceronis utar verbis) filio suo Alexandro acciuit, ut ab eo non agendi modo, sed & dicendi præcepta acciperet. *Qui eisi fraude ignorantia qua multa perpeffissimus.)* Pro etli, nisi legebatur, dictionem tamen, adiecimus propter sensum. Quod si minus placet, habes quod sequaris: nobis absque hac mutatione parum plena periodus videbatur, nec integer sensus. Cum autem hunc locum secundo legissem, ut prelo libellus redderetur, commodum incidimus in exemplar quoddam scriptum, quo Trapezuntij commentarijs liber aphorismorum Ptolomæi de astorum significationibus enarratus est, nobis antea nunquam visum: quod dum cursum perlegere, repperi locum ubi Trapezuntius a potelesmata astrologorum vera asserere nititur experientia, atque adeo suæ ipsius viæ & fortunæ expositioni: ubi ea, quæ sibi in vita accidissent, docet convenire cum horoscopo, dum ipse nasceretur à parētibus obseruato. Venit autem (ut ipse scribit) è Creta insula, quam patriam habuit, in Italiam, unâ cum coniuge & liberis. Quod ob id apposui, quia vulgatum est, eum Trapezunte in ciuitate Asiæ natum fuisse, quem errorem & ego in vita eius exponenda secutus eram. Deinde in Italicis academjs aliquandiu professum, Romam postea venisse, ubi propter librorum à se scriptorum contentionē, magnas inimicitias habuit cū Poggio ac alijs plerisque, historiā si quis requirat prope diem erit cognoscendi copia, dabitur enim scri-

*Georgius
Trapezuntius
Creten-
sis fuit.*

TRAPEZVNTII

ptum breui excudendū : continet certē summam
rerum cœlestium cognitionem.

Cicero de
divinatioe.

In libris ergo de diuinatione ita
scriptum reliquit Cicero: Si sunt dii,
neque ante declarāt hominibus, quæ
futura sunt, aut non diligunt homi-
nes, aut quid futurum sit ignorant,
aut existimant nihil interesse homi-
num scire quid sit futurum, aut non
cessent maiestatis suę esse, præsignifi-
care hominibus quæ sunt futura, aut
ea ne ipsi quidem dii significare pos-
sunt. At neq; non diligunt nos (sunt
enim benefici generiq; hominū ami-
ci) neq; ignorāt ea q̄ ab ipsis cōstitu-
ta & designata sunt, neq; nostra nihil
interest scire ea quæ euētura sunt (eri-
mus enim cautiores, si sciemus) neq;
hoc alienū ducūt à maiestate sua: Ni-
hil enim est beneficētia præstantius.
Neq; nō possunt futura prænoscere:

NON

Nō igitur sunt dii, neq; significāte

Sunt autem dii,

Significant ergo.

Et:

Si non significant.

Nullas vias dant nobis ad signifi-
cationis scientiam.

Frustra enim significarent.

Nec si dant vias,

Non est diuinitio?

Est igitur diuinitio. Hæc Cicero.

Nos uideamus quæ uis, quæ ratiocinationes huic insint orationi. Vis in est loci, qui ab antecedentibus dicitur, & eius qui à partibus est. Principalis ille locus, à partibus antecedit. Argumentationes quatuor. Ab enumeratione partiū una, qua probatur annexum illud, neq; ante declarant hominibus quid euenturum sit. Quibus partibus enumeratis, atq; infirmatis, relinquitur si sunt dii, futura

TRAPEZVNTII

ab illis hominibus declarari. Quā cō-
 clusionem intulit, propositione ipsa
 repetita, quod semper ferè factitar,
 cum oratio necessitate rerū longior
 quàm perspicuitas patitur, sibi cōse-
 cta est. Propositione igitur ipsa re-
 sumpta, integram ratiocinationē in
 hoc tertio modo sic constituit: Non
 igitur sunt dii, neq; significāt futura.
 Nam falsam illā esse quā posuit, enu-
 meratione demonstravit. Si enim ali-
 qua istarū quinq; partium solū fieri
 posse uideretur, ne dii futura significēt
 quibus minime fieri posse, omnium
 infirmatione demonstratum est, re-
 pugnās hoc esse probatur, si sunt dii,
 non significant futura. Huiusmodi
 autem propositiones non repugnā-
 res esse non possunt, quare & opposi-
 tum eius intulit negatione adiecta,
 uel ut uerū inferat, uel ut tertii modi
 propo-

propositione utatur, uel ut ostendat repugnantem affirmatiuè à superioribus sequi. Nō igit sunt dii, neq; enim significāt futura, sed sunt, significant ergo. Hac deinde conclusione antecedentis loco accepta, aliam repugnantē negat. Repugnās hęc est: Si dii futura significant, nullas dant uias ad significationis sciētiā: hoc enim oppositum præcedentis insequitur: nam rectè infertur: Si non significant, nullas dare nobis uias ad significationis sciētiā. Est ergo repugnans affirmatiua quam negauit, ut ex ea integrum syllogismum faciat quē intellexit hoc modo: Et si nō significant, nullas uias dant nobis ad significationis sciētiā: Significant autem, igitur dant uias ad significationis sciētiā. Hanc conclusionē tertio similiter ut & superiorem in secundo

TRAPEZVNTII

Secundo syllogismo antecedens facit re-
 pugnantis huius, si dant vias ad signi-
 ficationis scientiam, non est diuina-
 tio. Quam negavit ut ex vera pro-
 positiōe vera inferatur: in tertio mo-
 do sic: Nec si dant vias, non est diui-
 natio: assumptionē lectori docto re-
 linquit. Nullius enim sibi curę indo-
 cti sunt, atqui dant vias, hinc conclu-
 dit, ergo est diuinationo. Vides mi Pe-
 tre, quo artificio locus hic præclaro il-
 li viro & oratori est absolutus, quē li-
 benter interposuimus ut & quod do-
 cemus apertius faceremus, & uno in
 ipsius loco tam & ceteros eloquentię
 studiosos quam docentes admonea-
 mus, maiore cura quàm faciunt, ope-
 ra Ciceronis exponere, ne indoctio-
 res reddant auditores quam accepe-
 rūt, neq; nudos animos ipsorum, sua
 ignorantia, ineptiores ad bona stu-
 dia

dia efficiant. Verum de primis tribus quos oratori cum dialectico Cicero cōmunes sentit, dictum erit, si illud cōmonuerimus, quod iā tetigimus propter orationis elegantiam demi, addi, commutariq; nōnulla eorū posse, quę in dicēdo ut res pateat, fieri oportere asserimus. Commutatiōis illud tibi exēplo sit, quod negatiuā dixim⁹ conditionalē, cū cōditionis notā negatio p̄cedit, quā Cicero postposuit, cū dicat: Et si nō significant, nullas dant uias, detractiōis illud: nō igitur sunt dii, neq; enim futura significāt, nam. Si, cōditionis particulam in prima propositione positam detraxit, quam rem assumptio demonstrant. Nunc (ne quid huic doctrinæ desit) alios quatuor breuiter exponemus quos dialecticorū esse tātum Cicero opinatur, quamuis ipse certe orator

summus,

TRAPEZVNTII

summus, dialecticus etiā (si quis itā
uult (uel in orationibus nōnunquā,
his usus sit. Quartus igit̃ modus est
cū disiunctiuæ antecedens in assum-
ptione ponimus, ut quod sequitur,
infirmetur hoc modo:

Aut dies ē, aut lux solaris nō est.

Sed dies est,

est igitur solaris lux. Item,

Aut sanus est, aut ægrotat:

Est autem sanus,

Non ægrotat igitur.

Quintus modus est, cum id quod in
disiunctiua præcesserit, in assump-
tione tollitur, ut quod sequitur, confir-
metur, hoc pacto:

Vel uiuit, uel mortuus est:

Sed non uiuit,

Mortuus est igitur, suumq; o-

biit diem. Item:

Aut nō est dies, aut nō est nox:

Sed

DIALECTICA

Sed dies est,

Non est igitur nox.

Sextus & septimus ex disiunctiua in *Sextus,*
copulatiuā mutata, negatione addi-
ta constituuntur. & sextus quidem
fit si antecedens ponitur ut coniu-
ctum, ac consequēs interimatur, sic:

Nō & risibile nō est, & homo est,

Sed risibile non est,

Non est ergo homo.

Item:

Non risibile est, & homo nō est,

Sed risibile est,

Igitur & homo.

Septimus fit, si negatiuæ proposi- *Septimū.*
tionis quæ ex disiunctiua copulatiua
facta est, antecedens tollitur, ut quod
sequitur ponatur hoc modo:

Nō & prudens est, & ineptus est,

Non est autem prudens,

Est igitur ineptus,

Ita se;

TRAPEZVNTII

Ita septē hi conditionales modi, tres ex propositione proficiscuntur, quā conditionalem proprie appellamus, duo ex disiunctiua, & duo ex copulatiua negatiua, in qua copula sit ex disiunctione uersa. Hinc patet sextum ac septimum modum in quādā nō in omni materia syllogismos esse, quare syllogismos ego potius quosdam, quā simpliciter appellauerim. Simpliciter enim syllogismū dicimus, qui ea structura est, ut si ea quæ præcedunt uera sint, conclusiōis necessaria colligatur cōsecutio, quod tam prædicatoriis quā aliis ferme omnibus conditionalium modis inesse uidemus, nam tertii modi cōtendat quis non esse simpliciter syllogismū. At uero & hi duo posteriores, non ex omni uera copulatiua sed ex ea solum, quæ ex disiunctiua uera

ra uersa sit, necessariam habent consecutionem. Hæc enim uera est, non & homo est, & animal non est, in omnibus enim contrariis ac repugnātibus, quæ simul eidem inesse non possunt, huiuscemodi copulatiua necessitatem continet. At septimus ex ea modus confici non potest, non enim sequitur, si homo nō sit, animal quoque non esse. Item hæc uera est: Non & lux est, & dies est. Lucem enim esse, & non esse diem simul fate ri quis poterit. At sextus ex ea modus confirmari nō potest, neque enim fit, si lux est, diem non esse. Quod si simpliciter is syllogismus est, qui ea structura constat, ut semper ex ueris uera colligat, idque sextus ac septimus modus non faciat, quosdam eos & non simpliciter syllogismos esse necesse est. Vtuntur uero tam philosophi quæ

oratores, nō minus his omnibus syllogismis qui rei, quàm iis qui compositionis gratia consequuntur. Nunquam enim erubescūt si res patitur, rem potius quàm compositionē diligenter sequi, ut pro Milone Cicero: Nisi uidisset absolui eum qui fateretur, nō dedisset uobis tam salutarem in iudicando literam. Ab affirmatione enim non præcedentis, sed annexi ratio procedit. Itē, quàmuis pressus: Si hic illi fecit insidias, non sit impune: si ille huic, tum nos scelere soluamur. In altero enim, si quod præcedit affirmes, connexum primo modo confirmatur, in altero, si antecedens tollis, tollis & consequens, quod non compositionis, sed rerum uis sequitur. Quas ob res danda est opera diligēter, naturam, uim, ac ordinem rerum nosse, quod exacta Topicorū

Cicero pro
Milone.

ac exquisita doctrina pollicetur, deinde syllogisticae compositionis vires non ignorare: nam is mihi solum posteritate digna cōscribet: qui hæc neglexit, eius scripta tanquam flosculi celeriter decident. Verum de perfectis syllogismis satis, nūc de imperfectis dicamus.

In libris ergo de diuinatione sic scriptum reliquū.) Locus est de diuinatione libro primo, & rursus libro secundo, vbi hac argumentatione colligunt Chrysiippus, Diogenes & Antipater esse diuinationem: quem locum multis modis deprauatū ex Cicerone restitimus. *Nos uideamus que uis, que rationationes huic insint orationi.)* Trapezūtius exquisit in hoc exemplo, que sit vis loci: hoc est, ex quo loco dialēctico argumētum sit ductum, dein que argumentandi elocutio siue argumentatio. Quæ duo in omni oratione qua quippiam probat, queri possunt. Erat autem locus, bifariam apud Trapezuntium deprauatus. Sic enim legebatur in veteribus codicibus: Argumentationes quatuor ab enūtiatione partium. Vna, qua probat annexum illud, & cætera: nos sic ut nunc legit, restitimus. Est autem totius loci hic sensus: Principio recēset argumentum, quod ipse vim loci appellat. Id vero duplex est. Prius ex loco partium seu specierū (nomina enim hæc sepe confunduntur) cuius ea

TRAPEZVNTII

est in probando vis, vt si nullæ conuincantur esse species aut partes, totum etiam & genus proinde non esse: vt nec anima est, nec corpus, non igitur homo esse potest: & par nō est, nec impar, nō igitur numerus. Alterum esse ait ab antecedentibus. Ea sunt ex quibus aliud necessario sequitur: vt homo animali antecedens dicitur, vitium turpitudini. Cæterum Boëtij testimonio hoc solum ab antecedentibus argumētum ducitur, quando conditionalis antecedens assumitur, vt annexum concludatur, quomodo à consequentibus dicitur, dum propositionis conditionalis annexum in assumptione tollitur. Verum hoc sensu nisi Cicero ea pro argumētis recensuisset, ad alteram partem dialectices referri poterant. Qua de re videat Boëtius commentariis in Topicis libro v. & Rodolphus Agricola libro i. de locis accidentium. Nescio tamen an hoc loco legendum potius sit pro voce antecedentibus, repugnantibus. Sunt enim hi syllogismi tertij modi conclusiones, quæ tantum ex contrarijs aut repugnantibus ducuntur, nisi forte ob id ab antecedentibus dicantur, quod antecedens in assumptione etiam hic affirmatur, vt annexum tollatur. *Principalis ille locus à partibus antecedit.*) Principalem vocat locum illum, quod eius argumenti longior est tractatio. A principio enim vsq; ad eum locum: Non igitur sunt dii, perdurat, & totius disputationis fundamentum continet.

Argumentationes quatuor.) Argumenta vnde ducta sunt ostendimus: Argumētationes vero asserit esse unmero quatuor. Vnam, enumerationē & syllogi

Enuntiatio. smos conditionales tres. Est autem enumeratio (teste Cicerone in rhetoricis) argumētatio in qua pluri-

pluribus rebus expositis, & ceteris infirmatis, vna reliqua necessario confirmatur. In quarto ad Herenium dicitur expeditio: quo in loco & hoc exemplum est: Quoniam hunc fundum constat meum fuisse, quem nunc tu possides, necesse est aut hereditate tibi venisse, aut te huc emisse, aut vacuum possedisse, aut usu tuum fecisse, aut per vim occupasse. Mea res, me viuo tibi hereditate venire non potuit: vacuum cum ego adessem, possidere non potuisti: tuum usu fecisse etiam nunc non potes: emptio nulla profertur: relinquitur ergo vt me vide meo fundo eieceris. Cōstat autē huiusmodi argumentatio tribus partibus, ex positione, infirmatione & conclusione. In scholis vocant à sufficienti diuisione. At neq; non diligunt nos.) Ad hunc vsq; locum enumerationis est expositio, quinque partibus absoluta, cuius sensus est. Cōditionalē illam: Si sunt dñj, nec declarant ante hominibus quæ futura sunt, nō esse veram nisi aliqua ex quinque partibus illis vera inueniatur. Deinde confutantur singulæ partes eo ordine quo expositæ sunt. Prima ostēditur falsa ab amore & studio deorum aduersus genus humanum. *Neque ignorant ea quæ ab ipsis sunt constituta.*) Secundæ partis confutatio est ab absurdo & natura diuina. Ridiculum enim foret si fata, quæ de communi decreto deorum constituantur, ab ipsis ignorentur. *Neque nostra nihil interest scire.*) Tertiā reprehendit à fine seu utilitate nostra. Prudentiores enim fierent, homines si futura præuiderent. *Neque hoc alienum ducunt à maiestate sua.*) Quartæ partis refutatio sumitur ab honesto & munere deorum, quod est iuuare mortales. *Neque non possunt futura prænoscere.*) Postremæ part

TRAPEZVNTII

tis est sublatio ab impossibili & finis confutatio-
 nis, quam enumerationis conclusio sequitur. Non
 igitur sunt dii, neque significant.) In cōclusionē hac de
 sideratur cōiunctio si, quæ tamen si à Cicerone nō
 est expressa, tamen necessario intelligitur sic: Nō
 igit si dii sunt, significant hominibus futura. Nam
 hac enumeratione non efficit, quod non sunt dii,
 hoc enim pro confesso habetur, sed illud fieri non
 posse si dii sunt, quod non significēt hominibus ea
 quæ futura sunt. Hæc igitur enumerationis est cō-
 clusio: Non si dii sunt significant hominibus futu-
 ra, & primi syllogismi hypothetici propositio.
 Artificiofa enim argumentationū connexio, qua
 superioris conclusio fit nouæ argumentationis
 propositio. Deinde assumitur in tertio modo affir-
 mando antecedēs hoc modo: Sunt autem dii, quæ
 assumptio indicio est in propositione intelligen-
 dam esse particulam si. Hinc inferitur cōclusio per
 sublationem consequentis: Significant ergo. Estq;
 hoc pacto absolutus primus syllogismus hypo-
 theticus, cuius conclusio iterum fit nouæ repu-
 gnantis propositionis antecedens. Si significant,
 non dant vias ad significationis scientiam. Hæc re-
 pugnans est & falsa, quare vt vera fiat adijcienda
 est negatio ante si, quam Orator post posuit: Si
 non significant nullas dant vias ad significationis
 scientiam. Intelliges autem negationem præposi-
 tam si, vt: non si significant nullas dant, & cætera:
 quam propositionem loco totius ratiocinationis
 posuit, assumptione & cōclusionē suppressa. Ve-
 rum sic intelliges, significant autem, igitur dant
 vias ad significationis scientiam. Rursum hæc cō-
 clusio quam non expressit, fit vltimæ propositio-
 nis an-

his antecedens hoc modo: Dant vias igitur non est diuinatio: cui quoniam pugnantibus partibus constat, adicienda est negatio, sic: Non si dant vias non est diuinatio. Assumptionem etiam hic subtrahit, quæ est: Dant autem vias. Conclusionem propositioni apposuit: Est igitur diuinatio. Sunt ergo in summa quatuor argumentationes: enumeratio vna, expositio, infirmatio & conclusio absoluta, & tres syllogismi conditionales, quorum primus integre expressus, secundus absque assumptione & conclusione, tertius absque assumptione positus est. *Quem intellectu hoc modo.*) Qui, vetera exemplaria habebant: nos quem, legendum putamus, deinde syllogismum illum integrum ponendum esse hoc modo: Et si non significant, nullas dant vias ad significationis scientiam, significant autem, dant igitur vias ad significationis scientiam, quam rem satis demonstrat quod sequitur: Hanc conclusionem tertio similiter, & cætera. *Vides mi Petre quo artificio locus hic, & cætera.*) Apostrophe est ad Petrum *Petrus Mea* Medicem filium Cosmi illius Magni, & patrem *dices.* Lauræti, viri nobilitate ac eruditione clari. *Quo oratori cum dialectico Cicero communes sentit.*) Id est, in Topicis: Hoc genus, inquit, attingit omnino veritas quoque in respondendo disputationes, sed philosophorum magis, quibus est cum oratoribus illa ex repugnantibus sententijs communis conclusio, quæ à dialecticis dicitur tertius modus, à rectoribus entymema nuncupatur. *Commutationis illud tibi sit exemplo.*) Supra hoc admonuimus in secundi syllogismi propositione, ubi positum est. *Et si non significant pro eo: non si significant. Detractionis illud.*) Id est, in enumerationis conclusione,

TRAPEZVNTII

quæ est primi syllogismi propositio, cui detraxi
 Si, quam rem docet satis huius syllogismi assum-
 ptio & enumerationis expositio: ibi tantum po-
 nebatur Si. Quos dialecticorum esse tantum Cicero opinatur,
 quàmuis ipse certè.) Reliqui, inquit, Cicero dia-
 lecticorum modi plures sunt, qui ex disiunctioni-
 bus constant: aut hoc aut illud, hoc autem, nõ igitur
 illud. Item, aut hoc, aut illud, non autè hoc, il-
 lud igitur. Quæ conclusiones iccirco raræ sunt, quæ
 in disiunctione plus vno verum esse non potest.
 Atque ex his cõclusionibus quas supra scripsi, prior
 quartus, posterior quintus, à dialecticis nuncupa-
 rur, hæctenus Cicero. *Summus dialecticus etiã.*) Quæ
 tum Cicero in re dialectica valuerit, declarant fa-
 cile quæ sunt in Tusculanis & Academicis Quæ-
 stionibus. Item de finibus & in ijs, quæ de re dia-
 lectica ex professo scripsit. Tum studiũ in hac ar-
 te diligentissimum. Scribit etiã in Bruto à Diodoro
 Stoico, qui cum vixit & domi suæ mortuus est, se
 in arte dialectica studiosissime eruditum & exer-
 citum fuisse. Quin etiam iubet in Oratore suo te-
 nendam esse dialecticam apprimè, non modo ve-
 ram illam quæ est apud Aristotelem, sed quoque spi-
 nosam illam & Chrysippæam, ei qui bene dicen-
 di laude extimulatur. *Sextus & septimus ex disiuncti-
 ua in copulatiuam.*) Propositiones in his modis tan-
 rum valent ex ijs terminis è quibus cõstant disiun-
 ctivæ, nimirum ex contrarijs immediatis, aut re-
 pugnantibus terminorum æqualium. Fiet autem
 disiunctiva copulativa, disiunctiva coniunctione
 mutata in copulatiuam, & capiti apposita nega-
 tione. Quod Cicero in hunc modum extulit: Dein
 de addunt coniunctionum negantiam sic, non &
 hoc &

Cicero dia-
 lecticus.

hoc & illud, hoc autem, non igitur illud. Hinc patet sextū ac septimū.) Id solet in scholis sic dici, quasdam ratiocinationes valere propter formam, in quibus forma & modus syllogisticus observatur: nonnullos vero gratia materię, vt si quis colligat ex particularibus, aut negatiuis veram conclusionem, vt illud: Nonnulli imperatores sunt tyranni. *Syllogismi simplices &* Nero est imperator, igitur etiā tyrannus. Et: Nul- *quidam.* lus homo est immortalis, leo nō est homo, igitur non est immortalis. Quę conclusiones ex materia dicuntur valere. Trapezuntius syllogismos tales, quosdam vocat, quod nō omnibus id accidat. Hęc enim sunt falsę, homines quidam callent literas, Barbari homines sunt, igitur barbari literas callent. Quod si lex syllogismi obseruaretur, fieri nō posset vt sequeretur ex veris propositionibus falsa conclusio. Vt pro Milone Cicero: Nisi uidisset absolū eum.) Est hoc in confutatione ante narrationem, vbi orator ostendit Milonem nō esse damnatum præiudicio G. Pompei. Cæterum apud Ciceronē sic legit: Quod nisi vidisset posse absolui eum quā crimē fateretur, cum videret nos fateri, neque quæri vnquam iussisset, nec vobis tam salutarem hęc in iudicando literam, quam tristem illam dedisset. Sumptum autem est hoc ex consuetudine forensi. Nam in maioribus causis, teste Alconio Per- *Modus ferē di sentētiar.* diano, non singuli iudices sententiā ferebant, sed vniuersi simul constituebant. Quare ab eo qui iudicio præerat, id est, prætore, singulis iudicibus dabant tres tabellę, quarū causa perorata, quisque vnā in cistulas coniecit. Erant autem insculptę tabellis literę: A absolutionis, C condemnationis, & N L, quibus significabatur nō satis liquere. Sed

TRAPEZVNTII

hæ postremæ literæ tantum dabantur in causa,
 qua de capite non agebatur. Sic igitur colligi-
 tur: Nisi Pompeius vidisset Milonem absolui posse,
 non dedisset iudicibus tam salutarem literam,
 dedit autem, igitur videbat posse absolui. Verum
 assumptionem & conclusionem non exprimit ora-
 tor, nec necessarium erat. Porro quod ad Trapezū-
 tium attinet, non video qua ratione putet hic in
 secundo modo male collectum esse, cum proce-
 datur à sublatione annexi ad sublationem antec-
 edentis, id quod in secundo modo facere oportet.
 Hic enim sensus est: Si non vidisset eum posse ab-
 solui, non dedisset vobis salutarem literam. Iam
 tolle annexum, hoc est, aufer ab eo negationem.
 (Tollere enim diximus oppositum ponere) hoc
 modo: dedit autem, conclude nunc oppositum an-
 te cedentis sic: Videbat igitur eum posse absolui.
 Nam in propositione fuit negatio, quæ latuit in
 dictione nisi. Simile est si dicatur: nisi virtus esset
 non esset fortitudo, id est, si non est virtus, non est
 fortitudo: ex quo collige sic in secundo modo: Est
 autem fortitudo, igitur & virtus. Quæquam enim
 hic affirmatiue ponuntur & annexum & antec-
 edens, non tamen non tollitur. Qui lapsus (si tamen
 lapsus est dicendus) ortus est ex ambiguitate ver-
 borum, ponere & tollere. Non enim idem est af-
 firmare, quod ponere: nec negare, quod tollere.
 Quanquam Cicero in Topicis aut negare posuit
 pro eo quod nunc tollere dicimus, aut secundum
 modum syllogismorum non satis generaliter de-
 scripsit. Sic enim ait: Cum id quod annexum est
 negaris, ut id quoque cui fuerit annexum, negan-
 dum sit, Quod non satis cõgruit propositionibus
 hypo-

Trapezūtij
 lapsus.

hypotheticis, quarum pars vna aut vtraque ne-
gatiua est. Item quamuis pressum: Si hic illi fecit insidi-
as.) Ex eadem oratione in principio confirmatio-
nis Ciceronis verba habent in huc modum: Num
quid aliud igitur in iudicium venit, nisi vter vtri
insidias fecerit? profecto nihil, si hic illi, vt ne sit
impune, si ille huic tum nos scelere soluamur. In
altero enim si quod præcedit affirmes.) Id est, quod se-
cundo loco dicitur: Colligitur enim à positione
antecedentis ad positionem consequētis in primo
sic: Si ille huic fecit insidias, tum nos scelere solua-
mur. Fecit autem, igitur soluamur. In altero si ante-
cedens tollit.) Hoc est, quod priore loco dicitur: si
hic illi, ne sit impune. Tollitur in assumptione an-
tecedens. Atqui Milo nō fecit, annexum quoque
tollitur in conclusione, id est, absque negatione
sumitur. Nam in propositione negatio ne, adhæ-
sit consequenti. Igitur sit impune. Veluti si dicas,

Si vitium est, expetendum non est. Atqui vi-
tium non est, igitur expetendum, non

necessario sequitur: Nec enim cō-

tinuo expetendū est, quod

vitium nō est. Quare

apud Cicero-

nem non

com-

positionis, sed terminorum

visquebatur.

(*)

DE

TRAPEZVNTII
DE SYLLOGISMO IMPER-
fecto, seu enthymemate.

*Imperfectus
syllogismus.*

Simplex conclusio est quæ unius
propositionis necessaria cōsecu-
tione conficitur: simpliciter, hoc pa-
cto:

Eo isto tempore, quo Romæ i-
stud à me factum dicis, ego
trans mare fui,

Non ergo feci, nec potui quidē
facere.

Compositè hoc modo.

Contemnis tu uirtutem, cum
sis homo?

Virtutem ergo contemnis?

Huius rei à iunioribus qui de dia-
lectica scripserunt, multa dantur præ-
cepta, quorum cognitio & difficilis
est, & parum utilis. Illud lōge magis
necessarium ad dicendum, locorum
uim omnem rationemq; percipere,
quod

quod non rhetorē solum constituit,
dialecticum armat: uerum & ad cete-
ras facultates tam ornamentū quā
copiam adferre solet: nec solum en-
thymematicum facile reddet, sed om-
nium syllogismorū radices & qua-
si principia funditus aperit. Quas ob-
res maxima semper diligentia, topi-
ca est à maioribus nostris ratio cele-
brata: Et profecto qui credit absq; lo-
corum, id est topici artificii cognitio-
ne rectè, copiose, facile inuenire, is cū
neq; per se quanta sit hæc res intelli-
gere queat, neq; maiores tã Latinos
quā Græcos audiat, qua si demens
contemnatur. Quare tu quem ad ma-
iorum imitationem non casu, sed re-
cta ratiōe instituire cupio, terminos
quæstionis sic diligēter considera, ut
genera, species, differentias, propria,
quæ inhaerent accidentia, partes sin-
gulas

TRAPEZVNTII

*Locorū enu-
meratio.*

gulas, diffinitiones, notas, antecedentia, consequentia, causas, effectus, cōiuncta, paria, & rursus maiora, minora, contraria, repugnātia, ut inquam omnia hęc quæ intrinsecus sunt, aspicias. Nec te fugiat syllogismorū uis, natura, similitudo, dissidentia. Nam si rectè locos intellexeris, exercitatio ne adhibita, mirabilem quandam & facilem habebis dicēdi copiam. Nec indoctis ac rudibus auscultes, qui idcirco putant uel nihil, uel per exiguū inde nobis suppeditari, quod ipsi aut nihil aut parū educere possunt. Nec te quoniā res ardua est deterreat, faciet enim eam usus facilē. Nam quēadmodum qui literas sciunt, non est necesse, quoties legunt aut scribunt, toties cogitatione literarum uim atq; numerum cōquirere: sic qui locos mente conceperūt, exercitatio ne fir-

*Commenda-
tio locorū à
facilitate.*

marunt,

marunt, eos necesse non est, quoties
quæstio proposita est, toties ad eius
sepositos locos reuolui, sed occurrunt
ilico peritis ad explicandam quæstio-
nem, ut literæ ad singula uerba scribē-
da, etiam si non quæris, ut natura nō
arte ad eas institut^o esse uidearis. Sed
plerique adeo sunt rudes atque agre-
stes, ut antequam locos bene noscāt,
inueniendi copiā habere uelint, qua-
si uero quisquā uerba legere scripta
possit, nisi literarum primo figuras
ceperit, deinde usum lectioni sæpius
atque sæpius accommodauerit. Ve-
rum indoctos tabescere sinam^o, nos
ne indocti simus, elaboremus.

Omnes igitur loci unde ad syllo-
gismos medium queritur, enthyme-
matici sunt. Non enim est aliud per-
fecti, aliud imperfecti syllogismi me-
dium. Quod cum ita sit, rerū tamen
ipsarum

TRAPEZVNTII

ipsarum uel perspicuitas, uel trita cō-
 suetudo facit, ut conclusione potius
 simplici quàm perfecto syllogismo
 utendum sit. Nam sicut in re parum
 cognita, ratiocinari oportet absoluti-
 us, sic in re aperta, propositionum al-
 tera fastidium parit. Sed cum tribus
 cōstet ratiocinatio propositionibus
 (conclusionem enim etiam proposi-
 tionem uoco) enthymema duabus,
 dubitare poteris qua ex premissa cō-
 clusionem potius enthymematis in-
 ferre solemus. Quæ res ut tibi certa
 ratione comprehensa, non sinat huc
 & illud tanquam imperitum fluctua-
 re, medium terminum maiori & mi-
 nori compara. Quòd si æqualiter an-
 tecedere uel cōsequi ad utrumque ui-
 detur extremum (quod posse fieri cō-
 tenderemus, quàmuis raro æqualiter
 ex alterutro infertur conclusio) præ-
 mitti

*Vtra propo-
 sitionum in
 enthymema
 te omittēda
 sit.*

mitti potest utralibet. At si locorum
 ui considerata, certius aut uerifimili-
 us extremorū alterum antecedit aut
 consequitur, certior aut uerifimilior
 est præmittenda: quod in dicēdo qui
 non obseruat, nō ignorantie solum,
 sed tarditatis quod; crimine accusan-
 dus. Illud apprime tenēdum, simpli-
 cis conclusionis (si necessaria uti de-
 bet consecutione) cōclusionis oppo-
 situm præcedenti repugnare, si uerifi-
 militer consequatur, connecti posse,
 necessaria ista non est cōsecutio, ma-
 ter est, ergo filium diligit.

Ad hæc, quoniam simplicis cōclu-
 sionis consequens, alterius consequē-
 tis antecedens fit, & eius similiter cō-
 sequēs alii antecedit, quod primo o-
 mnium antecessit, necessaria conse-
 cutione ad ultimum consequēs præ-
 cedere, quod etiam in oratiōibus fie-

TRAPEZVNTII

ri obseruauimus, hoc pacto: Si ridet,
 homo est, si homo est, animal est, & si
 animal est, substantia est, & assumen-
 do, atqui ridet, ergo substantia est. Pre-
 terea tenendum optime est, oratores
 maxime in dicēdo solere, cum ratio-
 ne aliqua quicquam uelint compro-
 bare, unicam propositionem dicere,
 auditoribus cætera relinquere. Ha-
 bet enim plerunq; breuitas, quando
 res ad aperta est, maiores nervos im-
 plicita, quos incidit explicita oratio,
 ut in epistola ad Plancum:

Libro x. Fa-
 miliarium epi-
 stolarum.

Senatus tibi nō amicitior est, q̄ to-
 ta ciuitas.

Mirabiliter enim Popul^o Roma-
 nus uniuersus, & omnium generum
 ordinumq; cōsensus, ad liberandam
 rempublicam conspirauit.

Quæ ratio & si plurimū moueat,
 parum tamen accommodata, subtri-
 lius

lius hæc perferenti uidebitur, nisi ad syllogismum cuius uirib⁹ nititur, absolutius reducat, plurimum enim afferre ad probandum, tam senatum quàm totam ciuitatem amicissimam esse Planco, primo impetu uidebitur sola, exanimata læguescit ac labitur. Quare uires suæ per syllogismum perspiciantur hoc pacto:

Omnes qui ad liberandam rempublicam mirabiliter conspirant, uehementer amant eum qui rempublicam liberare & uult & potest,

Sed Populus Roman⁹ uniuersus, & omnium generum ordinumq; cōsensus ad liberandam rempublicam mirabiliter conspirauit:

Populus ergo Romanus uniuersus, & omnium generum ordinumq; cōsensus uehemēter amant eum qui rempublicam liberare & uult & potest.

TRAPEZVNTII

Sed utraque tibi insunt:

Tibi ergo tam senatus quàm tota
ciuitas est amicissima.

Ita una propositio, syllogismi u-
nius & simplicis conclusionis uires
habet. Qua ex re uides quanta igno-
rantia illi sunt inuoluti, qui putant in
oratoribus, ac maxime in Cicerone
uerborum esse copiam non sententia-
rum. Nam cum nec quid dicat, nec
cur dicat, nec quomodo intelligant,
uerborumq; solam uenustatem con-
siderent, damnare audent quem non
intelligunt: nec mirum, cum pleriq;
eorum, qui hanc dicendi copiam profi-
tentur, quiq; docendo Ciceronis li-
bros aperire conantur, id ita esse con-
cedunt. Verum tu hos ignorantes con-
temne, & plurima sic dicta diligētius
examines, subtilius accommodes, nec
ratiocinatione putes, sed inuenta im-
plicitate

plicite atque inuolute cōscripta, uel
 ut magis breuitate moueant, uel ut
 artificium abstrusum lateat. Quod
 nullus certe percipiet, nisi quod in-
 uolutius complicatum est, latius ex-
 plicet, quod *tamen non in omnibus*. Nam
 cuncta quæ rationis uim obtinēt, ad
 p̄dicatorios syllogismos reduci posse,
 nemo peritus negabit. Non ergo
 in omnibus, sed in obscurioribus faci-
 endū esse arbitror. Ac de his satis.

DE SIMPLICI CONCLVSIONE.

Simplex conclusio est) Simplex conclusio quod vul-
 go enthymema vocamus, est argumētatio que
 propositione, id est, antecedente & consequente
 constat, ut lac prebet, igitur peperit. Verum quid *enthymema*
 intersit inter enthymema & simplicem cōclusio- *& simplex*
 nem, & quo pacto his utrum sit, quo recte intel- *conclusio qd*
 ligatur, altius quædam huc referenda existima- *differant.*
 ui: e quibus, ut spero, recte iuuetus intelliget, que
 de argumētatione apud Aristotelem in rhetoricis
 & resolutiuis, quæty apud Fabium quinto institu-
 tionum tradunt. Est itaq; enthymema non ut vul-
 go putat certa quædam argumenti elocutio aut
 forma probationis, quemadmodū apud oratores
 complexio aut enumeratio: sed omnis probatio

TRAPEZVNTII.

oratoria artificialis non exemplaris. Siquidē Aristoteles secundo libro rhetorices, omnem probationem quæ arte constat, seu vt ipse loquitur *πρὸς ἰν Ἰσοκράτους ἔκδοσιν* partitur, atq; ex oratoribus alios *πρὸς ἰσοκράτους* alios *ἐπισημαστικῶν*, hoc est, quædam rebus dubiis fidem facere exemplis, alios artificialiosa ac commentitia probatione: cuiusmodi est quæ e locis ducitur. Quo intellectu etiam vocabulum accipitur apud Plutarchū in uita Demosthenis, quo loco sic ait: *καὶ πρὸς τὰς ἀποκρίσεων, ἑλλαντικῶν ἰσχυρῶν ὄψιν αὐτῶν τὰ ἐπισημαστικῶν*, id est, & Pytheas insultans, eius enthymemata lucernā olere aiebat. Usurpatur apud Gellium in eadem significatione libro xvii. capite xx. Definitur autem enthymema in priore resolutione ab Aristotele: *συλλογισμὸς ἀτελής ἢ ἐπισημαστικῶν ἢ σημειῶν*, id est, ratiocinatio imperfecta, ex verisimilibus & signis, vt hæc mulier peperit, nam lac præbet, ex signo est, & Bellū calamitosa res est, pacem igitur poscimus, ex credibili est. Dicitur autem ratiocinatio imperfecta, quod nec distinctis nec totidem partibus semper colligitur, sed paucioribus ferè quàm syllogismus, præsertim in re aperta. Vt quod Milo coronabitur, satis erit, si dicat in Olympiis vicisse: nihil hic opus est addere: Qui Olympia vicit coronabitur. Quod si res obscurior sit, nihil absurdi est si pluribus vel totidem partibus, quot syllogismus, concludatur enthymema, vt collectio, aut subiectio, aut enumeratio, apud oratores. Quod satis videretur significasse Aristoteles i. rhetoricorum, vbi ait: Enthymema sæpe ex paucioribus constare quàm ex iis ex quibus est syllogismus. Quare (vt semel dicatur) enthymema & quod idem est (vt ex Cicero-

Enthymema
his finis.

ne col-

ne colligere licet & Fabio) ^{id est} *et quæ*, nihil aliud est, quam excogitata oratoris probatio nulli certæ elocutiōis generi astricta. Liberior multo est rhetorica elocutio quàm dialectica. Hic enim argumentatio syllogismo aut inductione tractat, ibi oratio vt concioni magis accommodetur, latius euagatur, nec certis argumentationum formulis subiecta est. Efferimus autē enthymemata nō. *Enthymemata* nunquam simpliciter, vt magis ornatus causa, *quæ tis quæ elocutio.* faciendæ fidei adhibita videri possint, vt illud Ciceronis: Ei viro mors parabatur, cuius in vita salus nitebatur ciuitatis. Nonnunquam interrogatiōne, vt:

— Audes fulcire ruīnam

Sub qua Roma iacet? —

Quem cum aliqua gratia noluit, hunc voluit cum aliquorū querela: quem iure, quē loco, quem tempore non est ausus, hunc iniuria, iniquo loco, alieno tempore, cum periculo capitis non dubitauit occidere? Sæpe propositione cui ratio subiicitur, vt: Ebris ignoscendum est, peccant enim ignoranter. Aut ratione proposita, quæ tum anteceditur, vt: hoc ipsum: Ebrj peccant ignoranter, igitur ipsis est ignoscendū. Verum sæpius sic eloquimur, vbi argumentū est necessarium, quemadmodum illud: Eo die Interamne fui, igitur Romæ in cæde interesse non potui. Frequentissime propositione cōnexa, id est, conditionali, vt: si bellum horum malorum causa est, per pacem emendabimus. Porro quo potissimum elocutionis genere enthymemata exponi debeant, nihil potest præcipi perpetuum. Nam frequēter vna est & enthymemata

TRAPEZVNTII

Argumenta
tionum decem
sunt genera

enthymematis & elocutionis inuentio, quemadmo-
dum accidit enumerationi, violationi, pluribusq;
alijs. Quæ causa esse videtur, cur apud Fabium &
Aristotelem pauca admodum de argumentatio-
num formis præcipiantur. Numerantur autẽ vul-
go decem, videlicet: complexio, enumeratio, sim-
plex cõclusio, subiectio, submissio, oppositio, vio-
latio, inductio, collectio, ratiocinatio. Nos his ver-
ficulis memoriæ commendare solemus.

Complex, enumerat, simplex, subiectio, submis.
Oppositum, violat, inductio, collige, summa.

Quarum finitiones require apud Trapezuntii
libro III. rhetorices, & in Rhetorico ad Herennium.
Nobis ne instituti immemores esse videamur, ad
dialecticam reuertendum est, si hoc prius commo-
uerimus, simplicem cõclusionem esse certã quan-
dam enthymematis elocutionẽ, & enthymema
quoq; vocari, quod simplex conclusio examen &
regula sit omnium enthymematũ, quemadmo-
dum dialecticarũ probationũ syllogismus. Qua-
re fit vt alterum pro altero sæpe accipiat. Com-
posite hoc modo.) De cõposito & simplici enthyme-
mate nihil vspiam inueni, nisi quod Aristoteles se-
cundo Rhetoricorum $\tau\omicron\delta\iota\ \gamma\upsilon\lambda\omicron\upsilon\upsilon\upsilon$ hoc inter cæte-
ra admonet, quasdam sententias esse enthymema-
ticas, eas videlicet quibus ratio adiuncta est, vt il-
lud $\alpha\iota\theta\alpha\iota\alpha\epsilon\nu\ \delta\epsilon\gamma\upsilon\nu\ \mu\grave{\epsilon}\ \phi\upsilon\lambda\alpha\tau\epsilon\ \theta\upsilon\mu\omicron\varsigma\ \alpha\iota\tau$, hoc est, iram im-
mortalẽ, cum sis mortalis, non serua. Si de huius-
modi Trapezuntius non loquitur, vix video quo
pacto hunc locum intelliges. Sit igitur enthyme-
ma compositum vbi ex propositione ratione con-
firmata, quidpiam colligitur, vt hoc compositum
est: Immortalẽ iram, cum sis mortalis, non serua.

Enthymema
compositum

Nam

Nam simplex est, iram ne serues immortalē. Huic subiungitur ratio à contrario, quoniam es mortalis. Proinde si hinc sequitur aliquid, compositum erit gratia propositionis seu antecedentis compositi, hoc pacto: Mortales cum simus, immortalē iram ne seruemus, Te igitur immortalē iram seruare minime decet. Deest hic assumptio, quam si apponas perfectus erit syllogismus. Nam sic plena ratiocinatione colligeres. Mortalis immortalē iram non habeat. Tu mortalis es, immortalē igitur iram non serua. Ad eundem modum hoc Trapezuntij enthymema compositum videri potest, si legatur antecedens & consequens cum interrogatione in qua negandi vis inest. Virtutem tu contemnis cum sis homo? compositum est. Simplex enim sententia est, virtutem non contemne, cui ratio additur, cum sis homo. Habet enim virtus in se diuinum quiddam, vt vel improbo homini vi quadam sui honesta ac expetenda videatur, & vt Socrates dicere solebat, mirabiles excitaret in nobis amores si oculis cerneret. Quare compositū hoc esse agnoscitur. Virtutem, cum sis homo, non contemne, proinde sic syllogismo colligeres. Atqui homo es, virtutem igitur non contemnes. Assumptio (vt vides) apud Trapezuntium omissa est. Hūc locum ob id prolixius exposui, quod enthymematis illius vtraque pars hic absque negatione legebatur, ac ob id quod rarum esset de composito ac simplici enthymemate, hic locus multis deprauatus esse videbatur. Porro huiusmodi sententias, quod Aristoteles etiā indicat μετὰ γνάμνιν, satius erit absque consequente efferre hoc modo: Virtutem tu contemnis cum sis homo? Iram immortalē ser-

TRAPEZVNTII

was cum sis mortalis? quid opus erat addere?
 Virtutem igitur non cōtemnes: immorta' ē itam
 igit' ne serues? Probe itaq; ab Aristotele huiusmo-
 di γυώμει ἐπιθυμῶντες ἰγὶ dicuntur, quod enthymema
 ta latentia, id est, occultæ argumentationes sint,
 vide Rhetoricum ad Herennium libro quarto, &
 Trapezuntiū lib: ultimo rhetorices de magnitudi-
 ne. Huius rei à iunioribus, qui de dialectica scripserūt mul-
 ta dant præcepta.) Simplicis cōclusiōis intelligit cō-
 sequentiam. Ea est cōnexio antecedentis cum cō-
 sequente non consequens ipsum, vt hic: honestū
 est igitur laudabile: consequentia si negetur, ne-
 gat' hoc ex eo sequi, cuius probatio est dissimula-
 ta propositio, quam semper requirere cogit: Vt,
 sapientes nullius indigent, igitur sunt beati, hoc si
 negatur, subiicienda est propositio probationis
 loco: Qui nullius indiget est beatus. Dantur autē
 de consequentijs regulæ aliquot non omnino cō-
 temnendæ, quales sunt nonnullæ apud Aristote-
 lem *ἡ δὲ ἐπιθυμία* de coniunctis & diuisis. Apud re-
 centiores multa, vt in eo tractatu qui de conse-
 quentijs inscribitur, sed illa prolixiora fortē quàm
 vtiliora. Illud longe necessarium ad dicendū locorum vim
 omnem rationemq; percipere.) Vis locorum (vt supra
 admonuimus) animaduertitur ex maximis illis
 Boëtianis, quas ipse singulis locis apposuit. Sunt
 autem propositiōes quædam indubitatae ac adeo
 certæ vt ipsæ probatione non egeant, atque ob id
 enthymematis ex locis ductis tantum cōfirmari
 dis adhibentur. Ex his cernere licebit, quid ex quo
 sequatur: quare in disputandi vsu ac indicando ne
 quaquam negligendæ sunt. Nam si cum proteruo
 agas altercatore, ad has sæpe vt sacram anchorā
 confu-

Consequen-
 tia.

Maxime in
 locis diale-
 cticis.

confugiendum est: vt si huius enthymematis, no-
cet ruditas, prodest igitur eruditio, negetur conse-
quētia. Vnde erit probatio præterquam ex ea ma-
xima quam Cicero tradidit, contrariorum contra-
ria sunt consequētia, quod veluti principium erit
eius probationis. Et Fabius in loco generis & spe *Libro v.*
ciei huiusmodi maximas annotauit. Omittuntur
à Rodolpho Agricola, quoniam ad inuentionem
nihil faciunt, sunt enim ad iudicandum inuentæ.

Nec solum enthymematicum facile reddat. (ὁ βυρρανοκρίτης ενθυμηματικόν)
est quæ vulgo ac barbare discursuum vocat, hoc
est, solers, acer in argumentationibus, & in cōmi-
niscendis probationibus felix. Est autem hoc præ-
cipui dialectici officium. Quod autē à Trapezun-
tio dicitur, huiusmodi est, locos dialecticos nō so-
lum hoc efficere, vt prompte faciliter q̄ inuenia-
mus, sed etiam magna ex parte conferre ad iudi-
candum & dispiciendas vires argumentationum
dialecticarum. *Terminos questionis sic diligenter consi-
dera.* Ex Rodolpho Agricola satis liquet omnī
differenti propositā esse quæstionem, id est, dubiā
sententiam. Nam rebus de quibus nemo ambigit,
probationem non quæris. Admonet autem Tra-
pezuntius quæstionis terminos esse intuentos.
Quod vt clarius intelligat, primū meminerimus *Terminū
questionis.*
oportet, eosdē terminos esse cōclusionis seu cōse-
quentis in enthymemate & in omni probatione
tam dialectica q̄ rhetorica, & quæstiois. Solo cū
esse rendi modo differt à cōclusionis quæstio. Vt
hui⁹ enthymematis, alteri⁹ felicitate torquet, igitur
nō est beat⁹ inuidus, q̄stio foret, an inuid⁹ sit
beatus: cuius termini sunt subiectū & p̄dicatū in-
uidus & beatus, qui etiā cōsequētis termini sunt.

Hi dein-

TRAPEZVNTII

Hī deinde cum medio, eo videlicet quī fuit in antecedente nec in consequente repetitus est, confertendi sunt, videndumque qua ratione cum maiore ac minore medius conueniat, hoc est, siue illius genus, diffinitio, species, & cætera: vt in prædicto enthymemate: inuidus alterius felicitate angitur igitur non est beatus, argumentum seu medius terminus est, angitur rebus alterius, id si cum avaro conferatur est illius finitio, sin cū beato, repugnās. Erit igitur rata enthymematis consequētia ex loco diffinitionis: Cuius est ea in probando vis, vt à quo diffinitio remouetur, ab eodem dimoueatur definitum, Quare si angitur rebus alterius in beatū cadere non potest, nec proinde in beatū inuidia, seu ex loco repugnantium, repugnantia enim sibi mutuo non conueniunt, Sed hæc forte argutiora sunt, illud autem longè necessarium ad dicendi facultatem, quæstionis terminos per locos dialectici cos ducere, quemadmodum Rodolphus secundo

De locis. libro dialectices, locis aliquot ostendit, Vt genera, species, differentias, propria.) Capita locorum summam recenset eo fere ordine, ac iisdem nominibus, quibus idē author libro tertio rhetorices suæ fusius eos docuit. Nos, vt lectori specimen tantū artis huius indicaremus, singulis exēpla aliquot subiicimus, longior tractatio aliunde quaeratur. A genere itaque argumenta ducimus ad firmatiua ac negatiua hoc pacto: Si dialectica ars est, discitur exercitatione. Item, non est virtus in homine, igitur neque continentia. Maxima est: de quo genus

Genus. negatur, de eodem & species & inferiora omnia.

Species. A specie ad genus affirmatiue sic: Est consul, igitur magistratus: continentia est, igitur virtus. Maxima

ma cui species tribuitur eidem genus. *Differentia Differentiæ*
 est qualitas qua rerum species inter se differunt. Ex
 ea argumentum sumitur in vtrancq; partem, vt Py-
 gmaei ratione vtuntur, igitur homines sunt, eadẽ
 carent Satyri, igitur homines non sunt. Maxima
 huius loci eadẽ est cum loco finitionis. A proprio
 argumentum est perinde atq; a differẽtia: veluti, *Proprium.*
 si tyrannicidæ proprium est ciuitatem liberare ty-
 rannide, Brutus tyrannicidæ est, liberauit enim ci-
 ues tyrannide. Maxima hic eadem cum loco supe-
 riore. Accidentia sunt, quæ alij inhærentia vel ad- *Accidentia.*
 hærentia, alij adiacentia vocant, Cicero adiuncta.
 Hinc argumẽtorum magnã copiam & maior varie-
 tas, ob id quam rationem habeant probandi, dici
 facile non potest, nec vna lege omnia possunt cen-
 seri. Sumitur autem argumentum ab accidẽtibus
 quando ab eo quod subiecto inhæret probatio du-
 citur. Sic Aristoteles colligit solem non esse igneum
 quod colorem habeat non igneum, nec reliqua a-
 stra esse ignes, quoniam calida non sunt. Et alibi:
 Vanum esse commentum de mundi concentu,
 quod orbis illi sonum edere nequeant. A diffinitio *Diffinitio.*
 ne argumenta sumuntur in vtrancq; partem, vt si sa-
 crilegiũ est a loco sacro quippiã surripere, sacri-
 legus est qui deorũ delubra spoliat. Itẽ negatiue:
 Si summum bonum est quod per se expetitur, o-
 pes quæ alterius gratiã expetuntur, summum bo-
 num non sunt. Maxime huius loci modo memini *Partes.*
 mus. Patrium multiplex est conditio: aliæ enim
 sunt integrantes, ex quibus tale argumentum est:
 Tecto caret ac pariete, igitur ædes non sunt. Aliæ
 sunt substantiales ex quibus sic colligimus, anima
 caret igitur animal non est, id ex forma est. Item

TRAPEZVNTII

ex materia: Utinam ne in nemore Pelio cecidissent abięgnę ad terram trabes, non esset facta illa nauis Argo. Affirmatiuum argumentum tantum verissimile est: Ut habent Indi aurum, habens ferrum, quare nec moneta nec armis carent. Maxima est, si partes desunt, integrum esse non potest. Notę sunt rerum vocabula, quę ab Aristotele *συνετα* dicuntur, & ab alijs etymologia, quam Cicero notam & notationem transfert, originationem Fabius: Rodolphus nomen rei. Hinc probatio erit, si ex vi vocis argumentum sumitur: veluti si quis Solem solum inter astra lucere dicat, aut astra ignes esse a nomine æther, quod si ab *αἴθερος* est vt dixit Anaxagoras, incędium significat. Verum hęc argumenta urbanitatis aut ridiculigratia sæpius adhibentur: vt si quis dicat (quem admodum apud Aristotelem est) in eum cui sit nomen Polus, semper tu polus es, mutabilem enim significat. Aut si quis leges quas Draco tulit, non hominis, sed draconis esse dicat. Maxima est interpretatio nominis & nomē ipsum, eandem vim habent. Antecedentia sunt, quę rem quampiam necessario aut verissimiliter antecedunt, vt curacionem morbus, pugna victoriam, partum concubitus, consuetudinem, colloquia & congressus, eadem odium, eruditionem, labor, vigilia. Huiusmodi in omni quęstione diligēter cōsideranda sunt. Ducimus autem argumenta a consequenti ad antecedens necessaria affirmatiue, vt si cinis relictus est incendium præcessit, si eruditio studium, si cędes, odium aut ira fuit, si poenitentia errorem fuisse oportet: Si ab Apostolis hominibus peccata re-

Note.

Antecedentia.

Consequentia.

ca re-

ta remittebantur, confessionem delicti præcedere oportuit. Ab antecedentibus ad consequentia argumentum affirmatiuum non semper necessarium, negatiuum fere semper: vt error non fuit, igitur nec poenitentia, affirmatiue non sequetur nisi verisimiliter. In ijs quæ tempore antecedunt & consequuntur: Maxima est, si consequentia sunt, præcessit aliquid. Quæ vero naturali ordine inter se referuntur, vt superiora & inferiora, eam habent maximam quam genus & species. Verum hic locus & si per omnes alios dispersus est, non erit tamè inutile sub hoc nomine aliquando argumentum querere. *Causa* Causa est cuius vi aliqd euenit, & sunt quatuor: materia & forma quæ pertinet ad locum partium, efficiens & finis quæ sunt huius loci. Ab efficiente negatiuum argumentum necessarium est, vt non fuit exercitus, igitur non est commissa pugna. Telo ac ferro caruit, igitur hunc non occidit, affirmatiuum non semper necessarium, vt si artifex sit, opus proinde esse non sequitur. A' sine autem huiusmodi *Finis* sunt:

Quò mihi diuitiæ si non conceditur vti? Finis enim diuitiarum vsus est. Et, si beati fieri nō possumus, quid virtutem sequimur? Et, si disci nequit adolescentia, frustra homines discunt dicendi præcepta. Huc spectant ea quæ ab utili & honesto sumuntur. Maxima est, vnāquamque rem à causis esse spectandam. *Effecta* Effecta sunt quæ à causis oriuntur, vt à sutore calceus, à pictore pictura, ab arbore fructus, à parente proles, à doctore discipulus. Hinc argumenta sunt huiusmodi

TRAPEZVNTII

di: bonus parēs, quia bonus filius, mali corui, malū
 ouum, & cætera. Maxima est, causas ab effe-
 ctis non separari. Coniuncta sunt, quæ vt plurimū
 accidere solent, vt pallor ægritudini, morbus sene-
 ctuti aut morum difficultas, cædi iurgium, contē-
 ptio, inuidia, odium. Ab his coniecturalia sunt ar-
 gumenta: vt si laborare eum dicamus qui crebro
 suspirat, illum occidisse qui pridie cum occiso ini-
 micas habuit contentiones. Sunt huius loci signa
 verisimilia, vt amat qui osculatur, & necessaria, vt
 viuit qui spirat, à Rodolpho contingentia hæc di-
 cuntur. Spectant etiam huc, locus, tempus, conne-
 xa. Maxima est, ex adiunctis adiuncta debere per-
 pendi. Paria, maiora, minora, vno nōmine compa-
 rata dicuntur. A pari huiusmodi argumentū est:
 Si imperator aliquando vincitur, cur non etiam
 orator? Arte eligitur gubernator, igitur & magi-
 stratus: & si vobis locare turpe non est, nec nobis
 cōducere. Maxima est, æqua paribus conueniūt:
 A maiore argumentum ducitur, cum id quod mi-
 nus est infertur: qui sacrilegium facit, faciet et fur-
 tum: si ne dñi quidem omnia sciunt, quo pacto ho-
 mines? Maxima, quod in maiore non valet, valet
 nec etiam in minore. Ducitur argumentum à
 minore cū id quod maius est infertur, vt qui fur-
 tum facere noluit, hunc sacrilegium commissurū
 putas? & an tibicines ij qui fidibus vtūtur, suo nō
 multitudinis iudicio, cantus numerosq; moderan-
 tur, vir sapiens qui multo arte maiore præditus,
 non quid verissimum, sed quid vulgus velit exqui-
 ret? Item apud Comicū

Hic tam paræ consuetudinis

Causa, huius mortem fert tam familiariter:

Quid

Quid si ipse amasset, quid mihi hic faciet patris
 Maxima est, quod valet in re minore, valet quoque
 in maiore. Contraria hic accipies omnia opposi- *Contraria,*
 ta, præter relatiua. Ducuntur ab his argumenta,
 quæ sola rhetores enthymemata vocant propter
 excellentiam, vt illud: Cum fatentur satis magnâ
 vim inesse vitijs ad miseram, non fatendū est ean-
 dem vim inesse virtuti ad beatam vitam: et apud
 Aristotelem: Si bellum horum malorū causa est,
 per pacem emendabimus. Si quod scis prodest,
 quod nescis obest. Maxima est, contraria contra-
 rijs conueniunt. Repugnantia sunt, quæ nec co- *Repugnantia,*
 hære, nec eidem conuenire possunt. A' contra-
 rijs differunt quod horū vnum vni duntaxat ad-
 uersum est, hic plura vni, aut vnum pluribus, vt
 ebrietas continentix studio, vigilijs labori repu-
 gnat. Ab his argumentamur negatiue, vt si aua-
 rus est, nō comestatur. Si voluptuarius, literarum
 studiosus non est. Si inimicus, non prodest. Si di-
 es, non sunt tenebrę. Maxima propositio huius lo-
 ci est, vni repugnantia non conuenire, nec cohæ-
 rere. Vt, inquam, omnia hæc, quæ intrinsecus sunt aspici-
 (s) E' locis quos huc vsque Trapezuntius recen-
 suit ducuntur argumenta artificialia, quæ arte ac
 ingenio differentium excogitatur, dicuntur, que
 à Cicerone in eo ipso de quo ambigitur hære.
 Quare Trapezuntius huiusmodi locos intrinse-
 cus rem aspicere dicit. Quod quidem cum Rodol-
 pho non pugnat, apud quem illi ipsi quos hic Tra-
 pezuntius intrinsecus hære dicit, diuiduntur in
 internos & externos. Nam Ciceroni & Trapezun *Argumenta*
 tio interna dicuntur, quæ ex ipsa causa ingenio di- *aut ex ipse*
 centis finguntur. Quæ vero aliunde adferuntur, *questione*
 vt sunt

TRAPEZVNTII

*nascentur aut
sumuntur fo-
ris.*

*Inartificia-
lia maiorem
auctoritatem habent.*

Iacobi v.

vt sunt testimonia, preiudicia, fama, rumores, top-
menta, iusiurandum, probationes sunt *ἀνθρώπων*, id
est, inartificiales, non quidē ob id quod arte tra-
ctari non possunt, extenuantur enim aut ampli-
ficantur artificio: sed si desunt à differētibus ea ex-
cogitari non possunt, atq; ob id Ciceroni & Tra-
pezuntio extrinsecus hæere dicuntur. Quemad-
modum si Helenam quis longe pulcherrimam
esse asserat, quod dei filia, quod per tot discrimi-
na terræ maris que Paris ad eam rapiendam pro-
fectus sit, quod tot Græcorum principes tot co-
pijs, tot classibus, repetitum venerint, decēnalem
obsidionem sustinuerint, artificiales erunt pro-
bationes. Ex locis enim causarum & destinato-
rum qui intrinsecus sunt, hoc est, cum re coniun-
cti, dicuntur. Quod si (vt apud Isocratē est) pul-
cherrimam esse dicas quoniam Theseus ita iudi-
cauit, inartificiale est, id est, aliunde extra cau-
sam assumitur. Habent autem inartificialia illa
longe maiorem vim, præsertim si magnæ autho-
ritatis virorum aut deorum fuerint testimonia:
vt de Socrate. Si quod sapiens fuit dicere velis, for-
tius erit, quoniam ita iudicavit Apollo, quàm si
cum philosophiæ continenter operam dedisse di-
cas. Sic in sacris, quod confitendum sit, efficaci-
us erit, quoniam ita Iacobus apostolus præcepit,
quàm si dicas, hominibus remittebantur pecca-
ta, confitebantur igitur. Prolixius hæc recensui-
mus, quo studiosis aditum qualemcunq; ad dia-
lectices usum patefacere mus. Argumenta igitur
omnia aut foris assumuntur, vt hoc verum est, di-
xit enim Marcus Cato: aut in rebus sunt, vt bo-
nus est, quoniam boni parentis filius. *Nec te quo-
nitiam*

niam res est ardua deterreat.) Ab utilitate ac facilitate
 te locorum brevis commendatio est. Summam
 enim utilitatem dicendi eleganter, ac inveniendi
 expedite cum ea facultate cōiunctam, quam dat
 exercitatio, continent. Ut enim usus legendi le-
 ctionem paulatim reddit faciliorem, ac emen-
 datiore, paulo'que post absolutam. Sic crebra
 locorum usurpatio facit, ut illi ipsi loci qui qua-
 stionibus explicandis aptiores sunt, vltro sese offe-
 rant. Nam quemadmodum qui literas sciunt.) Aptā simi-
 litudo sumpta ē literis: Nam ut argumēta omnia
 infinita ē locis sunt, ita literis nō amplius xxiii.
 vnaquaq; vox cōtinetur. Quintiā Aristoteles lo-
 cos argumētos, seu (ut ipse loquitur) enthymema-
 tum II. Rhetoricorū vix. sicut vocat, q̄ nomine quoq;
 literas significant Græci. Est autē (ut videtur) hoc
 simile desumptum ex secundo libro Ciceronis de
 Oratore, vbi de inveniēdo disputatur, quo loco
 sic Antonius ait: Ac tibi sapienter monēti L. Cras-
 se libenter assentimur, ut singularum causarum
 defensiones, quas solent magistri pueris tradere,
 relinquamus, aperiamus autē ea capita, vnde oīs
 ad omnem causam & orationem disputatio duci
 tur: Neque enim quoties verbum aliquod scriben-
 dum est, nobis toties eius verbi literæ sunt cogita-
 tione conquirendæ, nec quoties dicenda causa
 est, toties ad causæ seposita argumenta reuolui-
 nos oportet, sed habere certos locos, qui ut literæ
 ad verbum scribendum, sic illi ad causam expli-
 candam statim occurrant. Omnes igitur loci unde ad
 syllogismos medium queritur) Eisdem locis oratores
 vtuntur quibus dialectici. Quare qui rhetorica tra-
 ctant hos etiā exponūt: ut Cicero libro secūdo de

TRAPEZVNTII

oratore, & Fabius libro quinto. Aristoteles quoque libro secundo. Quod vero alios quosdam personarum addunt, & quas circumstantias vocant, quod sub ijs nominibus argumentum aliquoties inuenitur citius, id factum est. Cæterum natura ab his quos ante recensuimus discreti nō sunt. De qua re latius videatur Rodolphus circa finem libri secundi. Non enim aliud perfecti, aliud imperfecti syllogismi medium.) Medium dicitur argumentum & instrumentum faciendæ fidei, quoniam duo illa, quæ Aristoteles τὰ ἄκρα, id est, extrema vocat, coniungit: est que semper si syllogismo vti velis, medium terminus. Nam sicut in re parum cognita ratiocinari oportet absolutius.) Si argumentum huiusmodi fuerit quod non satis quale sit (nisi omnibus suis partibus diligenter ac fusa rationibus confirmacionibus que aperiatur) intelligitur, syllogismo Fabio autore vti nefas non est, vt amplissima illa ratiocinatio apud Ciceronem multis partibus tractata, in principio refutacionis pro Milone: Quod si duodecim tabulæ, & cætera, vsque ad eum locum: Est ergo hæc iudices: quam rem Fabius animaduertit libro quinto capite vltimo. Sic in re aperta propositionum altera fastidium parit.) Ad eundem modum Aristoteles secundo Rhetoricorum. Non enim, inquit, sumentem aut longe, aut omnia oportet colligere. Nam alterum propter prolixitatem obscuritatis est, alterum quoniã ea quæ manifesta sunt, dicuntur, nugationis est. Et paulo post: Si quid eorum perspicuum fuerit id dicendum non est: vt quod Milo recte fecerit, satis erit dicere oratori: quoniã vim illatam repulic. Quod autem vim à se repellere liceat, auditoribus relinquere.

Medium.

Libro v. cap. v.

quendum est, ex se enim hoc adferunt. Sed cum
 tribus constet ratiocinatio propositionibus.) Syllogismus
 imperfectus aut propositione, aut assumptione
 cum conclusione constat. Quod si in antecedente
 & consequente idem fuerit subiectum, deesset
 propositio maior, si idem prædicatum, minor.
 Verum quod Trapezuntius admonet, spectandum *Vtra propo-*
 esse ex vtra potius propositione colligendum sit, *sitio omitem*
 mediocris erit iudicij. Quis enim non videt huius *da in enthy-*
 consequentis: Ego hominem non occidi, hoc po- *memate.*
 tius fore antecedens. Quo tempore hic occisus
 est ego in provincia sui, quam illud: Qui in pro-
 vincia fuit, eo die hic cædem facere non potuit.
 Ob id hic nõ tam canone quam iudicio opus est.
 Veriorem enim aut certio rem præponendam
 non perpetuo verum erit. Ad hæc quoniam simplicis
 conclusionem consequens alterius consequentis fit antecedens.)
 Recenset obiter eam argumentandi formam,
 quam Græci *συντεταγμένον κλίμαξ* vocant, Latini a *Συντεταγ-*
 ceruum & gradationem. Ea est argumentatio in *κλίμαξ.*
 qua multa sumuntur, vt ex primo inferatur secun- *Gradatio.*
 dum, ex secundo tertium & ita deinceps, vt quod
 omnium postremum est, cum primo coniunga-
 tur, seu dum continuo prioris propositionis præ-
 dicatum, aut annexum, sequentis sit antecedens
 aut subiectum: vt apud Ciceronẽ quinto Tuscu-
 lanarum Quæstionum. Atque omne bonũ læta-
 bile est: quod autem lætabile, id prædicandum:
 quod autem tale, id gloriosum: si gloriosum, cer-
 te laudabile: quod autem laudabile, profecto eti-
 am honestum: quod bonum igitur honestum. Vt
 des hic postremum cum primo coniunctum? Fit
 etiam vbi conclusio non apponitur, vt:

TRAPEZVNTII

Vilius argentum est auro, virtutibus auro. Tradidit hanc argumentandi formam Aristoteles in predicamentis: Quando alterum de altero, & cetera: notus enim locus est. A syllogismo differt, quod hic si perfectus est tribus partibus tantum perficitur, gradatio certo numero non astringit. Numeratur etiam inter ornamenta sententiarum huic argumentationi non multum ab similibus: ut Africano virtus gloria, gloria æmulos, æmuli mortem pepererunt. Quam autem paulo ante huiusmodi argumentationes *συσπύλας* etiam vocari diximus: meminere tamē puer apud artium scriptores *συσπύλας* argumentationem esse superiori non nihil diuersam, videlicet cum paulatim addendo aut minuendo nusquam sisto, sed probo nec effici quicquam, nec destrui. De hoc sic est apud Ciceronem in secunda quaestione Academica scriptum: Genus illud minime in philosophia probari solet, cum aliquid minutatim aut gradatim additur aut demitur. Soritas hos vocant, qui aceruum efficiunt vno grano addito. Huius exemplum erit si quaeratur, septem multane an pauca sunt? Si pauca dixeris multane erunt: si vnum addideris: deinde si alterum, si tertium & ita deinceps ad quemuis alium numerum. Quod si multa dixeris septem: paucae erunt si vnum detraxero? & sic deinceps, ut nec quantumuis magnum numerum multa, nec quemlibet paruum pauca esse dixeris. Sic quantum addendum aut demendum fit, ut diues, pauper, clarus, obscurus dicatur aliquis, aut multa pauca, magna parua, longa breuia, lata angusta, quando dicantur, certum non habes. Captiosa igitur argumentatio *συσπύλας* est quemadmodum Crocodelites, Ceratine, Dilemma,

ma, antistrephon, & id genus relique captiuecule.

Quos incidit explicita oratio.) Perstat in metaphora: Nervus em dixit quibus incidit, apte redditur.

Docet vero Cicero hanc eandem sententiam libro 1. Rhetoricorū, & de Oratore libro 11. post tracta-

tionem locorum. Vt in epistola ad Plancium Senatus non est, & cetera.) Locus est libro decimo epistolarum

in ea, quæ incipit: Et si reipublicæ causa. Meminimus autem supra enthy memata sæpe sic efferi,

vt quod probandum sit, primo ponatur loco, de in subiugatur ratio, quod si inuertas forma erit sim-

plicis conclusionis, vt: mirabiliter populus vniuersus, & cetera. Igitur Senatus non est tibi amicitior

quàm tota ciuitas. Verum nisi pro cõfesso habere-

tur à Populo Romano illum amari, qui tempus publicam liberare vult & potest: dein, Plancium eum esse virum, propositi non videretur satis accõmo-

data esse ratio. Sed inuenta implicite atq; inuolute con-

scripta.) Inuenta seu argumenta tacite aliquoties ac breuissime orationibus inseruntur, aliquando

vero argumentationes expolitione, quo argumẽti vis fufius tractata cerni queat omnibus suis par-

tibus latissime explicatur, vt: Turcarum irruptiones semper timeamus quandiu incolumes sunt,

oportet: aut fractis eorum copijs summa vi eos cõfinitio profligare debemus. At metum Barbarorum hominum cum possumus nõ sustollere, nõge

stultissimũ est. Quare, nisi stulti esse velimus, extremis nostrorum viribus semel exterminabimus

gẽtem tam Barbaram. Hoc sic simpliciter eloqueris. Quoniã perpetuum impetum eorū sustinendũ nõ putamus, aduersum eos pugnemus: aut breui-

us: Aduersus Turcas ne amplius nobis timori sint,

TRAPEZVNTII

pugnandum est. *Quod tamen non in omnibus.*) Clausulam hanc superesse opinor, aut aliud quippiam deesse. Siquidem cum eo quod sequitur non satis quadrat: Vniuersa enim, inquit, in quibus aliqua probationis vis est, ad syllogismum predicatoriū possunt reduci, quod ea argumentationum dialecticarū regula sit. Qua de re plura vide apud hūc ipsum libro tertio Rhetorices.

DE DIFFINITIONE ET DIVISIONE.

Nunc de diffinitione ac diuisione cōiunctim pauca dicamus. Nam ita se habent, ut alter alterius egere uideatur. Nec enim nisi qui re cta distributione usus est diffinire se unquam intelliget: nec unquam recte distribuere poteris, nisi quid sit quod distribuendū est, cōscripseris.

Diffinitio est coactæ in se atq; cōplicitæ rei breuis atque absoluta explicatio.

*Diffinitio-
nū quatuor
genera.*

Diffinitionum quatuor genera: Substantiale, describens, per partitionem, per diuisionē. Nam qui plura faciunt,

faciunt, ea connectūt quę aut ad hæc facile reducuntur, aut leuiora sunt q̄ ut definitiones appellari possint.

Substantialis diffinitio est oratio quę id quod diffinitur, quid sit explicat, breuiter, & absolute cōplectitur.

Per partitionem diffinitio, est oratio quę per enumerationem partium breuiter & absolute aliquod totum ostendit.

Per diuisionem diffinitio, est oratio quę specierum disiunctione breui ac absoluta genus aliquod ostendit.

Diuisio alicuius in partes suas est distributio, eius duo sunt genera: V. *Duo genera diuisionum.*
num, quod per se rem aliquam distribuit: alterum, quod per accidēs partitur. Prioris rursus tres sunt species.

Generis in species, quę propriè dicitur diuisio, ut animal hoc rationa-

le, illud irrationale: differentiæ etiã formæ specieiq; nomine cõplectimur.

Totius in partes, quam partitionẽ propriè possumus nuncupare, ut domus in fundamẽtũ, in parietes, tectũ.

*Diuisio per
accidens.*

Vocis in significatiões, quæ distinctio appellatur, ut canis uel piscis, uel terrestre animal uel sydus.

Posterioris itidem tres sunt modi quo substantiã quæ subiicitur, per accidẽtia partimur, quæ subiecti in accidẽtia diuisio dicitur, ut hoim alii pii, alii impii. Quo accidẽtia per substantias, quã accidentis in subiecta nominamus, ut omniũ quæ expetũtur alia in corpore, & alia in anima sita sunt.

Extremus, accidentis est in accidẽtia distributio, ut candida omnia uel dura sunt, uelut lapides albissimi, uel liquentia, ut nix. Hęc accidentis in accidẽtia diuisio sola in alterutrum separatur.

ratur, ut eorum quę dura sunt, quędā
 alba sunt, ut lapis Parius, quędam ni
 gra, ut terebinthus. Et rursus eorum
 quę nigra sunt, alia dura, ut ebenus, *Canon diu*
 alia liquentia, ut pix. His ita dictis cō *isionis.*
 muniter, illud mihi præcipiendū ui
 detur, diuisionem generis, & eam quę
 secundum accidens est, in opposita
 semper fieri, & cum oppositionis spe
 cies quatuor sint, cōtraria comodissi
 me omnium adhiberi, cōtradiçtoria
 etiā, & quę per priuationē & habitum
 dicuntur, non esse abiicienda, quę
 uero relatiuè opponūtur, si rem per
 se diuidamus, nullum habere locū:
 si per accidens non omnino negli
 genda. Dicimus autē homines alios
 dominari, alios seruire. Item omnē
 diuisionē (ea excepta quę uocem in
 significationes distribuit) nil oportet
 re plus minus' ue continere.

TRAPEZVNTII

Nunc de diffinitione ac diuisione coniunctim pauca dicamus.) Plato vniuersam dialecticam partitur in diuisiuam, definitiuam, & analyticen, id est, resolutoriam, quarum duæ priores ad thematis simplicis, vltima ad compositi thematis explicationem pertinent. Est autem diuidere ac definire vniuscuiusq; doctoris in sua professione. Nam quid planū aut solidum, seu quid circulus, axis, diagonus geometra dicet: quid absis, apogium, aspectus trigonus, aut tetragonus, aut quid Pleiades, Hyades, astarturusue sint, nemo nisi astronomus.. Sic scriptor moralis, quid virtus, quid vitium. Verum dialectici tantum tradere canones ac leges, quibus oportet omnem diffinitionem, ac diuisionem perficere: locos etiam ostendere vnde & diuisiones & definitiones petendæ sunt. Vt si quid voluptas sit quæ ratur, monebit dialecticus hic primo loco generalius quiddam quærendum, genus nimirum, deinde aliud quo res genere similes, sed specie differetes secernantur. Quæ vero illa sunt non est huius artificis scrupulose perquirere. Diffinitio est coactæ in se rei atq; complicatæ absoluta explicatio.) Metaphora est in vocabulis coactæ ac complicatæ. Nam quod definitur, in se conuolutū & conclusum vna tantum voce ostenditur. Quod si oratione ea res, veluti vestis aut pugnus complicatus aperiat, definiri dicitur: vt idem est homo, & animal intellectuale mortale scientiæ rationis, quæ capax: sed illud veluti manus in pugnum contracta, hoc vt ea quæ in digitos diducta est. Nam qui plura faciunt, ea connectunt.) Enumerant Boëtius & Georgius Valla, Victorinus, & alij nonnulli definitionū formas lōge plures, in quibus si qua sunt quæ

Diffinire
cuius sit arti
ficis.

Coactum.
Complica-
tum.

que ad nostrū institutū facere videntur nō negli-
 gemus. *Substantialis diffinitio est oratio quæ id quod diffi-
 nitur.*) Hanc *ὁρισμῶν* Græci, Scholæ essentialē
 vocant. Legebatur autem hic definitum, atq; sen-
 su, nos definitur rectius legendum putamus. Sic
 enim à Cicerone dicitur: *Definitio est oratio quæ
 id quod definitur, quid sit explicat.* Vocat autem
 Aristoteles *ὅτι* & perfectam rei essentialē, quæ ge-
 nere ac differentia explicatur: Latinorū nonnulli
 quidditatē vocāt, quorū est Hermolæus Barbarus.

Per partitionem diffinitio est oratio.) De duabus his de-
 finitionum formis vide Ciceronem ad Trebatium.
 Differunt autē divisio & partitio, quod species & *Partes.*
 partes, integrum & genus. Sunt vero partes velu
 ti membra, vt caput, humeri, brachia, manus, pe- *Species.*
 ctus, latera, crura, pedes. Species autem sunt (vt a
 pud Ciceronem est) formæ quas *ἔσῳ* Aristoteles
 & Plato *ἔσῳ* vocat, vt iustitia, prudentia, species
 virtutis sunt. Confunduntur tamen specierum &
 partium nomina, ac proinde diuisionis & partitio-
 nis. *Vocis in significationes.*) Hanc partiendi formam
 Rodolphus nō satis bene diuisionis vocabulo no-
 tari scribit, quod scilicet ineptū sit, si dicatur: Tau-
 rorum, alius mons, alius animal, alius sydus. Cæ-
 terum Ciceronem aliquoties diuisionis vocabulū
 vsurpasse videbis, si quādo vocis cuiuspiam signi-
 ficata enumerat. Est & apud Platonem diuisio in
 res significatas quod & Alcinoüs Platonicus an-
 notauit. *Quo substantiam quæ subicitur per accidentia
 partitur.*) Huiusmodi sunt ferè omnes diuisiones
 quas Rodolphus Agricola ex pluribus locis dial-
 ecticis quærendas docet. Secundus modus est quo
 accidens quodpiam per subiecta diuiditur cuius
 etiam

TRAPEZVNTII

etiam Rodolphus meminit. Et adiacentia, inquit, per subiecta, ut feritas, alia avis, alia serpētis, alia reliquarum beluarum. Apud philosophos non in frequens est hoc diuidendi genus. *Hæc accidentia in accidentia diuisio sola, in alterum commutatur.*) Ex Boetio id sumptum est. Sic enim ait in libro de diuisione: Sed huiusmodi diuisio vicissim semper in altera permutatur. Possumus enim dicere: Eorum quæ dura sunt, alia nigra sunt, alia alba. Et rursus: Eorum quæ liquida sunt, alia alba, alia nigra. Significatur autem posse in hoc genere diuisionis diuisum & illius contrarium, per eandem differencias diuidi: ut si album per durum ac molle sit diuisum, poterit & nigrum. Deinde singula mēbra in diuisum ac illius oppositum rursus posse commutari: ut si durum per album & nigrum diuisum sit, tam album quàm nigrum in durum & molle possunt diuidi. *Quædam nigra, ut terebinthus.*) Terebinthi meminit Plinius libro decimo tertio, capite sexto. Arbor est ligni nigri eximij splendoris & fidelis ad vetustatem. Ebeni autem meminit idem libro duodecimo capite quarto: Est & huius materies solidissima, ut vel igne absumi vix queat, splendoris nigri & sine arte protinus iucundi. Nigrum autem habere solam Indiam testatus est poëta:

Terebinth⁹

Ebenus¹

Sola (inquit) India nigrum fert ebum.

Pariū marm^r
mor.

Quædam alba sunt ut lapis Parius.) Marmor intelligit ex Paro insula, quæ vna Cycladum est circa Delum & Siphnum, authore Plinio & Ptolemaeo. Laudatur ex ea marmor quod alio nomine *m. Varro* lychniten vocatum scribit: quod ad lucernas in cuniculis cæderetur.

Verum

Verū cum uocē in sua significata
distinguiamus, ea cōplecti nonnunq̄
sufficiet, quę ad rem nostram faciūt.

Est autem omnis distinctio duplex: *Distinctio.*

Nā aut unius ac simplicis ē termini
quę distinctio æquiuoci dicitur, aut
orationis, quam *ἀμφιβολία* Græci, nos
ambiguum dicimus, ut:

Aiote Aeacida Romanos uin-
cere posse.

Ambiguū adiectione termini, uel
mutatione orationis, aperiendum.

Æquiuocū si institutiōe æquiuo-
cū est, ad grāmaticos cōfugiendum.

Dicimus aut æquiuocū, quod nec ac
centu, nec aspiratiōe, nec genere, nec *Æquiuocū.*
orthographia, nec numero distingui
potest.

Sin modis quibusdam ad multipli-
ces uariasq̄ res terminus applicari
potest, aut ex se solo, aut ex adiuncto
potius

TRAPEZVNTII

potius huiusmodi uim habere dicitur. Primi distinctio, non unius doctrinæ: Multa enim aliter physicus, aliter primus philosophus, aliter dialecticus, aliter orator exponit. Quæ obrem insanire mihi uidentur nonnulli, qui adeo rudes atq; indocti sunt ut audeant asserere dialecticum æquiuocationem effugere non posse, nisi singulorum uerborum uim ac potestatem optime nouerit, quæ à grammaticis traditur: quam si apprime tenuerit, æquiuocis ipsum implicari non posse. Raro enim & penè nunquam multiplici significatione uerbi dialecticus aut decipit, aut decipitur. Modi ergo quidam sunt qui etiã eos ipsos qui ratiocinantur, fallunt, quæ eos distingueret, unius non esse disciplinæ Aristoteles ostendit, qui multa in physicis ut naturalis, q̄ multa in

Modi significandi.

ta in prima philosophia ut metaphisicus, multa in ethicis ut moralis, nonnulla in dialecticis ut logicus distinxit.

Verum ut quale sit quod diximus pateat, exemplis utamur. Infinitū dicimus, cuius terminum inuenire nō possumus, unum ergo significat, sed tamen alio quodā modo continuū, alio discretū, infinitū dicimus. Et hoc quidē appositione, illud diuisione infinitum asserit Aristoteles. Tempus autem utroq; modo (quod si quis continuū non diuisionis termino, sed magnitudinis infinitum fingit) non diuisione solum, uerum etiam appositione infinitum dici posset.

Item, unum in physicis quidem Aristoteles continuo dicit, ut linea una, indiuisibili, ut punctus unus, ratione, ut uinum, uappa. In quinto pri-

TRAPEZVNTII

mae philosophiae secundū se, & secundum accidens unū distinguit. Eiusq; quod unum secundum se est, multos subiicit modos, ac dialectici numero, specie, genere (ut Cicero, homo, animal) unum dici perspexerunt. Ita cum unum sit quod à ceteris seiunctum sit, ipsum secundū unum quod indiuisibile est, hac una eadēq; significatione semper dicit, modus uariatur.

Alterum modum multiplicis diximus, cum nō ex se, sed ex adiuncto terminus adeo uariis atq; multiplicibus modis sumitur, ut non eandē potestatem, sed aliam atq; aliam habere uideatur, ut homo cum dico, quid significet uides, pro quo accipitur, ignoras. Si disputat: aut, si species est, adiunxero, aliter atq; aliter accepisti. Has suppositiones iuniores appellant. Quas si quis penitus tenere cupiat,

Suppositio-
nes.

piat, dialecticos qui ea de re multa & protensa uolumina cōscripserunt, diligēter euoluat. Nobis solum admonuisse terminorum acceptiones ex adiuncto mutari sufficiat. Nam eius rei diligētior doctrina & longior est, & ad usum oratorum affert pene nihil. Viderint etiā ne complura eiusmodi non ad usum, sed ab usum iniecta sint. Quod si quis putauerit in statu legitimo per ambiguum *ἀμφιλογικόν* huiusmodi posse incidere, cum id usum euenerit, dialecticos consulat: nos quoniam raro ac pene nunquam accidere putamus, tam longam atque obscuram doctrinam prætermisimus. Et hæc quæ diximus eò tendunt, ne tu etiam sicuti omnium rerum ignari, ad dialecticas *ἀμφιλογίας* & æquiuocationes, grammaticum putes multa posse conferre.

TRAPEZVNTII

Aequiuocatio. Nam aut unius est ac simpliciter termini.) Est ubi singule voces ambiguitatem faciunt que Græcis *ἑμνυμνίσις* dicitur, recentiores æquiuocationem vocant, quæ do rerum aut personarum pluriūm, vna est appellatio: vt taurus bouis, & in Cilicia mōris, item Syderis quod inter duodecim signiferi orbis signa numeratur secundum, vere cum sole exoriens. Sic Censorius, & ille quoq; qui se Vtica interfecit, diuus est Cato. Est etiam ubi distinctiones alio sensu integræ sunt, alio diuise, velut ingenua, coruinū, armamentum. Apud Aristotelem in elenchis diuisionis et cōpositionis ambiguitas dicitur. Huiusce vocabuli discretionem Rodolphus enumerationem vocat, Boëtius partitionem æquiuocationis.

Amphibologia. Aut orationis, quam *ἀμφιβολογία* Græci nos ambiguum dicimus.) Nascitur etiam ambiguitas ex integro orationis cōtextu quæ *ἀμφιβολογία* à Cicerone, ab Aristotele *ἀμφιβολία* nominatur, quod Fabius ambiguum transfert. Fit autem multis modis: aut per casus, cum infinitum vtrinq; accusatiuum habet: vt, audio Demeam percussisse Lachetem: aut vocum dubia disiunctione, vt:

Quinquaginta ubi erant centum inde occidit Achilles.

Versus Apollinis. Vide Fabium libro septimo & Diomedē libro secundo de figuris. Dico te Aeacida Rhomanos uincere, &c.) Enq; versus est, quo finxit Apollinem Pyrrho regi Epyrorarum Delphis responsa dedisse. Cæterum Plutarchus diligens in primis scriptor huius non meminit negaturq; à Cicerone lib. secundo de diuinatione, & quod Apollo Græcè, non Latine locutus esset, & quod Pyrrhi temporibus desisset versus facere. Est autem Aeacida vocatiuus Græco-

Græcorū consuetudine, à nominatiuo *Acacides*,
 quod *Pyrrhi* patris nomen fuit. *Ambiguum adiectio-*
ne termini, uel mutatione orationis aperiendum est.) Soluitur *Amphibolo-*
 tur amphibologia termini adiectione, quando du- *gie solutio.*
 bicatur vtri antecedentium duorum, sermo subiū-
 ctus sit: vt volo hæres meus det vxori meæ aurū
 quod elegerit. Dubium est an vxor an hæres aurū
 eliget: adiectione soluitur, volo quòd hæres det v-
 xori aurum quod ipse elegerit, aut ipsa. Mutatio-
 ne casuum soluitur, dum ex duobus accusatiuis al-
 ter in ablatiuum vertitur. Ferunt Demosthenem
 eiecisse *Aeschinē*. Soluitur, *Aeschinē* à Demo-
 sthene pulsū aiunt, Tollitur etiam orationis am-
 biguitas distinctione scripturæ, vel mora pronū-
 tiationis, vt moriturus iussit poni statuam aureā
 hastam habentem: distinctione sublaturū dubiū:
 Iussit poni statuam auream hastam habentem. Vt
 de *Aristotelem* in elenchis & *Fabium* in statu le-
 gitimo per ambiguum. *Aequiuocum si in institutione æ-*
quiuocum est, ad grammaticos confugiendum est.) Dicitur *Aequiuocū*
 æquiuocum ex institutiōe, quod plura significat, *duplex.*
 non similitudine quadam aut metaphora: vt ho-
 mo pictum & verum hominem significat, sed ex
 iuxta rebus diuersis absq; vlla cognatione conue-
 nit, quomodo gallus hominem & auem & instru-
 mentum futurum significat genere fœminino.
 Hoc in scholis à casu, illud à consilio æquiuocum
 dicunt. *Dicimus autem æquiuocum quod nec accentu.*) Si
 vox quæpiam in multis significatis adeò sui simi-
 lis sit, vt nulla nota discerni queat, ea æquiuoca
 est, hoc est, vt nec accentu distingui queat, sub q̄
 tempus et tonum comprehendere: vt māiū quod
 pomum, & mālum bono contrariū, non est æqui-

TRAPEZVNTII

uocum: tempore enim differunt. Sic *ēdo* & *ēdo*.
 Item quod tono differt *equiuocum* non est, vt *vē*
re & *verē*, sic pōne verbum, & aduerbium pōne.
Nec aspiratione.) Differt aspiratione *ara* ab *hara*,
ora ab *hora*. *Nec genere.*) Quare *ficus* & *si mor-*
bum & *fructū* significet, non tamen *æquiuocum*
 est, genere enim differt, vt illud:

Dicemus *ficos*, quas scimus in arbore nasci.

Dicemus *ficos*, *Ceciliane* tuos.

Sub genere etiam comprehēde diuersitatem par-
 tium orationis, vt *amor* verbum & nomen. Sic
 mane temporis aduerbium, & imperatiui modi
 verbum. *Nec orthographia.*) Orthographia distin-
 guitur quæstus per diphthongon à quæro & que-
 stus e simplo, à queror. Item *situs*, *citus* & *scitus*.

Nec numero.) Vt *ædes* singulariter pro sacro loco
 & pluraliter pro prophano. Sub numero vero cō-
 prehendere licet casum, vt tribus datiuī casus &
 ablatiuī, à nominatiuo tria, et trib^o nominatiuī ca-
 sus. Etiam declinationem, vt *opus operis* & *opus*
opuntis: *anus* *vetula*, *quartæ*: & corporis obscœ-
 na pars, *secundæ inflexionis*. Horum igitur nihil
 est *ἁμοιβῆς*: siquidem semper nota aliqua pro di-
 uersis significatis distinguitur. *Sin modis quibusdam*
ad uarias & multiplices.) Est aliud homonymiæ ge-
 nus, cum vocabulum nō institutione multa signi-
 ficat, sed ductu quodā in significationē affinem
 transfertur: vt plerasq; voces aliter sumunt diale-
 ctici, aliter physici, aliter mathematici, aliter me-
 dici, aliter alij. Quo sensu à Fabio dictum est, nul-
 lum esse verbum quin philosophis multiplex es-
 se videatur. Fit autem hoc bifariam, aut ex se solo:
 vt virtus à grammatico accipitur, quod nomē sit
 gene-

Libro VII.
 capite X.

generis foeminini, de declinationis tertiæ, id significans quod Grecis ἀπειρὴ. A dialectico verò quod genus sit aut species, subiectum aut prædicatum. Alter modus, cum ex adiuncto diversitas oritur, ut si dicas: virtus expectanda est, virtus qualitas est, ut genus: aliter ac aliter vocem accepisti. Quæ acceptiones vulgo suppositiones dicuntur. Et hoc quæsiem appositione, illud diuisione.) Quemadmodum in numerorum acervatione nusquam sistimus: ubi enim ad decadas peruenerim⁹, semper numerum reflectimus, id quod infinites, hoc est, toties non fit, quin sæpius fieri possit: sic quoque in magnitudine seu quantitate continua diuidenda nusquam consistimus. Verum illud mathematicorum suo quodam iure sit, & quidem imaginatione: ut circulum cuius ambitus quamuis vix trium pedum est, partiuntur in partes ccc. x. de in singulas in lx. quæ minuta prima dicuntur, & horum vnum quodque iterum in lx. quæ minuta secunda vocantur: sic deinceps diuisione sexagenaria, secundum unitatem in infinitum crescentem. Tempus aut utroque modo.) Tempus extensione seu duratione infinitum dicitur his, quibus mundus nec initium cepit, nec finem habiturus est: qua ratione infinitatem habet cum numero. Semper enim solis & reliquorum astrorum conuersiones rediterantur, ac præteritis addunt, ut hora, horæ: dies, diei: annus, anno continuo succedit. Ita quoque tempus in infinitum dicitur crescere successione, ut numerus additione. Dicitur etiã infinitum partibilitate. Annus enim in menses, & hoc in dies: dies in horas diuidimus, & has in minuta: in quibus rursus in infinitum progredimur diuisione sexagenaria per unitate crescere.

Numerus in
finitum.

Magnitudo
infinita.

Tempus in
finitum.

TRAPEZVNTII

vt supra diximus. Item unum in physice quidem Aristoteles cōtinuo dicit.) Aristotelis verba primo libro naturalis auscultationis sic habent: λέγει δ' ἐν τῷ συνεχῆς ἢ ἀδιαίρετον, ἢ ὡν ὁ λόγος ὁ αὐτὸς, καὶ ἴσ' ὁ τῶν αὐτῶν, ὡπὲρ μέν ἐστιν, hoc est, vnum dicitur partim cōtinuo, partim indiuisibili: partim ea quorū vna ratio vnumq; esse est, vt vinum, merum. Ceterum ratione vnum dicimus synonyma, aut duo eiusdem rei noīa, vt vestis, indumētum. M. Tullius: homines mortales. In quinto prima philosophie secundum se, & cetera.) Locus est in vulgata voluminū sectione libro v. in vetustiori, libro iiii. habent autē verba eius in hunc modū: ἐν λέγει δ' μὲν ἡ συνεχῆς, ἢ ὡπὲρ μέν ἐστιν, ἢ ὡπὲρ μέν ἐστιν. Et paulo post: ἡ καὶ ἴσ' ὁ τῶν αὐτῶν, ἢ ὡπὲρ μέν ἐστιν, hoc est, eorū que per se vnum dicunt: hoc quidē continuo, vt vinculo fascis. Ac dialectici numero, specie, genere.) Dialectici vocāt illud non vnum sed idem, nec est apud Aristotelē i. Topicorū ἐν, sed ἴσ' ὁ τῶν αὐτῶν. Verba eius si quis requirat, hæc sunt: λέγει δ' ἐν τῷ συνεχῆς ἢ ἀδιαίρετον, ἢ ὡπὲρ μέν ἐστιν, ἢ ὡπὲρ μέν ἐστιν, ἢ ὡπὲρ μέν ἐστιν, hoc est, videtur vero idem vt exemplo dicatur, diuisum tripliciter, aut eī numero, aut specie, aut genere idem dicitur. Has suppositiones iuniores appellant.) Suppositiones vocum acceptiōes, vt cum dicitur, virtus hominem beatum efficit, aliud significat quā si dicas: Virtute Scipio hostem superauit. Hic certa virtutis species intelligit, ibi pro toto genere accipit & vt isti loquunt, aliter & aliter terminus supponit. Definiunt autē in hūc modum: Suppositio est acceptio termini in propositione, pro aliq; vel aliquibus, de quo vel de quibus, huiusmodi terminus verificat mediante copula suæ propositionis.

Vnum.

Idem.

Suppositio.

Quod

Quod si qui putauerit in statu legitimo.) Status seu cōstitutio aut *solis* Græce, dicitur id quod orator sibi potissimum probandū constituit, seu quo probato statat, id est, causa perfecta est. Nascitur autem ex intentione accusatoris, & depulsionem defensoris, vt: Occidisti Aiacem Vlysses, intētio est: quod si neget, non occidi, oritur quæstio an Vlysses occiderit Aiacem: qua probata in hanc vel illam partem causa peracta est. Quare eadem status seu constitutionem continet. Sunt autem status varij. Nam si factū negatur, coniecturalis dicitur: vt id quod superius posuimus, & apud Martialē:

Sedlis est mihi de tribus capellis,

Vicini queror has abesse furto,

Hoc iudex sibi postulat probari.

Si in iure aut iniuria factum probatur, iure dicitur, vt: occiderit ne Clodium Milo iure. Est etiam vbi lis nascitur ex scripto, quæ constitutio legitima dicitur, cuius hoc loco Trapezūcius meminit. Fit autem quatuor modis, inter quos vnus qui status dicitur legitimus per ambiguum, cum scriptum videlicet ambiguitatem, aut homonymiam continet: vt legauit quidam amico suo taurum, post mortem ille petit seruum cui Taurus nomen erat, hæres bouem legatum dicit. Interdū idem fit ex amphibologia: vt hæres meus vxori meæ centum argenteorum vasorum pondo quæ velit dato. Post mortem mater à filio petit magnifice cæolata. Ille dicit se debere quæ ipse volet, non quæ ipsa. Verum hæc controuersia tantum nascitur ex amphibologia, aut synonymia: ferè nunquam ex ea quæ ex his suppositionibus reliquisque vocibus arguuntur est. Quare ad hanc cōstitutionem suppo-

Constitutio
legitima
per ambiguum.

TRAPEZVNTII

fictionum tractatus, qui de suppositione materiali, personali, confusa, propria, naturali, accidentali: ite de copulationibus, significatiōibus, restrictiōibus alijsq; vocū portentis inscribuntur, nihil adferunt. *Tam longam atque obscuram doctrinam praetermissimus.*) Vide authorem ad Herennium libro II. de constitutione coniecturali quo loco acri oratione has Sophistarum nugas reprehendit.

Nunc quoniā de uocis significatione diximus, pauca de partitiōe totius etiā generis differamus, nam cæterorum uel ex iis quæ dicta iā sunt, uel ex iis quæ dicentur, apertissime ratio constabit.

Totum quatuor modis dicitur.

Totum igitur quatuor modis dicitur: Specie, continuo, uniuersali, uirtute ac potestate.

Partes.

Totum specie cum partimur, in substantiales partes partimur. Substantiales partes sunt, quibus uniuscuiusq; substantia primo constat, ut materia & forma. Hoc modo dicimus hominem anima & corpore cōstare.

Totum

Totum continuum in partes semper integrātes scindimus. Integrātes partes dicimus, quæ totum ita componunt, ut nō ad formam, sed ad materiam eius reduci uideātur. Harum alix similes, alię dissimiles. Similes dicuntur, quę sunt eiusdē rationis, ut caro, ossa, nerui, cęteraq; quibus animalū corpora cōponuntur. Dissimiles, quę nō sunt eiusdē rationis, ut homo in caput, thoracē, manus, & pedes partitur. In partitiōe huiusmodi, præter ea quę de omni diuisione cōmuniter diximus, dāda ē opera, ne partes partiū commisceamus, nā qui hoīem in pedes, thoracē, caput, brachia, manus & digitos partitur: aut cū dixit caput, oculos, aures, cęterasq; eiusmodi addit particulas, omnia confundit.

Totum uniuersale in indiuidua discerpitur.

Postre-

Postremum est totum potestate: Id in uirtutes ac potestates scinditur, ut anima in uegetantem, sensibilem, rationalem. Non enim generis in species uel differentias hæc distributio est, impermixtæ nanque sunt species semper ac differentia: nec cum partibus suis continuum ullo modo prædicari potest. Nec est rei uniuersalis in indiuidua, uel quoniã potestates ipsæ genera non indiuidua, uel quoniam in indiuidua æqualiter uniuersale descendit: uerũ de totius disseparatione satis dictum est.

Totum specie. Totũ igitur quatuor modis dicitur, specie, continuo.) Specie totũ dicitur quod materia & forma constat, ut homo, arbor, frutex, quæ partitur in formã & materiã, ut si arboris vnã pars dicatur lignũ, altera uita: & hominis, aliud corpus, aliud anima. Specie aut totũ dicitur ob id, quod genus pro materia est, differentia uice formæ, e quibus omnis species constituitur. Totũ continuũ in partes semper integrantes scinditur.) Totũ continuũ dicitur quod membris constat quorũ vnũquodq; auget & ad integrã perfectionem facit, ut si orationem in exordium paratio

gationem, contentionem & epilogum, diuidamus:
aut hominem in caput, brachia manus, latera, pe-
des, & cætera: Harum partium quædam similes *Partes duæ*
sunt, quas Græci ὁμογενῆς & ὁμοειπέας appellant. La- *plures.*
tini similes aut cognatas, non quidem quod in-
ter sese similes sint huiusmodi partes, vt nerui, ca-
ro, ossa: sed singularum partes si iterum secentur
similes sunt, nec alia re quàm magnitudine diffe-
runt: vt singulæ partes ossis sunt os, partes ligni li-
gnum, lapidis lapis. Alij vero quas ἕτερογενῆς, qua-
rum partes si secundo diuidantur, non tantū ma-
gnitudine differunt, sed figura, nec de his integrū
prædicari potest, vt capitis partes singulæ caput
non sunt, nec brachij brachium. Totum igitur cō-
tinuum bifariam partiri possumus, in similes
partes, vt si hominē in carnem, ossa, neruos, san-
guinem, cutem, partiamur: aut in dissimiles, vt
si per caput, humeros, brachia, pectus, pedes, diui-
sum intelligamus. Sic arboris alia pars frondes, ra-
mi, truncus, radix: & arboris aliud lignum aliud
cortex, &c. Danda est opera ne partium partes commiscea-
mus.) Membra partim turbato ordine, partim
in similitudine confundere, non diuidere est (vt Ci-
ceronis verbis utar) sed frægere. Decorus enim in
rebus ordo seruandus est, que madmodum Plinius
in historia membrorum animalium, à capite in-
cepit. Partium uero partes recensendæ non sunt
in eadem diuisione, in qua præcipuæ partes enu-
merantur. Nam qui terram in continētē, in insulas
& peninsulas diuidit, ridiculè hic addit, Asiam aut
Africam, sed noua partitione opus est, qua has ex-
plicemus, quæ subdiuisio vulgo dicitur, vt conti-
nens terra in Europam, Asiam & Africam, diuidi-
tur:

TRAPEZVNTII

tur: quarum singulas iterum (noua partitione facta) in alias minores exponere licebit. quam partiendi rationem obseruant etiam rhetores: vt Cicero de laudibus Pompei primū tria illa recenset de genere belli, de magnitudine, de deligendo imperatore, quod postremum iterum alia diuisione in quatuor membra diuidit. Totum uniuersale in in-

Totum uniuersale.

diuidua discernitur.) Vniuersale totum dicitur auctore Boëtio quod singularibus constat in vnum collectis, vt homo ex Cicerone, Catone, Antonio ceterisque indiuiduis efficitur. Quare si dicat, hominum alij Greci, alij Romani, alij Barbari, partitio erit totius vniuersalis in partes. Verum Rodolphus hoc genus enumerandi rectius diuisionem vocauerit, quod infima species si indiuiduis comparatur, generis nomen obtinet. Postremum est totum potestate.)

Totum potestate.

Desiderabatur hæc verba in omnibus codicibus, quæ si superesse contendas, pronomen id, referatur necesse est, ad indiuiduum: cui sensui ea, quæ sequuntur plane repugnant.

Diuisio generis in species.

Generis autem in proximas species fiat diuisio, nam qui dicit, substantiæ aliud animatum, aliud inanimatum, cum non in proximas differentias partit^o sit, non recte diuidit: nam etsi tam animatum quam inanimatum substantia est, non tamen in hæc primo, sed in corp^o & incorporeum

Substan-

Substantia scinditur. Deinde corpus in illa, & corpus animatum per sensibile ac insensibile, eoq; modo usque in specialissimas species. Primū igitur diligenter aduertamus, ut in primas species uel differentias diuisio fiat: deinde ut species potius quàm differentias accipiamus. In species enim proprie genus nō in differentias scinditur.

Verum quoniā rerum species plerunque nomine carent, maximeq; illa, quæ rursus tãquam genera disiungi possunt, quas subalternas nūcupamus, differentias specierum loco ponimus. Nam cum differentia sit quæ aliud ab alio distare asserim⁹, omnis differentia ad diuisionem, quàmuis non omnem, idonea est.

Differentia igitur triplex est, quæ Differentia
tribus modis
dicitur. actu à subiecto separari potest, ut se-
dere,

TRAPEZVNTII

dere, stare, candidum esse, nigrū esse.
 Quę actu quidem non separatur, sed
 sola ratione, ac mente disiungi posse
 percipitur, quomodo album cygnū
 à nigro coruo differe uides. Et quę
 nullo pacto, non modo nō actu, sed
 ne mente quidem tolli potest, nam si
 tollitur, id quoq; perimitur quod ea
 re ab aliis differt, ut rationali à care-
 ris homo differt. Et si ratiōem ab eo
 tollas, nec homo quidem erit, quam
 differentiam solam in diuisione ge-
 neris adhibere debemus. Nam reli-
 quę, diuisioni quę per accidens fit, ac
 commodantur.

Lex diuiso-
 nis.

Ipsas ergo substātiales quas & spe-
 cificas appellari diximus, sub genere
 ponemus proximo, semperq; oppo-
 sitas (ut iam dictū est) inueniemus.
 Per præpositionem negationis cum
 uni tantum differentię nomen sit in
 dictum.

ditum, ut numerorum alii primi fi-
 cur tres, septem: alii non primi, ut no-
 uem: per cōtraria, ut colorum: alii ni-
 gri, alii albi, alii neutri: per habitum
 & priuationem, ut animalium alia ra-
 tionalia, alia irratiōalia. Reliqua quę
 relationis est oppositio, in diuisione
 generis locum non habet. Adhęc, or-
 dinem quendam retinere debet diui-
 sio, ut negatiō semper postrema po-
 natur, affirmatiō & habitus præcedāt
 nā & docemur facilius, & natura pri-
 or affirmatiō & habitus est, posterior
 negatiō atq; priuatiō.

Diuisione generis usq; ad species
 ultimas recte diducta, facile erit o-
 mnem speciē quę primo generi sub-
 iecta sit substāiali diffinitione com-
 plecti. Constat enim diffinitio ge-
 nere atq; differentiis. Quare nec ge-
 neralissima hac diffinitione, nec indi-

*Diffiniens
 ratio.*

TRAPEZVNTII

uidua substantiali differentia differ-
 re possunt. Cum igitur rem aliquam
 diffinire uolumus, facta diuisione su-
 perioris generis usque ad extremas
 species genus eius rei proximum pri-
 mo, deinde eius generis diuidentem
 differentiam generi adiungimus: quæ
 si rei non exequantur, ita ut non con-
 uertantur, tertiam adiiciemus, uel eti-
 am quartam, quoad usque diffinitio
 nec plus nec minus, sed re ipsam per-
 fectè absoluteq; complectatur, adeo
 ut cum ea conuertatur: ut cum uolo
 diffinire hominem, primo animal
 quod homini proximum genus est,
 deinde rationale assumo, dicoq; ho-
 minem esse rationale animal, qua or-
 ratione substantia hominis explica-
 ta est, nisi quis putet (ut Platonici) cœ-
 lestia quoque corpora, quæ perpetua
 ac immortalia sunt, rationalia esse
 ani

*Membri f.
 uisio iuxta
 Platon: eos.*

animalia. Tunc enim ex sectione ratio-
nalis animalis, mortali atq; immor-
tali, mortalitas diffinitioni hoīs est
applicāda, ut homo sit animal ratio-
nale atq; mortale. Quòd si qs (ut an-
tiquitas credebat) nymphas cē quas-
dam longeuas, mortales quidem, sed
hoc hominibus diuiniore, quòd ex
se ratiocinando discant, cum homi-
nes si nihil penitus audiant, nihil di-
scūt, si quis inquam id uerum esse pu-
tabit, facta huius innominati gene-
ris distributione, quòd hoc ex se qui-
dem ratiocinādo sciat, illud uero nō
ex se ratiocinando primo, sed quod
audiendo re atque actu didicerit, sci-
at, diceremus hominem esse animal
rationale, mortale, disciplinæ capax.
Ac ita demum quicquid homo erit,
huiusmodi erit animal, & quicquid
huiusmodi animal, homo erit, nec

plus nec minus positum erit in diffinitione. Quod cum accidit, uertere retro poteris. Diminuta enim diffinitio uerbis, maiorem abundans, minorem rerum cumulum facit.

Verbum.

Item, cum quid sit uerbum adinuenire studeam, genus primo, uocē scilicet, assumam, & cum omnē uocem uideam in duo scindi, in eam quæ aliquid ac in eam quæ nihil significat, uocem significatē dico esse uerbū, sed non sufficit, nam significantium uocum, quæ natura significant, uerba nō sunt, addo igitur institutione significans: ut à nomine separē, cum tempore: ut ab oratione uerbum separem, cuius nulla pars significat separata, uideo esse adiciendum. Ita diffinitio uerbi, rei exæquata est, uox institutione significans cum tēpore, cuius nulla pars significat separata.

Verum

Verum quemadmodum ex diuisione colligitur diffinitio, sic ex diffinitione rursus haberi diuisio potest, ueluti ex hac ipsa uerbi diffinitione, uocem diuidemus significantem, in natura significantem, ut gemitus: & institutione, & hanc cum tempore, uel sine, & utranq; in eam cuius partes separatae aliquid significat, ut oratio: & in eam, cuius pars nihil significat separata, ut nomen, si absque tempore: si cum tempore, uerbunt. Nam cum ex una parte differentia in diffinitionem inducta sunt, facile est eodem ordine oppositas ex altera parte collocare.

Diuisio ex diffinitione.

Ex hisce omnibus illud perspicuum est, res multo pauciores esse quam terminos, nam si termini rebus exaequantur, tam diffinitio, quam diuisio duobus tantum terminis incomple-

TRAPEZVNTII

xis fieret, ut si huic generi quod est a-
 nimal rationale mortale (nihil enim
 prohibet ita exemplo uti, tanquam
 si longæuæ nymphæ nulla existeret
 disciplina sciētes) si huic, inquam, rei
 quæ genere una esset, incomplexus
 terminus esset impositus, similiterq;
 huic differentiæ, quæ est disciplinæ
 capax, diffinitio, quæ lōgior facta est
 terminorum inopia, duobus tantum
 confecta esset: eodem modo si ei ge-
 neri uocabulum esset, quod orationi
 cum uoce ex institutione significan-
 ti cum tempore, uel sine tempore, cō-
 mune est, & huic differentiæ similiter,
 quæ est cuius nulla pars separata si-
 gnificat, diffinitio noīs uel uerbi duo-
 bus terminis cōstaret. Hoc ipsum &
 in diuisione conspiciere licet, ut cum
 dicimus, rerum omnium quædam
 sunt bona, quædam sunt mala, quæ-
 dam

Vocum pe-
 rioria.

Nam indifferentia, quæ Græci dicunt
 ἀδιάφορα: tripartita facta diuisio ē, quo-
 niam eius quod est indifferens, pro-
 prio uocabulo caremus. Nam si quis
 ita distribueret, rerum omnium alia
 differentia, alia indifferentia: differē-
 tium alia bona, alia mala, in duos qui-
 dem terminos secaret, uerū tam au-
 ditores quā seipsum ignorantia cō-
 funderet, cū differēs (nisi aliud quid-
 dam antecesserit) differētia omnis
 & equalitatis aut similitudinis cuius-
 que significantiam habet. Quare o-
 portet diuidēdo ne cōfusio fiat, quæ
 distinctiōni opposita est, certa præ-
 ponere, ut incertiora quasi circūscri-
 pta determinētur. Verum de substā-
 tiali diffinitione hæctenus. Nunc ue-
 ro cætera breuius perstringamus.

Non enim generis in species aut differentias hæc distribu-
 tio est.) Docet hanc partiendi rationē ab alijs dif-
 ferre, à generis quidē diuisione, quoniam species

rerum distinctæ sunt, nec ut vna sit, reliqua opus est. Homo enim etiam si non sint bruta, & bruta si non sit homo, esse & non esse possunt. Animæ vero potestas superior ab inferiore re ipsa discreta esse non potest. A partitione totius cōtinui quod de partibus totum non dicatur: Non enim caput est homo, nec pars integri integrum quomodo vnaquæq; animæ potestas anima absolute est & dicitur, a partitione totius vniuersalis, quod huius partes individua sunt: animæ vero genera. *In species enim proprie genus non in differentias scinditur.*

Vbi specierū numerus certus est nec impendio magnus, si noīa non impediūt, melius in species quam differentias diuidimus, ut vitutem in prudentiam, iustitiam, fortitudinem, & temperantiā: sic corporum simplicium aliud cœlum, aliud elementum. Quæstionum alia thesis, alia hypothesis. Vbi vero specierū numerus infinitior est, aut defunt nomina, necessario per differentias diuidimus: ut animalium aliud rationale, aliud brutū. *Ut rationale a cæteris homo differt.* Hominem *λογιστὸν* dictum quidam voluerunt, quod solus inter animalia loqueretur. Alij (quemadmodum Cicero) a ratione, id est, ut Macrobius interpretatur a vi mentis, ea est facultas intelligendi. Plato *λογιστὸν* dictum scribit quod computare solus sciret. Hæc enim omnia *λογος* significat. Numerorum alij primi, alij non primi. Imparis numeri diuisio est. Dicitur vero numerus impar primus, quem nullus alius numerus aliquoties sumptus emittitur siue exæquat, quare vnitatibus numeret̄ necesse est: ut 1. v. vii. xiii. Nullus horū aut similium est quem numerus quispiam numerare possit: ut 12. si sumatur bis,

Numerus
impar primus.

bis, quinarium non attingunt: si ter, superant, &
 sic in alijs. Primus vocatur non naturali ordine:
 nam sic solus ternarius vocaretur primus impar:
 sed ob id quod unitatibus duntaxat quæ numero
 rum fons est, dimetiatur. Non primus dicitur im- *Non primus.*
 par, quem non unitas modo, sed & alius mensurat,
 ut nouenariū ternarius si ter sumatur, absoluit ac
 perficit. Sic xv. ternarius quingens aut quinarium
 ter sumptus mēsurat & xxi. septenarius tergem-
 natus. Cæterum hic nomine non caret: vocant
 eum arithmetici secundum, quod non unitate so-
 la, sed alio numero etiam mensuretur, & composi-
 tum, quoniam ex numero aliquoties sumpto ve-
 niat. *Per habiū & priuationem, ut animalium alia rationalia*
alia irrationalia.) Irrationale, insensibile, inanima-
 tum, aſſerunt a dialecticis voce tantū esse priuati-
 ua, significare autē naturam quandā diuersam il-
 li, cuius ex aduerso ponunt, ut incorporeum pro
 spiritu, inanimatū pro corpore surdo, irrationale
 pro bruto accipiatur. Meminit huius Rodolphus
 libro 1. *Nisi quis ut Platonici coelestia quoque corpora.*) *Tria deorum*
 tria deorum genera facit: Vnum, in quo summū genera apud
 deum statuit *αὐτὸματὸν*, ut ipse dicit, mundi opificē *Platonem.*
 & (quomodo de loue apud Homerum est) homi-
 num & deorum patrem. De hoc deo sic in Timæo
 scriptū reliquit: *ὃν μὲν οὖν πρῶτον καὶ πατέρα τῶ δὲ τῶ*
πᾶσι θεῶν τε ἔργον, καὶ ὑπὸν ἑὶς πάντες λέγουσιν ἀδύνατον, hoc
 est, mundi quidē auctorem & patrē inuenire ne-
 gorium est, & inuentū vulgo eloqui impossibile.
 Alios facit deos animales, quorum quidam corpore
 sunt igneo ac immortalī, mente vero rationali: quæ
 deos astra esse dicit, nec errantia solum, sed illa quæ
 que quæ fixa ceteri ac immutabili circa terrā vol-
 uuntur

TRAPEZVNTII

iuntur cursu. Sic enim in Epinomide ait: νομοί τε
 αὐτὸν πάντες τὰ κρείττα ὑπάρχοντα ἔχουσιν, ἵδων γινώσκων πᾶσι
 κρείττων ἕτερον γινώσκοντων γινώσκοντες, σώμα δὲ πᾶσι τοῖσι
 κρείττω, ἴσχυος δὲ ἰσσομοιονέσθαι τὰ κρείττω, id est, Hec
 Coelestia putamus animalia esse, diuinum astra
 genus, corpore pulcherrimo, animarū beatissima
 & optima constitutū. Hos à sempiterno motu ac
 celeri cursu ὁρί in Cratylo dictos scribit, ἀπὸ τῶ ὁρί,
 id est, à currendo. Postremum locum habent illi
 quos daemones dicit, animales etiā & rationabi-
 les ut superiores illi, corpore autē aëreo ac immor-
 tali, animo ut homines mutabili & affecto & in-
 terdum oculis hominū conspicui. Quos veteres
 Latinorū Lares, Genios, ac Penates vocabant. De
 his sic est in Epinomide: Μῆτις δὲ τῶν τε κρείττων τῶν τε ὁρίων
 ἀσπίδων ἀσπίδων δὲ γινώσκοντων ἴσχυος ἴσσομοιονέσθαι τὰ κρείττω,
 ἵδων γινώσκων πᾶσι κρείττων ἕτερον γινώσκοντων γινώσκοντες, σώμα δὲ πᾶσι
 τοῖσι κρείττω, ἴσχυος δὲ ἰσσομοιονέσθαι τὰ κρείττω, id est, deinceps vero sub his daemones
 sunt, genus aëreum, in tertia mediāque regione, q̄
 sunt interpretationis causa. Quod si quis (ut antiqui-
 tas credebat) Nymphas esse quasdam, Nympha spon-
 sam, virginē nubilem, & deam & musam signifi-
 cat. Dicitur etiam vires occultae, terrae, stirpibus
 irriguis ac fluētis per quas fructuum nouorū edū-
 tur scaturigines. Harum alię sunt maris, quae à Ne-
 reo patre Nereides dicuntur, quas multas recenset
 Homerus Iliados xvii. Alię à fluminibus & fontibus
 νοιάδων. Alię ab arboribus ac syluis ἐκασθενόων-
 δων, quartū à Marone longissima vita existimatur.
 Reliquae sunt λευκώωνδων & οὐρανίωδων à pratis ac
 montibus νοία sortitae. Quod ex se ratiocinando di-
 scant. Ratiocinādo discunt, qui apud se mente pa-
 cata ac tranquilla alia ex alijs colligēdo absq̄ do-
 ctoris opera ad rerum abstrusarū cognitionē per-
 ueniunt.

Nympha.

ueniunt. *Diminuta enim diffinitio uerbis, maioribus abundans, minore rerum cumulū facit.*) Hoc est, diffinitio in qua quippiā desideratur latius patet, q̄ id qd diffinitur: ut si quis equum definiēs, dicat: animal quādrupes, hoc pluribus cōuenit, q̄ uocabulū equus. Quod si redundauerit quippiā, contrariū eueniet: ut homo animal rationale medicū, id pauciorib⁹ cōuenit q̄ quod diffinitum est. *Ex hisce omnibus illud perspicuum est, res multo pauciores esse q̄ terminos.*) Imō hoc pot⁹ sequebatur, uocum præsertim propriarum magnam esse penuriam. Cum in unius rei differētiā explicanda sit opus longa periphrasi. Nec tamē hinc sequit̄ uoces esse plures quā res. Hæ enim infinitæ sunt, uoces uero finitæ, ut est apud Aristotelem in Elenchis. Nam sæpe uocibus utimur eisdem in diuersa rerum aliarum explanatione.

Descriptio accidentalium differentiū *Descriptio.*
 as quæ separari nō possunt continet.
 Et si totā rē absolute huiusmodi una ostendit differētia, eā solā ponemus, ut homo ē quod ridere potest: quod si id non accidit ceteras apponemus, quousq; uertere descriptionem cum re possimus, ut animal est quod propria ui potest in oppositos locos moueri. Enumeratione partiū aliquid
 diffi.

diffinimus, cum integrantes omnes
 atque principales assumimus partes,
 ut quod uolumus ostendamus, hoc
 modo: Domus est quæ fundamen-
 tis & parietibus constat. Quod si pa-
 rum partes afferre uidentur, uel for-
 mam, uel finem apponemus. Nam
 theatra columnis ex aliqua parte su-
 stentata & recta, domus nō sunt. Qua-
 re, si undiq; parietibus cōiuncta atq;
 conclusa dicas, formam: si ad habita-
 tionem constitutam, finem: si utrun-
 q; utroq; rem significātius expresse-
 ris. Hæc à descriptiōe differt, nam et
 si quasi partes in illa etiam commu-
 merantur nonnunquam, hic tamen
 semper singula diffiniendo minora
 sunt, quæ in descriptione uel maiora
 uel æqualia, nunquam minora inue-
 niri possunt.

Diffinitio

Per diuisionem diffiniemus, cum
 aliquod

aliquod genus quid sit per subiectas ^{per diuisionem.}
ei partes omneis proximas atq; diu
ctas explicamus, ut animal est quod
sensu tantum uel sensu simul & ratio
ne utitur. Hæc diffiniendi ratio gene
ralissimis generibus accommodatiss
sima est. Nec enim facilius aut per
spicacius ea quid sint enodare possu
mus, quàm si species uel differen
tias eis primo subiectas omneis, uel
specierum diffinitiones diuigendo
proferamus: ut substantia est, quæ
uel sensu uel mente per se esse com
prehenditur. Et quantitas est, cum
cuiusquam partes uel communi ter
mino coniunguntur, uel distinctè a
ceruum ex unitatibus constituunt,
hoc modo, id quod est, describimus,
cum dicimus: Ens est quod uel per se ^{Ens.}
consistit, uel alteri inhæret. Quod si
quis non proxima, sed longiora enu
merat,

TRAPEZVNTII

merat, quæ tamen cuncta propter multitudinem cōprehendi non possunt, non per diuisionem explicabit, sed ea ratione utetur, quam nonnulli diffinitionē (ut) non recte, Græci *νόμος* appellat, ut substantia est, uerbi gratia: homo, equus, bos, arbor. Sed de diuisione ac diffinitione satis multa: Nunc de obligatione nonnulla afferamus.

Diffinitio.
Termus.

Descriptio accidentalis differētias, quæ separari non possunt, continet.) Descriptionē vocant dialectici, quæ non differentijs, sed accidētibus rem propositam explicat, quales sunt finitiones lapidū, herbarum, arborum, animalium, apud Aristotelem & Plinium. Ut si quis philomelam auiculam dicat, magnitudine infra passerem, ventre candido, cætera subcineritium, voce supra modū canora. Crebrum est hoc finiendi genus: quādoquidem illæ quas essentielles vocant non semper occurrūt propter differentiarum penuriam. Quare in describendis personis, urbibus, populis, prouincijs, regionibus, montibus, fluminibus, fontibus, hoc genus usurpamus. A Rodolpho Agricola descriptio rectius dici putatur oratio, non qua quid sit res, sed qualis, fufius oratorio ac poetico more exponit: ut qualis Galli, qualis Scythæ, qualis auarus, qualis as-

Descriptio.

sen-

sentator: quemadmodū ea, quam Græci *νεωτερολογία*
 vocant: est autem poetis frequentissima in re-
 rum & personarum explicationibus per circum-
 stantias assumptis. Si ad habitationem constitutam fi-
 nem.) A sine definit domum Aristoteles primo li-
 bro de anima, sed obiter: *χωραμοε κορυνην φλορα*
ειν οριων κρη ομβρων κρη κενυκτων, hoc est, tegumen-
 tum prohibens incommoditatem ventorum, im-
 briam & æstus. Nam & theatra columnis aliqua parte
 sustentata.) Theatrum ædificium publicum erat, **Theatrum.**
 in quo populus ludos spectabat, dictum à *θεαματι*,
 quod est speculor & contēplor, ædificabat tecto
 concamerato & in formam hemicycli cōposito,
 quod colomina paribus intervallis in orbem posi-
 ta sustentabāt, qua de re vide Vitruvii lib. Archite-
 cturæ iiii. Hoc modo id quod est describimus.) Tracta-
 tur id apud Aristotelem lib. v. aut (vt nunc distin-
 gi sunt) quarto primæ philosophiæ: Quod vero
 per se est, ab eo *ουσια* dicitur, aliud *ουπιθευκτις*. Quæ
 nonnulli deffinitionē non recte, Græci *τις* appellant.) Est **Definitio**
 modus quidā de finiendi seu indicandi potius, cū *τις*
 non finitione, sed exemplo rem quid sit, veluti di-
 gito ostendimus: vt si quid accidens sit queratur,
 respondeatur: Accidens est, vt candor, nigredo.
 Solent aut Græci vbi hoc genere vtitur, inserere
 clausulam, *ουτις* *ουτις* *ουτις*, aut *ουτις* *ουτις* *ουτις*, vt Ari-
 stoteles in categorijs: *ουτις* *ουτις* *ουτις* *ουτις* *ουτις* *ουτις*,
ουτις *ουτις* *ουτις*, id est, substantia est, verbi gra-
 tia, vt homo, equus. Alij verrunt vt sic figuraliter
 dicere. Hinc est quod Græci illud definiēdi genus
ουτις, vel authore Georgio Valla *ουτις*. Latino-
 rum quidam, sed nimis dure definitionē vt, quod **Definitio**
 ad verbum sic Græco traductū est vbi *ουτις* sic ac-
 cipi

TRAPEZVNTII

- tipi solet, quin & hoc loco opinor legendum esse in Trapezuntio hoc pacto: Quam non definitionem ut, non recte, Græci *typon* appellant. A Latine loquentibus exemplaris definitio dicitur. Traduntur, præter formas has, quas quatuor Trapezuntius recensuit plerique alii. Quindecim enim fecerunt, quas intellexisse M. Tullium Victorinum author est in Topicis, q̄ loco sic dicit: Sunt & alia genera definitionum, sed ad huius libri institutū illa nihil pertinent. Nos ea paucis exponemus, quo iuuentus diuersas definitionum formas, suis nominibus notet apposite. Prima igitur est, *ὀδύνη* Notatio. 2 *ἄρ*, id est, essentialis, de qua satis diximus. Secunda *ἁπλοῦς*, quæ notio dici potest: ea est, cum notis quibusdam res describitur: ut si Romanos gentem togatā dicamus; aut hominē qui animāribus cūctis ratione & cōsilio longē prestat. Tercia est, *καὶ ἄλλο*, qua quicquid ex circumstantiis ad rem pertinet, latissime exponit. Poëtis crebra, nec oratoribus infrequens est. Sunt autem causarū, negotiorum, personarum, locorum, temporum, descriptiones: quarum sylvam & tractatū habes apud Erasimum in libello de Copia rerum. Est alia quæ *ἄλλο* dicitur, cum vocem voce interpretamur, ut cōdicere est tacere. *ζῷον* est animal, *ἄνθρωπος* & homo. Itē aliud genus, cum quid inter res duas plures uel inter sit docemus: ut odium ab ira differt, quod hæc breuis sit, illud inueteratum. Hæc Græcè *ἁπλοῦς* dicitur. Sexta est, quæ *ἁπλοῦς* dicitur, cuius meminit Cicero in Topicis: ut litus qua fluctus elūdit: Adoleſcentia flos ætatis est. Septima dicitur per contrariū, Græcis *ἀπὸ τοῦ ἐναντίου*, ut virtus est vitium fugere; Sapiētia, stulticia

caruisse. *ἄρα γὰρ ἐστὶν ἡ τοῦ πρὸς τὸν ἄλλο ἐστὶν*, ex his 8 Per mus
 que ad se inuicem sunt. 9a est relatiuorum, vt ventura.
 dere est ementi pretio aliquid tradere. Marcus di-
 citur, cui vxor est. Nona dicitur *ἡ τοῦ ἐπιπέδου* cuius nōc 9 ὡστίνος.
 meminimus. Decima, *ἡ τοῦ ἀπὸ πάντων ἐκ τῶ ὁμοιωσῆς*, 10 Per in-
 hoc est, per indigentiam pleni eiusdem generis, vt digentia
 deunx cui deest yncia vt as sit. Vndecima, *ἡ τοῦ πλεονεξίας* pleni.
 11 Per laudē
 12 *ἡ τοῦ ἐπιπέδου* consilium ciuitatis, & philosophia est ars artū
 & scientia scientiarum. Duodecima, per analogiā 12 Secundū
 dicitur, cum similitudine seu proportione defini- analogiā.
 mus: vt sol oculus mundi, *ἡ τοῦ οὐρανοῦ* & *ἡ τοῦ κόσμου* & a
 philosophis dicitur. Decimatertia est *ἡ τοῦ ἀποδείξεως*, quē 13 Ex cau-
 fir per causas: vt Aristoteles primo *περὶ οὐρανῶν*: *ἡ τοῦ ἡμετέρου* *ἡ τοῦ*
ἡμετέρου id est, noctem, vmbra terræ dicit. Pari
 ratioe diem in Topicis finit, *ἡ τοῦ ἡμετέρου*, inquit, *ἡ τοῦ ἡμετέρου*
ἡμετέρου hoc est, dies est latio solis super terram:
 Has definitiones Aristoteles existimat esse primę
 virtutis, quod nōn solum quid res sint doceat, sed
 et quibus causis oriatur: quo etiā integrā rationē
 subesse credit, si cui explicare eam libeat. Postre-
 ma, *ἡ τοῦ ἐπιπέδου* *ἡ τοῦ ἐπιπέδου* est, cum ex vi nominis quid-
 piā finitur, vt apud Ouidium: Focus, quod foue-
 at omnia, dictus. Profuerit ad definiendi faculta-
 tem, si quid aliud tum hoc maxime, adhibere ad
 definitionem, singulos locos dialecticos: quo-
 modo Rodolphus docet de diuisione. Nul-
 lus enim est definitioni non idoneus,
 inuentio vero facilis iuxta ean-
 dem rationē, quam de diu-
 sione docuit. Siquidē
 eiusdem fa-
 cultatis est diuidere ac definire.

14 Ab ety-
mologia.

100

DE

DE OBLIGATIONE.

Obligationē iuniores appellant,
 cum nec necessaria, nec impos-
 sibili re proposita, de ea sic disputāt,
 ut propositionem custodiant, quam
 & ob ruditatem inscitiam que sordescere iam fecerūt, & ad nihil aptamē
Obligatio. *etiam* ergo quædam (quam nos in finiti-
 onem in rhetoricis nominamus) ob-
 ligatio est: quam qui defendit, idcir-
 co dicitur obligatus, quòd non licet
 ei quicquam asserere, quod contra id
 quod posuit, esse uideatur. Quam
 ad rem præcepta etiam quædam af-
 ferunt rhetores, mea sententia utilif-
 sima. Nam qui ea negligunt, aut eis-
 dem obtorte & nequicquam utun-
 tur, eos uideo tanquam pueros aut
 omnino rudes, modo hoc, modo il-
 lud inconstanter, ne stulte dicam af-
 firmare.

Quod

Quod ne tibi uel in sermone, uel in scribendo accidat, primo diligenter caue, ne quod ex ea re quam iam proposuisti, sequitur, uel ex ea simul cum uno pluribus ue iam datis, ignoranter neges, ut si hominem dixeris, nō negabis animal: aut si hominem eloquentem, non negabis prudentē, & si hęc, probum quoque uirum esse non repugnabis.

Contra uero si quid positioni repugnat, aut uni pluribus ue in disceptando cōcessis uel quouis modo in sermone datis, semper negādum est. Aliter enim nos ipsi causam nostrā euerteremus, & ex aduersarii causa nō ex nostra diceremus. Ita eloquentem quem dixeris, ineptū negabis. Nam uero & eloquentem, si imprudentem asserere stultitię est.

Adhęc danda est opera, ne quid

afferat ex quo alicuius rei quam iam protulisti oppositum eueniat: ut si quem insolentem appellaueris, eundem postea coli ab hominibus affirmes. Sequitur enim insolentiam arrogantia, & hanc odium, quare & insolentiam.

Præterea si quid ex iis quæ iam concessa sunt, & opposito eius quod abnuis, uno pluribus uel conficitur: id uero si cum asseueratione, magis affirmadum est, ut si quoniam omnes homines natura eloquentes credis, artificio negabis eloquentes: illud constanter proferendum est, nulla te obseruatione ad eloquentiam iuari.

Semper igitur quicquid sequitur ex iis quæ aut sponte, aut interrogati dedimus, aut etiam coacti concessimus, aut oppositis eorum quæ repugnant, uel sponte concedendum: uel si peri-

si perimendum ducimus, sponte negabimus, interrogati non cedemus, nisi res plane sit necessaria, uel impossibilia sint ex ui consecutionis, uel repugnantia respondendum. Deinde uero si eiusmodi sunt, quæ iuniores impertinentia dicunt, ex qualitate rerum ipsarum, quæ proponuntur respondendum, ac ut per se quod necessarium est nunquam negandum, sic impossibile per se nunquam concedendum.

Quas res ingenio, ante totam rem & quidem acriter perspicere debemus, & singula eorū quæ dicimus, ita consideranda, ne quicquid ex quacunque re consequatur, lateat.

Verum quoniam oratoris materia plerunque uerisimilis, raro necessaria est, ac uerisimilia in utranque partem nonnunquam trahuntur, aut ha-

bent ex altera quoq; parte aliquid ue-
 risimile, ut ipsa quæ uerisimilia sunt,
 quandoq; opponi uideantur: ut, mul-
 ti pecuniæ quàm officii cupidiores
 sunt, cui opponitur & uerisimiliter
 dicitur, quis est qui non officii quàm
 pecuniæ cupidior sit? Quoniam er-
 go ita se res habēt, diligenter animad-
 uertendum est, ne ut ignorantes mo-
 do hoc, modo illud in eadē discēpta-
 tiōe dicere uideamur. Quod cum o-
 mnium difficillimum in dicēdo sit,
 fit facilius, si finem quo peruēturi su-
 mus, mente complectamur, & quic-
 quid dicimus eò dirigamus.

Verum ne quis putet hæc præce-
 pta quæ breuiter exposuimus, nō tan-
 topere utilia esse, non grauabor uel
 ad doctrinam tuam, uel ad rhetorū
 commendationem exemplorum lo-
 co ea dicere, quæ multi suo & multi-
 tudini

rudinis iudicio docti constanter asse-
rit. Quos (si uidebitur) aliis uolumi-
nibus nominatim redarguemus, ut co-
rum memoria, non ut ipsi putant,
cum scientiæ laude, sed cum ignoran-
tiæ culpa, & quidem quousq; lingua
Latina (addam & Græca) extiterit, po-
steris tradatur.

Solent ergo multi rhetoricæ artis
ignari nobis detrahere, cum eloquē-
tiæ princeps M. Tullius multa uolu-
mina eade re nobis reliquerit, quo ne-
minem unquam melius rhetoricam
docuisse asserunt. Deinde sui oblit-
cum longius in sermonem processse
runt. M. Tullium aiunt aliter atq; ali-
ter eadem de re scripsisse, ac in diuer-
sis uoluminibus diuersas opiniones
tenuisse, ex quo rudes & agrestes ho-
mines, confici non uident confudisse
se ipsum rhetoricam, non docuisse.

Non dico hæc quod mihi etiam M.
 Tullius confudisse omnia uideatur
 sed quod ex uerbis consequatur, id
 circo magis mihi scribendum fuisse
 quod Cicero tot opiniones (ut ipsi
 dicunt) secutus sit, quot libros edidit.
 Quid: quod Agaso scripsit. Turpe
 est, inquit, Latinis à Græco homines.
 Deinde cum multa uelit ostendere
 à maioribus nostris relicta de facili-
 tate dicendi uolumina Aristotelem,
 Hermogenem, Demosthenem, ac
 Isocraticam scholam in medium ad-
 ducit: qui omnes quoniam Græci fue-
 runt, non dubito quin uideas irreti-
 tum uerbis suis teneri aduersarium.
 Hæc ad dicere placuit, non ut ignorā-
 tiam alicuius detegerem (neminem
 enim nominavi) sed ut intelligas præ-
 cepta hæc obligationis semper in o-
 mni sermone ac disceptatiōe, ac mul-
 to ma-

ro magis in scribendo conseruanda.
 Nunquam enim dicere cum affue-
 ratione poteris (quod Cicero admo-
 net) nisi quae dicta sunt, facilliora tibi
 exercitatione feceris. Nam qui haec
 negligunt, eos uideo alioqui doctos,
 ea ignorantia sua scripra connectere,
 ut non pudore affici non soleam, quan-
 do cum huiusmodi hominibus ser-
 mo habet. Quos si quis reuocare ab
 erratis uellet, non sui uel doctrine ipsi-
 us gratia, sed intolerabili quadam arro-
 gantia id eum facere putaret. Quare
 putrescant hi quidem sua inscitia, quan-
 do doctis omnibus atque peritis dede-
 cori sunt, cum inter eos numeratur.
 Tu uero da operam, ut non haec solum
 uerum ut multo maiora & plura co-
 sequaris: ut ratione dicere recte habi-
 ta, & maiorum scientia rerum non abie-
 cta, uere doctus & sis & uidearis.

TRAPEZUNTII

Obliigationem iuniores appellant.) Obligatus dicitur quispiam nouato vocabulo, cum thematic de quo in vtraque partem, differi potest, vnam partem defendendam sumpserit, cuiusmodi sunt altere rationes scholasticæ, quæ ingenij exercitandi gratia sunt, aut disputationes serice, vbi pro vero discernitur: vt sunt Ciceronis pleræque de Finibus. Item in Tusculanis. Fit etiam absq; aduersario oratione perpetua, veluti sunt Ciceronis *in p. d. d. d.*, de deo, de diuinatione: Est autem fructus totius artis dialecticæ, huiusmodi de re aliqua in vtracunque partem disputare. Thesis ergo quædam (quam nos

Questionis
duæ species.

Genera.

Subiecta.

infinitionem, & cetera.) Diuidunt questionem rhetoricas in *th. v. v. v. v.* Prius illud à Cicerone infinitum & propositum & consultatio dicitur, à Trapezuntio infinitio. Est autem *th. v.* vniuersalis questio, non notata certis circumstantiis loci, temporis aut personæ, vt: Sint ne erudiendi liberi, sit ne ducenda vxor. In huiusmodi thematicis vult Aristoteles ad rhetorum copiam, in vtraque partem, vt ornatus & vberius dici possit, iuuenes diligentissime exerceri: *v. v. v. v.* questio est certis personis, locis, aut temporibus finita, à Latinis causa dicitur, vt: sit ne Catoni ducendi vxor, vel an sint erudiendi Scipionis liberi an tyranni, an pacis, an belli tempore. Hanc autem oratoris materiam dicunt, superiorum philosophorum. Non video autem qua ratione Trapezuntius existimet in thesi solum esse obseruanda hæc præcepta, cum & in hypothesis æque necessarium sit hæc cauere, nisi forte dicamus thesin proprium esse dialecticorum, alioqui has dicendi regulas in omni genere disputationis atq; a deo orationis custodire oportet. Quam ad rem præcepta etiam quædam

quædam afferunt rhetores.) Huius rei præcepta passim traduntur, vt de artificio interrogandi, obijciendi, respondendi, confutandi, quemadmodum est apud Aristotelem in octauo Topicorum & in Elenchis, item apud Fabium de altercatione, & a. Libro vi. ca. pud recentiores de disputando. Primo diligenter ca. pte ix. *ue, ne quod ex re quam iam proposuisti.)* Disputanti diligenter cauendum est, ne in eorum quæ vel probationis loco adduxit, uel aduersario vrgenti coactus, aut sua sponte etiam concessit, obliuionem veniat: alioqui fieri posset vt disputationis progressu superioribus diuersum aliqd excidat. Aut *si hominem eloquentem, non negabis prudentem, & si hoc.)* Nam Orator (vt à M. Catone diffinitur) est vir bonus dicendi peritus. Vide Fabium libro duodecimo capite primo, & Ciceronem de Oratore libro primo. *Ita eloquentem quem dixeris ineptum negabis.)* Ineptus quis dicatur, ostendit Crassus apud Ciceronem libro ii. de Oratore his verbis: Quem enim nos ineptum vocamus, is mihi videtur ab hoc nomine habere ductum, quod nõ sit apus, id est in sermone nostri cõsuetudine per late patet. Nam qui aut tempus quid postulet, non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorum quibus cum est vel dignitatis, vel commodi, rationem nõ habet, aut denique in aliquo genere aut incõcinnus, aut multus est, is ineptus dicitur. *Vt si quoniam omnes homines nature eloquentes credis.)* Naturã ad discendũ plurimũ valere docet apud Ciceronem Crassus libro i. de Oratore. *Vel sponte concedendũ si perimentũ dixerimus.)* Nam extorta concessio cætera oĩa, & quæ dicta sunt & quæ dicuntur, suspecta reddit, putabitur aduersarius esse victoriæ aliquam partem, si vr.

TRAPEZUNTII

si virgens quidpiam extorsit. Interrogati non cedemus.) Si interrogabimur quidpiā, cuius aut difficilis est responsio, aut non secus quam seque dū aduersarij sententiam dari potest, nos contra interrogatione simili vrgebimus consilio Fabio. Alioqui si res aperte necessaria aut impossibilis sit, non grauatim aut negabimus aut asseremus pro rerum qualitate. Ceterum Trapezuntij verba que in hunc modum habent: Vel impossibilia sicut ex vi consecutionis, aut repugnantia respondendum, nullum sensum efficiunt. Quare sic ne legendum sit vide. Sin impossibilia sint vel neccessaria, ex vi consecutionis aut repugnantia respondendum: vel vt vetus lectio habet, omisso in fine verbo respondendum. Si eiusmodi sunt que turiores impertinentia dicunt.) Impertinentia à iunioribus nouato vocabulo dicuntur, quæ Græci ἀβία, id est, intempestiua, quæ ita à re proposita abhorent, vt siue vera sint siue falsa, nullam rationem habent probandi aut improbandi eius rei quæ de dissertitur, vt sit questio: Mors ne malum est, queratur, deinde mundus sit genitus, seu sit ne sol in Cæcætro. Quas ob res ingenio ante totam rem, & quidem acriter perspicere debemus.) Eandem Fabius sententiam de altercatione habet: Valet, inquit, in altercatione plurimum acumen, quod sine dubio ex arte non venit. Natura enim non docetur, arte tamen adiuuatur, in qua illud præcipuum est, semper id in oculis habere de quo queritur, & quod volumus efficere. Nominatim redarguemus.) Suspicionem hanc criminationem esse aduersus Iohānem Episcopum Aleriensē ac Theodorum Gazam, quibus Trapezuntius inimicas habuit contra

Impertinē-
tia.

nes: De Alerienſis quidem ſimilitate ſatis conſtat
 ex ea epiſtola quam Straboni olim excuſo præſi-
 xit, Gazæ vero, in vita ſcriptoris meminimus, cu-
 ius quorſum inuidiam aduerſus Trapezuntium ipſe
 ſatis declarauit in opere grammatico, ubi eum
^{apud} ^{quorſum} quod meretrices alentem ſonat, nomi-
 nat. Vide ea quæ ſuperius annotauimus, cum ſe-
 cundo hunc libellum prælo præpararem. Solent
 ergo multi rhetoricæ artiſ ignari nobis detrabere.) Scripſit
 Trapezuntius quingulibros de rhetorica, qui ab eru-
 ditis nõ improbatũr. Eos illius æmuli ſiue hi quos
 nunc dixi, ſiue alij tanquam ſuperuacaneos nõ
 illiusq; emolumentis cenſebant. Rationem adiece-
 runt huiusmodi, quod homo Græcus Romano ſer-
 mone de rhetorica ſcriberet, & quidem poſt Cice-
 ronem, apud quem multa volumina ſunt eiũſde
 argumenti, vt quæ ad Herennium (ſi modo illius
 ſunt). Quæ de inueniendo, quæ ad M. filium, &
 tria illa de oratore, & ille qui orator inſcribit. hoc
 igitur ſit veluti theſis. Trapezuntij laborem ſuper-
 uacaneum eſſe. Ratio, quoniam optimus eloquẽ-
 riæ magiſter ſatis multa de ea arte ſcripta reliquit.
 Iam vide q̄ apte cum ratione hac quadrer, quod
 ſequitur. Deinde ſui oblitũ cum loq̄um in ſermonem proceſ-
 ſerit. ¶ *Vicioſa digreſſio*, contra tertium enim præ-
 ceptũ aſſumpta eſt hæc oratio, præcipitur enim,
 non eſſe aliquid adducendum ex quo quippiã re-
 pugans ſequi poſſet. Quod vero ab his dicitur
 Marcum Tullium confuſiſſe rhetoricam, hoc ef-
 ficat: operæpretium eſſe leuolentius ac diſtinctius
 ſcribere quempiam rhetoricam, quod aduerſus
 theſin eſt, qua dicebatur non eſſe ſcribendum poſt
 Ciceronem, M. Tullium aiunt aliter atque aliter eadem
 de re

Trapezunta-
 tij de rheto-
 rica libri
 quinq;

TRAPEZVNTII

de re scripſſe.) Testis eſt ipſe de ſe Cicero in e, de oratore, rhetorica præcepta (quæ de inuentione nunc vocamus) ſibi admodum adoleſcenti exciſiſſe. In alijs vero libris non quid ipſe ſentiat, ſed qualis L. Cralli & M. Antonij de re rhetorica olim ſententia fuit, dialogiſmo re cæſet, Quam rem ait ſibi Fabius ſcribendi poſt Ciceronem cauſam fuiſſe libro III. capite I. Quid quod Agaſo ſcripſit.) Vide tur Trapezuntius ad Gazzæ nomen plane alludere, quem per contemptum agaſonem dicit. Turpe eſt inquit Latinis à Græco homine.) *οἰκονομικὸς* eſt ſermo nimirum *οικονομικός*, vt illud poëtæ: Quos ego, ſeu ironia per ſermonis eclypſim. Sic vero hic intelliges, turpe eſſe Græcæ nationis hominem Latinam eloquentiam velle tradere Romanis, à quorum maioribus ſatis multa ſunt de dicendi arte relicta volumina. Ariſtoſtelem, Hermogenem, Demoſthenem ac Iſocraticam ſcholam in medium adducit.) Horum omnium opera extant. Docuit autē Iſocrates primus domi ſuæ rhetoricam, quare ſchola Iſocratica à Trapezuntio dicitur. Quod Cicero admonet.) Eſt id in exordio ad Herennium & alijs in locis compluſculis.

Verum diſiunctiuæ partium repugnantium, & copulatiuæ affirmatiuæ & negatiuæ formæ, quæ ſubiiciuntur neceſſariæ ſunt.

FORMAE DISIVN

CTIVAE.

PRIMVS ORDO.

I. Aut A est, aut B est. Aut dies est, aut nox est.

I. Atqui A est, Est autem dies,
Non igitur B est. Non igitur est nox.

II. Atqui B est, Atqui nox est,
Non igitur A est. Non est igitur dies.

III. Atqui A non est, Dies autem non est,
Est igitur B. Nox igitur est.

IIII. B autem non est, Nox autem non est,
Igitur est A. Igitur dies est.

SECUNDVS ORDO.

I. Aut A nō est, aut B nō ē. Aut dies nō ē, aut nox nō ē.

V. Atqui A non est, Atqui dies non est,
Est igitur B. Nox est igitur.

VI. Atqui B non est, Atqui nox non est,
Est igitur A. Est igitur dies.

VII. Atqui A est, Atqui dies est,
Non est igitur B. Non igitur est nox.

VIII.

VIII. **Qui B est, Nox autem est.**
 non igitur A est, non est igitur dies.

TERTIVS ORDO.

IX. **Aut A est aut B non est, Aut dies est, aut lux solis non est.**
 Atqui A est, Atqui dies est,
 igitur & B. igitur & lux solis est.

X. **B autem non est, Lux autem solis non est.**
 Non igitur est A. Igitur nec dies est.

XI. **Atqui A non est, Atqui dies non est.**
 Igitur neq; B est, Non igitur lux solaris est.

XII. **B autem est, Est autem lux solis.**
 Igitur & A est. Igitur & dies est.

QVARTVS ORDO.

XIII. **A non est, aut B est, Nox non est, aut umbra terra est.**
 A autem non est, Nox autem non est,
 Igitur neq; B. Igitur nec umbra terra.

XIII. **B autem est, Atqui umbra terra est.**
 Igitur & A. Igitur & nox est.

XV. **Atqui A est, Nox autem est.**
 Igitur & B est. Igitur & umbra terra.

XVI. **B autem non est, Atqui umbra terra non est.**
 Igitur nec A. Neq; igitur nox.

DIALECTICA.

109

FORMAE COPVLATIVAE

latinae affirmatiuae.

PRIMVS ORDO.

- Et A est, & B est, Et uirtus, est & honestū est.
 I. Igitur A est, Virtus igitur est,
 II. Igitur B est. Honestum igitur est.

SECUNDVS ORDO.

- Neq; A est, neq; B est, Neq; uirtus ē, neq; honestū ē,
 III. A igitur non est, Igitur non est uirtus,
 IIII. B igitur non est, Igitur non est honestum.

TERTIVS ORDO.

- A est & B non est, Vitium est, et honestum non est.
 V. A igitur est, Vitium igitur est,
 VI. B igitur non est. Honestum ergo non est.

QUARTVS ORDO.

- A non est, & B est, Virtus non est, & turpe est,
 VII. A igitur non est, Igitur non est uirtus,
 VIII. B igitur est, Turpe igitur est.

FORMAE COPVLATIVAE

negatiuae.

PRIMVS ORDO.

- Nō A est & B est, Non & homo ē, & irrationale ē,
 I. Atqui est A, Atqui est homo,
 Non igitur est B, Non igitur ē irrationale.

- II. Atqui est B, Irrationale autem est,
 Non igitur A. Igitur non est homo.

SECUNDVS ORDO.

NON

TRAPEZVNTII

Nō A nō est, & B nō est, Nō et sanū nō est, et agrotū
 III. Sed A non est, Sed sanū nō est, (nō est,
 Igitur est B. Est igitur agrotum.

IIII. Sed B non est, Sed agrotum non est,
 A igitur est. Sanum igitur est.

TERTIVS ORDO.

Non A est, & B nō est, Non ē hō et rationale nō est.
 V. Atqui est A, Atqui est homo,
 Est igitur & B. Est igitur & rationale.

VI. Sed non est B, Sed non est rationale,
 Neq; igitur A. Igitur nec homo.

QVARTVS ORDO.

Non A nō est, & B est, Nō & hō nō est, et rōnale est.
 VII. Sed A non est, Sed homo non est,
 Igitur neq; B. Igitur neq; rationale.

VIII. Atqui est B, Atqui est rationale,
 Igitur & A. Igitur & homo.

PRO DISIUNCTIVA ET

negatiua copulatiua re-

gule quatuor.

- I. Si ponis antecedens, tollis adiunctum.
- II. Si ponis adiunctum, tollis antecedens.
- III. Si tollis quod antecedit, ponis adiunctum.
- IIII. Si tollis adiunctum, ponis quod antecedit.

PRO

PRO COPVLATIVA AFFIR-

matiua regula unica.

Copulatiua affirmatiua, & antecedens & ad-
iunctum ponit.

*Forme disunctiuæ.) Propositionum disunctiuarum affirmatiuarum sunt (vt ante quoq; admo-
nuimus) quatuor species. Nam aut vtraq; pars ne-
gatiõe caret, vt: aut dies est, aut nox est, est q; hæc
prima species: aut habet vtraq; negationem, vt:
aut dies non est, aut nox non est: cuius sensus me-
lius deprehendi potest in cõditionali, quæ ratio-
nalis dicitur: per hanc enim examinãtur obscuræ
disunctiuæ: vt supra pluribus docuimus, veluti
hæc: aut dies non est, aut nox non est, significat
priorem aut posteriorem partem tantum esse ve-
ram (plures enim vnâ veræ esse non possunt) aut
prioris partis oppositum per coniunctionem si,
consequenti coniunctum, hoc autem erit tale: si
dies est, nox non est: Hanc autem euidenter veram
esse facile perspicimus: est q; hæc secunda forma
propositionum disunctiuarum. Fiunt autẽ duæ
hæ species ex contrarijs immediatis: Tertia for-
ma & quarta nectuntur ex terminis conuertibili-
bus, vt: homo & rationale animal, nox & vmbra
terræ, dies & lux solaris, quorum alter tantũ cum
negatione sumitur, si cõsequens, fit tertia forma:
vt, homo est, aut rationale animal non est. Si ante-
cedens cum negatione, fit quarta forma, vt dies
non est, aut lux solaris est. Habent autẽ & hæ for-
mæ, tertia inquam & quarta, obscuram intelligẽ-
tiam: proinde examinentur per cõmunem illam
regulam, id est, vt antecedẽtis oppositũ per cõiun-
ctionem*

TRAPEZVNTIE

tionem Si, iungatur consequenti: vt, aut homo est, aut rationale animal non est, hūc habet intellectum: si homo non est, animal rationale nō est, quod nunc satis euidens est. Similiter hęc in quarta forma: aut dies non est, aut lux solaris est, examinata per canonem sic habet: Si dies est, lux solaris est, quod iam quoq; clarius intelligit. Admonui hoc propterea, vt pueri cernant propositionum huiusmodi vim & naturam, & si qua obscurior incidat, redactam ad communē illum canonem clarius eam explicent, eo enim valet hoc artificium. Posuimus autem e regione uoces significatiuas quod ex literis, quæ in omnibus propositionibus eadem sunt, nulla est naturalis discrepantia, aut affinitas, & vt discentes hoc modo percipiant, cuiusmodi uoces in qualibet forma propositionum requirantur. Nascuntur autem ex quatuor hisce formis propositionum disunctiuarum sedecim ratiocinationes, & singulis quaternę, nam propositionis disunctiue utralibet parte utcumq; in assumptione posita, id est sine negatione vel cum negatione, sequitur aliquid necessaria cōclusionē, vt huius: aut sanus est, aut ægrotus, antecedens assumi potest affirmanter, sed sanus est, sequitur, igitur non est ægrotus: similiter idem negatē assumitur, sed sanus non est, quid sequatur manifestum est: sic consequens bifariam assumi potest, cum negatione & sine negatione. Ad hunc modum ex vnaquaq; propositione disiectiua, veniunt quatuor syllogismi, cum autem forme disunctiuarum sint quatuor, fit vt sedecim eueniāt syllogismi, quorum tamen assumptiones & conclusiones sæpe conueniunt. Verum ex propositionibus

nibus conditionalibus per conjunctionem si, quarum Trapezuntius non meminuit, non possent totidem fieri, nam tam antecedens quam consequens vno saltem modo assumi debet, vt huius: si homo est animal est, posito antecedente in assumptione, aut sublato consequente aliquid sequitur, sublato autem antecedente aut posito consequente in assumptione, nihil sequitur: vt, si ambulat, mouetur: duas habet assumptiones consistentes, à positione antecedentis ad positionem consequentis, & à sublacione consequentis ad sublacionem antecedentis: alij autem duo non consistunt videlicet à sublacione antecedentis, et positione consequentis: ex quo fit, vt è propositionibus quatuor conditionalibus octo tantum fieri possint conclusiones. Nam & conditionalium propositionum per particulam si, sunt etiã quatuor formæ, ut supra ostensum est. Verum his Trapezuntius superfedidit, quod ex antegressis facile intelligi queant: si cui tamen addere libeat, habet hic vnde possit. Erant autem de prauati modi illi apud Trapezuntium, quod vitium nisi ex vocabulis deprehendi non poterat.

Forme affirmatiue copulatiue.) Huiusmodi orationes ratiocinationum nunquam sunt propositiones, nec in dialectica traditur aliquis modus colligendi ex his, quin etiam carent assumptionibus, nam antecedente aut posito aut sublato, similiter et consequente, ex partium inter se affinitate nihil sequitur, vt: Scipio & Aphricam P. R. subiecit, & Numantiam deleuit, non habet conjunctionem, quæ assumptionem aliquam respiciat, neque habent partes inter se aliquam necessitudinem: vt si assumeretur, atqui Aphricam subiugauit, aut non subiugauit,

TRAPEZVNTII

gaurit, nō sequitur, igitur Numantiam deleuit: ne
 que oriet̄ ex propositione huiusmodi assumptio.
 Sunt igitur hic nulli syllogismi, nisi forte dicam⁹
 esse argumentationem à coniunctis ad diuisa.
 (Forma copulatiuæ negatiuæ.) Hæ propositiones cō
 stant eisdē terminis quibus propositiones disun
 ctiuæ, & examinantur ad eisdē regulas: proinde
 in histotidem possent fieri syllogismi quot in dis
 iunctiuis xvi. nimirum, vt nō est dies & nox, sed
 dies est, non igitur est nox: deinde à positione con
 sequētis sed nox est, igitur non est dies, tum à sub
 latione antecedentis: vt, sed dies non est, & à subla
 tione cōsequentis, sed nox non est. Trapezantius
 vero contentus fuit, octo syllogismis qui sumun
 tur tantum à positione antecedentis & consequē
 tis: reliquos octo facile adijcias per earūdem par
 tium sublacionem: Etunt igitur & hic proposicio
 nes sedecim.

ERRATA.

- Folio 27. facie prima, linea vltima, abundat, ria.
 Folio 51. facie secunda, versu 17. lege pro quantatis
 quantitatis.
 Folio 66. facie prima, linea 16. lege pro quonim,
 quoniam.
 Folio 71. facie prima, linea 17. pro vti, lege nomi
 natui.

IOANNES NOVIOMAGVS

Lectori S. P.

Giberti Poretani scriptoris non inrudni libellus
 cui titulum fecit non est *απευωρ*, cum ante annis
 studiosis forte praelegissem quemadmodum eum
 Latinum fecit Hermolaus Barbarus, omittis com-
 metarijs illis, quos processus habet (sic enim uo-
 lumen illud uocant in quo sunt Aristotelica haecenus in scho-
 lis praelecta, cum prolixa quadam commetatione, cuius disciplina
 et sermo ualde ab hoc seculo abhorret) quae mihi inter praelegē-
 dum memoria suppediebat auditores excipere passus sum,
 ea quae ipsa forte ad me delata relegi, et ad incus de reuocans gra-
 tificaturus quibusdam, qui hoc a me petebat, libellum unum cum scho-
 lijs quatuordecim; huic diae ecclesiae, cum qua argumento conueniebat
 adijcere decreueram: sed dum inter excidendam loca passim in Tra-
 pezuntium prolixius explicare (manserat enim quaedam in priora
 editione a me non satis animaduersa) creuerat libellus iusta ma-
 gnitudine et Typographus commodius fore arbitratus est, ut se
 quid in Cyberto studiosis gratificari uellem, seorsum excudat
 sustinerent pueri (his enim excudinur) et qui alterutro solū o-
 pui haberet, non necessaria emptioe grauarent, itaque audio eius
 consilio acquieui: quae causa sua id non esse praestitum, quod in fro-
 tispicio libri promissum est. Quod uero ad Trapezuntium addi-
 met, fateor pleraque in priore illa castigatioe a me non fuisse ante
 maduersa, quaedam etiam inconsiderator aetas effudit, e quibus id
 unum fuit quod uulgatior fama de patria authoris, nobis imposu-
 it, quod et alijs quibusdam contigit, ut Tritemio: nec est illud quod
 de criminatione eius quaedam per coniecturas comentabar: horum
 nonnulla dum forte apud praesulum et ex plar recognoscebam, in ordine
 redigi, alia post impressionem prius cognoui. Candidum igitur lectio-
 re oratum uolo, ut si qua in scholis reperiat postliminio ad lineam
 reuocata, eo animo accipiat quo id a me factum est, mihi quidem iuuanda
 di fuit desiderium, quod inconsiderationis dissimulationem non
 suffinet. Vale Coloniae in Gymnasio nostro M. D. XXXVI.

1572268

OCN 67968162

IOANNES NOYIOMADVS

Libri 2. 1681

ת:ו:י:ח:ט:ו:מ:ז:א

וְיִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל

Orandum est, ut sit meus [san]ctus in corpore [et] fame.

ציר אמונים למרפא

Cum priuilegio ad sexennium.